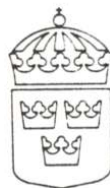

Riksdagens protokoll

1990/91:77

Onsdagen den 13 mars

Kl. 9.00–17.45

Protokoll
1990/91:77

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 7 mars.

*Den ekonomiska
politiken och bud-
getregleringen*

2 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
Propositionerna
1990/91:118 till justitieutskottet
1990/91:122 till konstitutionsutskottet

Motionerna
1990/91:So43–So47 till socialutskottet

3 § Den ekonomiska politiken och budgetregleringen

Föredrogs
finansutskottets betänkande
1990/91:FiU20 Den ekonomiska politiken och budgetregleringen (prop.
1990/91:100 delvis).

Anf. 1 LARS TOBISSON (m):

Herr talman! Finansutskottets socialdemokrater är i det nu aktuella betänkandet påfallande pessimistiska beträffande världsekonomin utveckling. Möjligen är det ett försök att ursäkt de dystra utsikterna för Sveriges del. Men sedan kriget i Irak avslutats och risken för höjda oljepriser undanröjts, kan enligt min uppfattning det tidigare av bl.a. OECD förutspådda uppsvinget i t.ex. USA och Storbritannien komma till stånd mot slutet av året. Med fortsatt goda utsikter på den europeiska kontinenten, främst i Tyskland, samt i Japan skulle därmed den stadiga tillväxt som präglat västvärlden under 1980-talet kunna återtas.

Denna mera positiva bedömning betyder emellertid inte någon nämnvärd lättnad för Sveriges del. Den nedgång som startade tidigare i vårt land än på de flesta andra håll kommer här att bli både djupare och mer långvarig.

Orsaken är de grundläggande strukturfel som socialdemokraterna i skydd av den stora devalveringen länge kunde undvika att ta itu med. Det ekonomiska sönderfallet har inte fortskridit lika långt som i Sovjetunionen, där man för i år förutser en produktionsminskning med 11 %. Men den tredje vägens ekonomiska politik har ändå fört Sverige till ett läge, där även vår ekonomi krymper i reala termer. Och den vändpunkt som regeringen i finansplanen irodde sig skönja mot slutet av året måste tyvärr flyttas en bra bit framåt i tiden.

Ett viktigt inslag i socialdemokraternas rosenröda förhoppningar är att inflationen snabbt skall avta för att redan före årets utgång ligga under genomsnittet i EG. Men när nästa månadsiffra för konsumentprisindex redovisas, kommer den att innebära en ytterligare markant uppdragning av inflations-takten till ca 12 %. Och all erfarenhet visar att det tar tid att från en så hög nivå krympa ner prisstegringen till mindre än hälften. Många prissättare kommer att se sig tvugna att söka kompensation för alla de kostnadsökningar som under resten av året gör sig påminda, som en följd av skatteom-läggningen.

Mycket kommer också att hänga på vilken beslutsamhet regeringen visar i kampen mot inflationen. Finansutskottets socialdemokrater gör ett försök att undanröja den motsättning som föreligger mellan finansplanens utfästelser i detta avseende och valplattformens löften om att full sysselsättning skall förbli det allt överordnade målet. Den omfattande polemiken mot den moderata partimotionen på denna punkt framstår dock som förfelad, när det i utskottsbetänkandet till slut ändå konstateras att på kort sikt kan den av oss påtalade målkonflikten uppträda. Något annat vore också konstigt i en situation där arbetsmarknadsstyrelsen förutspår en öppen arbetslöshet på 4 % mot slutet av 1991.

Frågan är nu hur socialdemokraterna i regering och riksdag kommer att reagera på arbetsmarknadsstyrelsens begäran om ytterligare drygt 10 miljarder kronor att läggas till de över 11 miljarder som redan föreslagits för arbetsmarknadspolitiska åtgärder nästa budgetår. I det betänkande vi nu diskuterar visas en viss förståelse för sådana krav. Det sägs t.o.m. att man är beredd att sätta in det som inte enbart kallas marknadsanpassade medel för att bekämpa arbetslöshet och inflation. Får jag fråga finansutskottets ordförande vad ni då tänker på – är det på lagstiftning om prisstopp, på lönereglering eller på förbud mot friställningar?

Ytterligare en fråga som inställer sig är hur det skall gå med den av finansministern så omhuldade budgetbalansen. Regeringen har redan tvingats föreslå ökade utgifter för t.ex. det extra pensionstillägget och dessutom minskade besparingar, bl.a. genom att arbetsskadeförsäkringens samordning med sjukförsäkringen inte blir av. Skulle man nu också satsa hårt på konstlade jobb genom AMS, betyder det inte bara ökade statsutgifter. Det innebär dessutom ett återfall i det slags ackommoderande politik som får talet om att prioritera kampen mot inflationen att framstå som rent munväder.

Herr talman! Ett större problem för folkhushållet än ett eventuellt blivande budgetunderskott är det stora och snabbt växande underskottet i bytesbalansen. Finansutskottets socialdemokrater noterar att det enligt finansplanen skulle stiga till ca 50 miljarder kronor i år och 60 miljarder 1992, vil-

ket då skulle motsvara 4 % av bruttonationalprodukten. Men det tycks inte vålla dem någon nämnvärd oro. Jag har tidigare uttalat förvåning över det lättsinne med vilket även finansministern betraktar denna utveckling. Enligt min mening har vi här att göra med en kraftig sprängladdning, till vilken den redan antända stubintråden inte kan vara hur lång som helst.

En bankekonom hos Gota har nyligen påvisat att för att återställa balansen krävs det en ökning av exporten med 80 miljarder kronor eller, uttryckt på annat sätt, med 25 %. Det krävs en överföring av 130 000 människor från framför allt den offentliga sektorn till industrin samt nyinvesteringar för runt 130 miljarder kronor. Det är inte precis i den riktningen utvecklingen går just nu. Den invändning som kan göras mot dessa beräkningar är att sådana här gigantiska förändringar snarast innebär en underskattning av problemets omfattning. Hur tänker sig Hans Gustafsson och Allan Larsson få till stånd en vändning av detta slag? Är ni beredda till långtgående omprövningar av den egna ideologin, som kommer att ställa vad som redan åstadkommit i den vägen fullständigt i skuggan?

Ärligt talat tror jag inte det. Det skall medges att ni på sistone har anammat många gamla moderata förslag: sänkta marginalsatser, minskad kompensationsnivå i sjukförsäkringen, närmande till EG, ingen kärnkrafts-utveckling under 1990-talet, Öresundsbro och reklam i en fristående tredje markbunden TV-kanal, för att bara nämna några exempel. Men även om hjärnan säger er att detta är nödvändigt, märks det så tydligt att hjärtat inte är med.

Detta belyses av den socialdemokratiska synen på Sveriges framtida förhållande till EG. Det är inte bara det att tanken på medlemskap plötsligt dök upp i ett krisprogram som ett sätt att få stopp på spekulationer om en svensk devalvering. Under senare tid har dessutom ledande företrädare för partiet, bl.a. Stig Malm och Ingvar Carlsson, börjat säga att en svensk ansökan om att bli medlem i EG inte innebär något ställningstagande för ett sådant medlemskap. Till raden av sådana tvetydigheter läggs nu uttalandet i finansutskottets betänkande, där socialdemokraterna efter att ha erinrat om riksdagens beslut om att Sverige skall ansöka om EG-medlemskap säger att "förhandlingar får visa på vilket sätt Sverige blir delaktigt i den europeiska integrationen". På vilket sätt då? Vad menas egentligen? Var för finansutskottets ordförande riksdagsbeslutet om en medlemsansökan bara ett taktiskt utspel, som nu kan avvaras sedan riksbankschefen förklarat att delvaveringsoron har försvunnit? Tror Hans Gustafsson att det går att skapa det goda näringsklimat som krävs för att få ordning i våra utrikesaffärer, om man börjar sväva på målet i EG-frågan?

En orsak till att denna finansdebatt har fått skjutas en vecka framåt i tiden är att finansministern förra onsdagen i stället for till Bryssel. Där skall han enligt Dagens Industri ha sagt att en anknytning av kronan till den europeiska växelkursmekanismen blir aktuell i april. Ja, det låter intressant för oss moderater som började förorda en sådan åtgärd redan i mitten av 1980-talet. Hade det skett då, skulle både inflationstakt och räntenivå i dag ha varit avsevärt lägre. Men varför vänta till i april eller senare? Genom att hålla fast vid valutakorgen har kronan fram till helt nyligen kunnat smygdevalveras genom dollarns kursnedgång. Men de senaste dagarna har dollarn

Prot. 1990/91:77
13 mars 1991

*Den ekonomiska
politiken och bud-
getregleringen*

stigit kraftigt, och det betyder att kronan i praktiken revalveras mot D-mar-
ken. Var och en förstår att det inte sker i samstämmighet med utvecklingen
av konkurrenskraften i våra båda länder. Därför är det hög tid att genomföra
den anknytning av kronan till ecun som bl.a. får till effekt att räntemargina-
len gentemot utlandet kan minskas avsevärt.

Herr talman! För att Sverige skall kunna få fart inte nödvändigtvis under
galoscherna men väl utefter Europavägen måste det rekordhøga skatte-
trycket sänkas. När gränshindren i Europa avvecklas kommer det att uppstå
en marknadsmässig skattekonkurrens mellan länderna. Kapital, handel och
så småningom även kvalificerad arbetskraft kommer att söka sig dit där be-
handlingen är bäst. Ett problem för vårt land blir då inte bara det perifera
läget. I den internationella skatteligan befinner sig ju Sverige i fullkomlig
särklass. För att få ned skattetrycket till tvåan Danmarks nivå måste uttaget
här hemma sänkas med nära 100 miljarder kronor. Till genomsnittet inom
EG är avståndet nästan 250 miljarder. Det är således många skatter som är
för høga. Men de mest skadliga måste sänkas först.

Eftersom kapitalet rör sig lättast över gränserna är det mycket olyckligt
att skatterna på företagande och sparande genom skatteomläggningen höjts
med bortåt 40 miljarder. Genomförs dessutom det aktuella förslaget beträff-
ande förmøgenhetsskatten, försvåras småföretagandet ytterligare i vårt
land. Det vore välkommet och välgörande för investeringsviljan om finans-
ministern här och nu kunde meddela att detta hot aldrig blir verklighet. Det
vore ännu bättre om han samtidigt ville ta tillbaka de avancerade socialise-
ringsplaner som förts på tal i form av ändrade placeringsregler för AP-fon-
den och så sent som i går eftermiddag lär ha beskrivits för den socialdemo-
kratiska riksdagsgruppen. Gör han inte det, skall han veta att dessa beslut
blir de första som en ny borgerlig regering river upp innan året gått till ända,
samtidigt som vi beslutar att sätta den borgerliga planen för löntagarfonder-
nas avveckling i verket.

Ett politiskt beslut om harmonisering inom EG av mervärdeskatten förfäl-
ler ligga långt borta. Därmed kan handeln väntas söka sig dit där momsen är
lägst. Sverige måste därför generellt sänka den indirekta beskattningen un-
der de närmaste åren. Och skulle man ta på sig den administrativa bördan
av en differentiering, är det knappast momsen på mat som borde sänkas
först. Större problem erbjuder skillnader i skatteuttag på dyrare kapitalva-
ror, som det lönar sig att gå över gränsen för att köpa de få gånger det blir
aktuellt.

Med hänsyn till det høga kostnadsläget i Sverige blir det dessutom nödvän-
digt att sänka den osynliga skatten på arbete, dvs. de delar av socialförsäk-
ringsavgifterna som är ren skatt. Eftersom hela inkomstskatten i många län-
der är lägre än bara vår kommunalskatt, måste det kommunala skattestop-
pet bestå och förutsättningar skapas för successiva sänkningar av utdebite-
ringen. Jag vill i detta sammanhang fråga finansministern vad han avser att
göra för att uppfylla det ursprungliga löftet att bara en av tio inkomsttagare
skall behöva betala statlig inkomstskatt. Färska uppgifter tyder ju på att så
många som fyra av tio heltidsarbetande nu måste räkna med en marginal-
skatt på 50 %.

Herr talman! En kraftig sänkning av skattetrycket är inte längre bara ett

önskvärt mål i en avlägsen framtid. Förr brukade man gå igenom den offentliga utgiftssidan för att se vad som möjligen kunde avvaras, och detta satte gränsen för vilka skattesänkningar som kunde komma i fråga. Men så blir inte längre fallet när kapital, och framför allt människor, kan röra sig fritt i ett gränslöst Europa. Vi måste då börja med att se på skattesidan för att klara ut vilka sänkningar som av konkurrensskäl oundgängligen måste genomföras. Den listan kommer att bli lång och omfatta stora belopp på kort tid. Men vi har inget val. Och skattesänkningarnas storlek blir i sin tur avgörande för vilka besparingar som måste göras bland de offentliga utgifterna.

Några försiktiga drag med osthyveln kommer då inte att räcka. Det krävs mera grundläggande förändringar av den offentliga verksamheten, där avreglering måste vara en ledstjärna. Inte minst gäller det att bryta de offentliga monopolen på tjänster som barnomsorg, utbildning och vård. Det har alltid förundrat mig att samma socialdemokrater som länge av effektivitetsskäl undvikit att förstatliga industriföretag så envist försvarar planhushållning och kommandoekonomi när det gäller att tillhandahålla sådana tjänster som verkligen förutsätter nära relationer mellan människor.

Vägledande bör vara principen att staten inte skall ägna sig åt sådant som lika bra eller bättre kan utföras i enskild regi. Det betyder att offentligt ägda tillgångar i form av företag, skogsmark och bostäder bör privatiseras. Det kapital som därvid frigörs måste till betydande del återinvesteras i den under senare år sorgligt eftersatta infrastrukturen. Det handlar här om kommunikationsnät lika väl som om högre utbildning och forskning. Behovet är stort, eftersom socialdemokraterna, när tillväxten har uteblivit och konkurrensen om de offentliga resurserna har hårdnat, konsekvent har givit företräde åt en utbyggnad av de stora bidragssystemen. Men här – liksom när det gäller försvar, rättsväsen och polis – rör det sig just om uppgifter som i princip ingen annan än staten kan sköta. Och då måste vi politiker se till att det fungerar.

Herr talman! Vad jag här redovisat är huvudpunkterna i den ekonomiska politik som krävs för att Sverige åter skall beträda vägen mot tillväxt och ökad välfärd. I betydande utsträckning föreligger det enighet om detta program mellan de borgerliga partierna. Det gäller naturligtvis i den fråga som på ett grundläggande sätt skiljer oss från socialister, nämligen förordet för enskilt sparande framför offentligt. Men det finns också en grundläggande samsyn beträffande det ekonomiska läget och de åtgärder som krävs för att vända utvecklingen rätt igen. De frågor där centerpartiet avviker är av den karaktären att de kommer att vara undanröjda eller enligt min mening hanterliga när vi har nått fram till september månad.

Moderata samlingspartiet och folkpartiet har i långa stycken gemensamma reservationer. Det gäller inte bara de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken utan även principerna för budgetpolitiken. Därmed har vi byggt vidare på det program som Carl Bildt och Bengt Westerberg skisserade i höstas och som kommer att kompletteras och preciseras ytterligare innan riksmötet är slut. Om någon invänder att det ändå inte kommer att samla en majoritet, vill jag påminna om att det enligt samstämmiga opinionsmätningar i alla fall har åtskilligt större stöd än vad de för närvarande har som ännu så länge kan formulera finansutskottets betänkanden.

Med det anförda yrkar jag, herr talman, bifall till reservationerna 1, 11, 18 och 32, vilka kan sägas utgöra ett väl avvägt urval av de reservationer som utskottets moderater har ställt sig bakom.

Anf. 2 ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! För litet drygt en månad sedan diskuterades den ekonomiska politiken i den allmänpolitiska debatten. Även den debatten utgick från regeringens finansplan och oppositionens motioner. Vad som därefter har hänt är egentligen bara att höstens val har kommit en månad närmare. Resultatet har blivit att finansutskottets betänkande nr 20, som dagens debatt handlar om, är motsägelsefullt och oklart.

Jag vill ta detta tillfälle i akt att begära klarare besked från utskottets talesman och från finansministern.

På vissa ställen i betänkandet sägs att problemen på arbetsmarknaden kommer att finnas kvar under de närmaste åren. På andra ställen sägs att lågkonjunkturen blir kort. Vilket gäller? Försvinner problemen snabbt, eller tar det lång tid?

På vissa ställen sägs klart ut att kostnadsproblemen beror på att regeringen inte har gjort något åt överhettningen. På andra ställen sägs att det gick så bra under 80-talet att det bara blev så att inflationen ökade. Vilket gäller? Erkänner regeringen något ansvar eller inte?

På vissa ställen sägs att regeringens politik är i stort sett densamma som de borgerliga partiernas. På andra ställen påstås att krisen har kommit därför att oppositionen har röstat ner regeringens förslag i riksdagen. Vilket gäller?

Ibland sägs att företagen måste få goda förutsättningar för produktion och sysselsättning. På andra ställen andas stor förståelse för en ny jättesocialisering genom att låta AP-fonderna köpa upp företagen. Hur går detta ihop? Vad gäller?

I finansplanen beskrevs det ekonomiska läget i huvudsak ganska korrekt. Temat var att läget präglas av djupa problem. Men i finansutskottets betänkande är problemen nedtonade. Nu finns knappast några strukturella problem, utan det handlar om en "vanlig" lågkonjunktur. Det hävdas dessutom att denna lågkonjunktur kan bli kortvarig. Det finns också en rad uttalanden på senare tid från regeringens medlemmar med statsministern i spetsen på temat "det har redan vänt". Detta är enligt min uppfattning i grunden fel. Det motsägs också indirekt av de prognoser över den kommande utvecklingen som ges i betänkandet, men det är bara ytterligare ett tecken på oklarheterna.

Låt mig därför fråga utskottets talesman, denna gång inte ordföranden utan Roland Sundgren, om det är hans uppriktiga mening att påståendet "lågkonjunkturen blir kort" – det står på s. 34 om han vill bli kollad – är förenligt med prognoser över arbetslösheten som visar på nivåer aldrig tidigare skådade i Sverige – upp mot 4 % 1992 enligt utskottet självt och än högre enligt andras bedömningar. Om cirka ett år kan det finnas över 200 000 personer i Sverige som inte kan få arbete. Det är då närmast skandalöst att påstå att "lågkonjunkturen blir kort".

Även Allan Larsson driver nu temat att utvecklingen har vänt. Krisen är över – det är det intryck som tydligen skall förmedlas.

Detta är utomordentligt lättsinniga uttalanden som, såvitt jag kan förstå, görs i rent politiskt syfte och rimligen mot bättre vetande. Regeringen och Allan Larsson måste faktiskt veta att de ekonomiska problem som skapats under lång tid inte hux flux försvinner på mindre än ett kvartal.

Man måste fråga sig vilken verklighet regeringens medlemmar lever i, läs ni inte tidningarna? Volvo säger upp 1 550 personer, Saab permitterar 600 personer – över 11 000 personer varslades om permitteringar under februari. Utskottet talar självt om en arbetslöshet på 4 % – en för Sverige helt unik nivå. I dag står att läsa i Dagens Nyheter att nära 35 000 ungdomar är utan jobb.

Låt mig citera Svenska Handelsbankens senaste prognos från februari i år: "Sverige skall alltså omvandlas från ett höginflationsland till ett låginflationsland. Detta innebär att vi har en relativt lång anpassningsperiod framför oss." Handelsbanken fortsätter: "Tillväxten under 1992 och första halvan av 1993 blir mycket låg och man kan närmast tala om en stagnation, med hög arbetslöshet (5 à 6 procent)." Denna utveckling karaktäriserar Handelsbankens ekonomer som "relativt positiv", och den förutsätter att politiken inriktas på att skapa ett klimat som är gynnsamt för företagande och investeringar.

Industriförbundet lade i februari fram sin mest pessimistiska rapport någonsin. Antalet anställda inom industrin väntas minska med 50 000–60 000 personer i år. Mot slutet av innevarande år skulle industrin då sysselsätta 150 000 personer färre än i juni 1989.

Regeringens tal om att utvecklingen har vänt kan faktiskt bara tolkas som att den har givit upp hoppet att förbli i regeringsställning efter valet. I oppositionsställning vill socialdemokraterna sedan kunna skylla de ekonomiska problemen på den nya regeringen. Det är i och för sig intressant med denna insikt om oförmågan att vinna väljarstöd för den egna politiken. Men sådana uttalanden bidrar till att förstöra det krismedvetande som finns, och det är faktiskt både oansvarigt och lättsinnigt.

Av utskottets betänkande framgår det tydligt, åtminstone på några ställen, att den kraftiga försämringen av det ekonomiska läget som nu pågår är en direkt följd av regeringens politik. Det står: "En av huvudorsakerna till denna snabba avmattning i den svenska ekonomin är de senaste årens överhettning på arbetsmarknaden." Och det är regeringen som bär ansvaret för överhettningen på arbetsmarknaden.

Samtidigt försöker socialdemokraterna nu att skylla ifrån sig på andra, särskilt på oppositionen i riksdagen. Om bara det s.k. stoppaketet med strejkstopp, lönestopp, prisstopp, m.m. hade gått igenom i riksdagen skulle allt ha varit mycket bättre, sägs det. Allt är oppositionens fel som stoppade stoppaketet, har statsministern låtit påskina. Ibland säger man t.o.m. att om regeringen bara hade fått höja momsen med 2 % våren 1989 skulle allt ha varit mycket bättre.

Jag måste fråga Roland Sundgren om han verkligen tror att det är en politik med ännu högre skatter och löne- och strejkstopp som kan lösa Sveriges problem. Är det en sådan politik som socialdemokraterna skulle vilja föra om de mot förmodan fick majoritet i riksdagen?

Till saken hör faktiskt också att regeringen alltid är ansvarig för den politik

som faktiskt förs. Regeringen har valt att sitta kvar och föra denna politik, och då blir den också ansvarig för resultatet. Resultatet ser vi nu – kraftigt stigande arbetslöshet.

Mot denna bakgrund, herr talman, blir det närmast parodiskt att höra den ena efter den andra av regeringens medlemmar påstå att socialdemokraterna skulle vara det enda parti som värnar om sysselsättningen. Sanningen är ju den att efter en jättedevalvering och åtta års internationell högkonjunktur har den s.k. tredje vägens ekonomiska politik lyckats driva Sverige till ekonomisk kris.

För att lösa denna kris krävs ett långvarigt och målmedvetet arbete byggt på en ny ekonomisk politik. Vi har rik erfarenhet av vad som inte kan göras, eftersom problemen sannerligen inte är nya. Alltför höga pris- och kostnadsökningar, som förstör konkurrenskraften och därför slår ut produktion och sysselsättning, har vi haft under lång tid. Under 1970-talet försökte vi lösa detta genom att expandera sysselsättningen i den offentliga sektorn, men den vägen är stängd. Den offentliga sektorn är redan alltför stor i Sverige. Under 1980-talet försökte vi lösa samma problem genom devalveringar. Den vägen är också stängd, både av hänsyn till EG och därför att Sverige annars skulle förbli ett land med stora prisökningar och höga räntor under hela 90-talet. Det framgår lustigt nog av dagens DN, där en av arkitekterna bakom jättedevalveringen 1982, Klas Eklund, hävdar att devalveringen har medverkat till den låga produktiviteten i industrin.

Nu måste vi ta itu med problemen genom intern anpassning. Det är, som jag har nämnt, mycket oklart vad slags politik som finansutskottets socialdemokrater förordar i detta syfte. Först sägs – jag skall upprepa några motstridiga påståenden – att det råder stor enighet mellan socialdemokraterna och de borgerliga partierna. Så står det t.o.m. i sammanfattningen. Sedan försvinner uppenbarligen denna enighet, för några rader längre fram avstyrks motionerna med hänsyn till påstådd orättfärdig fördelningspolitik. Vidare tycks det egentligen, om man skall tro statsministern, vara fler momshöjningar, strejkstopp, lönestopp och sådant som socialdemokraterna skulle vilja genomföra om de bara kunde få majoritet.

Det vore faktiskt tacknämligt om Roland Sundgren eller i varje fall Allan Larsson kunde klargöra vad för slags politik det egentligen är som socialdemokraterna tror kan föra Sverige ur den hemmagjorda krisen. De motsägelsefulla påståendena ger sannerligen inte intrycket av någon sammanhängande politik som kan skapa förtroende.

Herr talman! I motsats till socialdemokraterna har folkpartiet liberalerna och moderata samlingspartiet, i långa stycken gemensamt med centern, redovisat en sammanhängande syn på de ekonomiska problemen och den politik som krävs för att bryta stagnationen. Den beskrivs i reservation 1. Jag skall passa på att nu yrka bifall till reservationerna 1, 11, 18 och 33.

Målet för den politiken är att skapa riktiga jobb, stabila priser och lägre skatter. Detta förutsätter insatser över ett brett fält som regeringen uppenbarligen inte kan – av hänsyn till LO – eller inte själv vill lägga fram.

Låt mig ge några exempel. En av de viktigaste uppgifterna framöver är enligt min uppfattning att se över de olika socialförsäkringssystemen. De måste göras om så att det lönar sig att arbeta och så att utgiftsminskningarna

ger utrymme för sänkt skatt. Den nuvarande utformningen av t.ex. arbetsskadeförsäkringen är ett ovanligt tydligt exempel på regler som har direkt negativ effekt. En rad beskrivningar finns om hur arbetsskadeförsäkringen motverkar rehabilitering, medverkar till att alltför många människor förtidspensioneras i onödan och slås ut från arbetsmarknaden. Dessutom drar den kostnader som ökar i rasande takt. Ett inslag i en förändring är en samordning av arbetsskadeförsäkringen med sjukpenningförsäkringen. Ett sådant förslag aviserades i budgetpropositionen. Därefter har Stig Malm och LO krävt att ersättningen inte får försämrats, och då kan det inte bli någon samordning. Regeringen har hittills givit efter för LO. I utskottsbetänkandet påstår socialdemokraterna att det är "tekniska kompletteringar" som måste till. Jag vill ställa en enkel fråga, som kan besvaras med ja eller nej, till Roland Sundgren: Kommer det något förslag om arbetsskadeförsäkringen före valet?

Mitt andra exempel gäller konkurrensen. Det finns en rad utredningar, inte minst från statens pris- och konkurrensverk, som visar att där konkurrensen är dålig stiger kostnader och priser snabbt. Den som verkligen vill uppmuntra en dämpning av inflationen borde alltså på alla sätt skapa mer konkurrens.

Nu går emellertid statsministern ut med artiklar som rubriceras "Håll tillbaka marknadskrafterna" och innehåller en stark plädering för bevarade monopol inom den offentliga tjänstesektorn. Att riva upp monopolen och skapa valfrihet, öka konkurrensen genom att uppmuntra enskilda alternativ, öka effektiviteten, ge mer valuta för skattepengarna och bredda arbetsmarknaden för kvinnor, något som vi borgerliga vill, påstås vara höjden av orättvisa. Vill vi verkligen ha Business Class i sjukvården?, frågar statsministern retoriskt.

Nej, det vill vi inte. Men det är precis vad vi har i dag – i socialdemokraternas Sverige. För vem är det i dag som kan köpa sig före i sjukvårdskön genom att betala på privata sjukhus, t.ex. Sophiahemmet? Vem är det i dag som kan välja ett privat dagis för sina barn? Vem är det i dag som kan sätta sina barn i en privatskola, vars pedagogik passar en bättre? Jo, det kan bara den rike som har råd att betala både via skatten och genom höga avgifter, därför att de privata alternativen inte får samma ekonomiska villkor som offentlig vård, omsorg eller utbildning. Det är i socialdemokraternas Sverige som plånboken styr. Och hur kan ni påstå att konkurrens i produktionen av sociala tjänster är mindre viktig för att pressa kostnader än konkurrens i produktionen av t.ex. mat och kläder?

Mitt tredje exempel gäller de riktiga jobben. Folkpartiet liberalerna accepterar inte att arbetslöshet används som ett medel i den ekonomiska politiken. Det räcker inte med arbetsmarknadspolitiska insatser, utan man måste skapa förutsättningar för ökad produktion och sysselsättning i företagen. Särskilt de mindre och medelstora företagen är viktiga, inte minst därför att de skapar sysselsättning i hela landet, inte bara i storstadsregionerna.

En av de viktigaste åtgärderna för att underlätta för de mindre företagen är att ta bort skatten på deras arbetande kapital. Eftersom skatten på maskiner, byggnader, varulager och sådant som används i produktionen inte är avdragsgill, måste småföretagarna i dag ta ut nästan tre gånger skattebeloppet

från företaget. Folkpartiet liberalerna anser att denna skadliga skatt helt skall tas bort. Men regeringen tycks vilja göra tvärtom – höja den.

I de tre senaste debatterna med Allan Larsson har jag frågat honom om skatten på småföretagens arbetande kapital. Han har inte svarat. Nu vill jag faktiskt ha besked. Jag kan börja med att ge Roland Sundgren chansen att visa litet förståelse för småföretagandets villkor. Roland Sundgren är, såvitt jag vet, också suppleant i skatteutskottet. Från folkpartiet liberalerna har vi där väckt förslag om att slopa skatt på arbetande kapital. Jag undrar om Roland Sundgren är beredd att göra det och slänga den remissbehandlade promemorian om förmögenhetsskatten i papperskorgen. Papperskorgen är också, herr talman, den rätta platsen för de nya socialiceringsförslag i jätteformat genom aktieköpande AP-fonder som man i Morgonekot i dag berättade om. Detta är enligt min uppfattning en direkt krigsförklaring mot privat företagsamhet i Sverige.

Herr talman! Roland Sundgren och Allan Larsson kommer säkert att beskriva vad de anser vara bra förslag i den ekonomiska politiken. Jag tror visst att de och andra socialdemokrater gör så gott de kan. Men detta duger inte. Deras bästa är inte gott nog.

Vad som behövs är en ny liberal ekonomisk politik. Jag kan förstå att detta är svårt för socialdemokrater. Liberal politik bedrivs bäst av den som är liberal i själ och hjärta. Därför måste Sverige få en ny regering.

Anf. 3 GUNNAR BJÖRK (c):

Herr talman! Kriget i Mellanöstern mellan Irak och de allierade är över. Det är glädjande för såväl världsfreden som världsekonomin. Ett kortvarigt krig förväntades visserligen aldrig ha starka effekter på den internationella konjunkturen, men kriget ledde ändå till osäkerhet och höjda inflationsförväntningar, vilket påverkade en redan försvagad konjunktur negativt.

Hoppet har nu ökat, inte bara om fred i Mellanöstern, utan också om att den tämligen skarpa internationella konjunkturavmattningen blir något mjukare. Oljepriserna ha återgått till nivån före invasionen av Kuwait. Den förstärkning av Sveriges hemmatillverkade lågkonjunktur som den internationella avmattningen innebär bör därför nu bli något mindre.

Bytesbalansen fortsätter dock att försvagas, eftersom vårt alltför höga pris- och kostnadsläge inte längre kompenseras av en internationell högkonjunktur.

Den internationella himlen är alltså inte lika mörk som tidigare i år, men ingen dager synes än för den svenska ekonomin. Statistiken visar på en sämre utveckling än vad flertalet prognoser, inkl. finansplanen, räknat med.

Tillväxten i ekonomin sjönk under andra halvåret 1990 med 0,5 %.

Arbetslösheten ökar kraftigt. I januari var arbetslösheten 2,3 %. Redan till sommaren väntas den vara uppe i 3 %. Detta är alltså bara genomsnittssiffror. I utsatta regioner och inom vissa grupper t.ex. bland ungdomar, kommer arbetslösheten att vara väsentligt högre. Just när det gäller arbetslösheten är det farligt att använda riksgenomsnittssiffror, eftersom de inte avspeglar människors vardag.

Antalet varsel ökar.

Orderingången och industriproduktionen sjunker. Såväl export som import avtar.

12-månaderstalet när det gäller konsumentpriserna bör redan i februari ha stigit till ca 13 %. Det är mer än dubbelt så mycket som genomsnittligt i OECD, delvis beroende på skatteomläggningen.

Räntorna har sjunkit något. Men Sverige tvingas fortsätta att ha ett räntegap gentemot omvärlden för att balansera valutaflödena.

Enligt riksrevisionsverket kommer statsbudgeten för innevarande år att sluta på ett underskott med 3,6 miljarder. Redan tidigare var det underliggande saldoot enligt finansplanen minus 15,6 miljarder. Dessutom har regeringen, för att dölja sina misslyckanden gentemot pensionärerna, beslutat att anslå mer medel till KBT.

Herr talman! Mot denna bekymmersamma bakgrund framstår regeringens och inte minst finansministerns hyllning till den egna politiken som närmast patetisk. I DN-artikeln nyligen gör finansministern "tummen upp för Sverige". Enligt Allan Larsson är förtroendet för landet återskapat, och näringslivet vill återigen investera i Sverige. Inte minst det sistnämnda är en märklig slutsats, med tanke på att hans egen finansplan förutspår att industriinvesteringarna minskar med 13 % i år.

Enligt finansplanen och finansutskottets socialistiska majoritet bör vändpunkten i den svenska ekonomin kunna komma redan under innevarande år. Enligt vår uppfattning är detta ett rent önsketänkande.

Denna uppfattning har vi också, tillsammans med moderata samlingspartiet och folkpartiet liberalerna, reserverat oss för i finansutskottets betänkande. Reservationens skrivningar beträffande synen på utvecklingen i Sverige överensstämmer för övrigt ordagrant mellan de tre partierna.

I ett försök att styra bort debatten från den sittande regeringens misslyckande har Allan Larsson också under längre tid bedrivit propaganda gentemot de icke-socialistiska partiernas budgetalternativ. Enligt finansministern skapar dessa budgetalternativ sammantaget ett mycket stort budgetunderskott – detta trots att såväl centern, folkpartiet liberalerna som moderaterna i sina alternativ redovisar stramare budgetar än regeringen.

I sin iver att bevisa vad som skulle bevisas har finansministern räknat samman alla de förslag till skattesänkning och ökade utgifter som partierna föreslår var för sig, men däremot endast de besparingar som alla tre är överens om. Detta räknesätt är naturligtvis helt befängt.

Finansministern attackerar också de enskilda partierna. Moderaterna är enligt Larsson sämst, därefter centern. Folkpartiet är enligt departementet inte lika slösaktigt, vilket kan ha att göra med att folkpartiets budget innebär betydligt mindre ändringar av regeringens förslag än centerns och moderaternas budgetar. Jag tycker att Allan Larsson är skyldig att göra ett klarläggande. Han bör visa att han försökt förbättra sin räkneförmåga genom att förklara vad han egentligen står för efter de omräkningar som han förhoppningsvis har gjort.

Efter att finansutskottets ledamöter till sist har fått ta del av departementets sammanställning, har vi kunnat konstatera att departementets sammanställning innehåller mycket stora brister.

Centerns förslag till statsbudget för budgetåret 1991/92 innebär ett i för-

Prot. 1990/91:77
13 mars 1991

*Den ekonomiska
politiken och bud-
getregleringen*

hållande till regeringens budget förstärkt budgetsaldo. Om vårt förslag gick igenom skulle skattetrycket sänkas, liksom statens utgifter.

Centerns förslag till statsbudget för budgetåret 1991/92 innebär ett i förhållande till regeringens budget förstärkt budgetsaldo med över 2 miljarder kronor. Skattetrycket sänks med nära 6 miljarder kronor. Centerns största budgetsatsningar görs på infrastrukturella investeringar och sänkt skatt på nödvändig konsumtion genom införande av differentierad moms. De största utgiftsminskningarna gäller investeringsbidrag och sjukpenning vid utbildning.

Herr talman! Jag använde mig tidigare av uttrycket "ingen dager synes än" beträffande svensk ekonomi. Jag kunde ha tillagt att "när mörkret är som störst är dagen som närmast". Valet i höst kan bli början till en ny gryning på det ekonomiska området.

Centerns önskan är ett regeringsskifte med en ny regering baserad på en icke-socialistisk majoritet. En sådan regering är nödvändig för att klara av den mycket krävande uppgift som det kommer att bli att dels stabilisera ekonomin, dels ta itu med de grundläggande strukturproblemen och anpassningen av ekonomin till den snabba internationalisering som pågår.

De icke-socialistiska partierna har i år nått en mer långtgående samstämmighet än något tidigare år under den gångna mandatperioden. Det gläder oss, och det medför att skrivningarna överensstämmer, så när som på ett par punkter där moderaterna och folkpartiet gör tolkningar som går längre än tidigare riksdagsbeslut eller överenskommelser.

Den ekonomiska politiken skall skapa förutsättningar för uthållig tillväxt och stigande välbstånd. Politiken skall frambringa arbetstillfällen i stället för arbetslöshet, lägre prisökningar i stället för rekordhög inflation och lägre skatter i stället för höjt skattetryck.

En första utgångspunkt för politiken skall vara att prioritera strukturproblemen i ekonomin. Pris- och löneökningstakten, bristen på inhemskt sparande och den låga tillväxten är utslag av grundläggande strukturella problem.

När det gäller lönebildningen skall den skötas av arbetsmarknadens parter i fria förhandlingar utan direkt inblandning av statsmakterna. Samtliga de fyra största riksdagspartierna har dock under senare tid deltagit i riksdagsbeslut som förändrat förutsättningarna för löneförhandlingarna. Jag tänker bl.a. på skatteomläggningen och förändringen av sjukförsäkringen.

Dessa fyra partier har därmed ett gemensamt ansvar för utfallet av avtalsrörelsen. Centern vill inte ha en tvångslagstiftning på arbetsmarknaden – det finns andra medel som kan användas. Ett exempel på sådana medel är ökade egna avgifter i arbetslöshetsförsäkringen. Ett stabiliseringsavtal är av vikt för att dämpa pris- och lönekostnadsutvecklingen, vilket inte innebär ett ja till statlig inkomstpolic.

En andra utgångspunkt för den ekonomiska politiken måste vara den pågående internationaliseringen av svensk ekonomi. Sverige skall delta i det europeiska samarbetet. Ett europeiskt samarbetsavtal mellan EFTA och EG samt svenskt medlemskap i EG ligger i linje med strävandena mot allsidig utveckling av samarbetet mellan Sverige och samtliga länder i Europa. Sverige bör lämna in en ansökan om medlemskap i EG under 1991. Centern står

fast vid det beslut som fyra partier kom överens om i riksdagens utrikesutskott.

En tredje utgångspunkt är omsorgen om personligt ägande och sparande. Personligt ägande är en förutsättning för en fungerande marknadsekonomi. För att ge utrymme för investeringar och förbättrad bytesbalans måste det totala sparandet öka. Enskilt hushållssparande skall prioriteras.

Jag vill i anslutning till detta också konstatera att centern och socialdemokraterna kommit överens om att tidigarelägga återbetalningen av det tillfälliga obligatoriska sparandet – detta i kombination med möjlighet till extrainsättning på allemanssparandet. Det obligatoriska sparandet kommer därmed i stor utsträckning att omvandlas till frivilligt sparande.

Löntagarfonderna skall avskaffas och statliga företag säljas ut. Centern, moderaterna och folkpartiet har i gemensamma partimotioner angivit hur detta skall gå till. AP-fonden skall inte ges rätt till vidgade aktieplaceringar. Jag delar de synpunkter som Anne Wibbe nyss anlade beträffande det förslag som presenterades i medierna i dag på morgonen. Papperskorgen är troligen den bästa platsen för förslaget. Vi tror inte på den typen av lösningar.

Med dessa tre utgångspunkter följer även att den ekonomiska politiken bör inriktas enligt följande.

Skattepolitiken skall leda till totalt sett en sänkning av skattetrycket. I första hand bör de skatter som har den mest negativa påverkan på samhällsekonomin, och skatter sammanhörande med nödvändig konsumtion som mat och boende, sänkas.

En skatt som är direkt samhällsekonomiskt kontraproduktiv är förmögenhetsskatten på arbetande kapital i småföretag. Centern tar bestämt avstånd från de förslag till förändring av denna skatt som presenterats i en utredning i finansdepartementet. Dessa förslag innebär en skatteskärpning; enligt vår uppfattning skall skatten på arbetande kapital avskaffas.

Sänkt skatt på nödvändig konsumtion innebär att centern förordar differentierad moms med sänkt skatt på mat och boende. Vi anser att det står klart att ett svenskt medlemskap innebär att vi måste sänka momsen på mat, åtminstone om samordningen av EGs skattepolitik genomförs enligt planerna. Den ökade internationaliseringen talar under alla förhållanden för att en differentierad moms, med sänkt skatt på mat, är nödvändig. Numera förordar också tidningen Aftonbladet på ledarsidan en sänkning av momsen på mat, precis vad centern, vänsterpartiet och miljöpartiet här i kammaren har företrått under en längre tid. Frågan är naturligtvis hur länge den socialdemokratiska regeringen tänker förhålla sig kallsinnig till en sänkning av matmomsen. Det vore värdefullt om finansutskottets ordförande här i dag gav besked på den punkten.

Jag tror också att det med tanke på rättvisan ute i landet är viktigt att den kommunala skatteutjämningen förbättras. Merparten av de specialdestinerade statsbidragen måste överföras till skatteutjämningssystemet.

Förnyelsen av den offentliga sektorn är en av de viktigaste strukturfrågorna just nu. Förnyelsen måste leda till ökad decentralisering, ökat personinflytande och avbyråkratisering. Förnyelsearbetet skall inriktas på att föröka ökad valfrihet och jämlikhet. Den offentliga sektorn skall rikta sina resurser till det som är kärnan i det offentliga ansvaret.

Prot. 1990/91:77
13 mars 1991

*Den ekonomiska
politiken och bud-
getregleringen*

Sänkt skattetryck ställer krav på minskade offentliga utgifter. Förnyelsen av den offentliga sektorn kommer att skapa stora effektivitetsvinster på sikt, men det räcker inte. Det offentliga utgiftstrycket måste minskas även på andra sätt, exempelvis genom en bromsning av de kraftiga utgiftsökningarna när det gäller vissa socialförsäkringar, bl.a. sjukförsäkring, arbetsskadeförsäkring och förtidspension.

Socialförsäkringarna skall i första hand ge grundtrygghet, med möjlighet till frivillig privat påbyggnadsförsäkring.

Socialförsäkringarna skall utformas så, att de ger signaler om rätt beteende såväl till enskilda som till företag. Även det allmänna pensionssystemets finansiering måste ses över. Centerns reformförslag – beskattad grundpension – skulle förbättra standarden för de sämst ställda pensionärerna och minska deras beroende av bostads- och socialbidrag. Införande av grundpension måste – när så kan ske – självfallet finansieras fullt ut.

Införande av lagfäst sjuklön måste kombineras med sänkta arbetsgivaravgifter. En samordning av sjuk- och arbetsskadeförsäkringen bör genomföras. Därigenom kan betydande fördelar både för den enskilde och för samhället uppnås, främst genom en bättre arbetsmiljö och en snabbare rehabilitering. Frånvaro och ohälsa kan därmed minska.

Långtidsarbetslöshet och permanent utslagning från arbetsmarknaden måste med all kraft motverkas. Det är viktigt med en väl fungerande arbetsmarknad, eftersom en sådan möjliggör lägre arbetslöshet vid en given inflationsnivå. Bland arbetsmarknadspolitiska åtgärder bör kompetenshöjande utbildning prioriteras. Beredskapsarbeten är dock bättre än passiva kontantstöd, som är en absolut sista utväg.

Den kraftiga uppgången i arbetslösheten är ett stort misslyckande för den socialdemokratiska regeringen. Den är också ett resultat av regeringens oförmåga att komma till rätta med pris- och kostnadsutvecklingen och oförmågan att hantera devalveringen i början av 1980-talet.

Det är viktigt att arbetslinjen fullföljs även i vad avser rehabilitering av arbetsskadade. Medel från arbetslivsfonden spelar nu en viktig roll för att främja rehabilitering och god arbetsmiljö.

Inslagen av konkurrens måste öka såväl inom den offentliga sektorn som i näringslivet. Näringsfriheten bör grundlagsfästas, och det finns skäl att överväga om konkurrenslagstiftningen bör skärpas.

För att främja ekonomisk tillväxt och regional balans behövs en bättre infrastruktur. Investeringar i transportsystem, utbildning och forskning har ersatts under den socialdemokratiska regeringstiden. Det är därför framöver nödvändigt med en kraftig satsning på infrastruktur. I centerns partimotion i anledning av regeringens tillväxtproposition redovisas de satsningar som vi vill göra på bl.a. miljövänlig järnvägstrafik, upprustning av grusvägnätet och investeringar inom den högre utbildningen. Finansiering sker bl.a. genom försäljning av statliga företag.

Det finns en sak beträffande tilläggspropositionen som, enligt min mening, kräver ett besked av socialdemokraterna här i kammaren. Det är omöjligt att förstå varför tillväxtpropositionen lades fram först ett halvår före valet. Varför har man avstått från att ställa dessa nödvändiga krav på förnyelse av infrastrukturen tidigare? Det finns verkligen inga sakliga skäl

att lägga fram det här förslaget så sent under mandatperioden. Finns det politiska skäl? Man skall naturligtvis inte tro att regeringen ville vänta tills arbetslösheten blev hög. Men hade satsningarna gjorts t.ex. för ett år sedan hade vi kommit en bit längre på vägen. Jag tycker alltså att det krävs en redogörelse från socialdemokraternas sida. Varför väntade man till ett halvt år före valet med att lägga fram ett förslag om nödvändiga infrastruktursatsningar, som ju har diskuterats under de senaste tio åren?

Den ekonomiska politiken skall utformas i överenskommelse med kravet på en långsiktigt hållbar utveckling. Ett fundamentalt strukturfel i dag är att miljö- och naturresurser i stort sett betraktas som fria nyttigheter. Målet måste i stället vara att priserna på varor och tjänster avspeglar de fulla samhällsekonomiska kostnaderna.

Det är alldeles uppenbart att regeringens miljöproposition inte håller måttet. En ny regering måste driva en väsentligt bättre miljöpolitik.

Energipolitiken måste också anpassas med hänsyn till såväl välfärd och sysselsättning som miljö. Svensk industri skall ha säker tillgång till energi till konkurrenskraftiga priser. Manifesterade resultat av hushållningsåtgärder och tillförsel av el från miljöacceptabel kraftproduktion avgör när den beslutade kärnkraftsavvecklingen kan påbörjas. Centern fullföljer på energiområdet den överenskommelse som träffats tillsammans med folkpartiet och socialdemokraterna.

En rättvis fördelning av välfärden är en grundbult i välfärdssamhället. Vi ser det som en stor framgång för politiken att nu också folkpartiet och moderaterna i reservation tillsammans med oss tar upp vikten av rättvis fördelningsspolitik genom sysselsättning, stabila priser och lägre skatt.

Om de riktlinjer för den ekonomiska politiken som vi har förordat följs, kan svensk ekonomi så småningom stabiliseras och en god ekonomisk utveckling åstadkommas. Dessutom främjas god miljö, regional balans och en rättvis fördelning av välfärden.

Den socialdemokratiska ekonomiska politiken har haft sin chans. I en konjunktursituation där alla möjligheter fanns har man misslyckats. Allan Larssons budget innebär tyvärr ingen fundamental ändring därvidlag. Jag vill därför yrka avslag på regeringens proposition nr 100, bil. 1, mom. 1.

När det gäller den politik som förordas i motion 224 från vänsterpartiet och motion 223 från miljöpartiet, menar vi att det rör sig om en utvecklingsfientlig regleringspolitik som skulle kunna förstärka obalansen i ekonomin. Vi yrkar därför avslag på dessa motioner.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till de reservationer i finansutskottets betänkande nr 20 som undertecknats av Ivar Franzén och mig.

Anf. 4 LARS-OVE HAGBERG (v):

Herr talman! Finansministern besökte ju Bryssel den 6 mars inför slutfasen av EES-förhandlingarna och den förestående svenska medlemsansökan till EG. Samma dag hade riksdagen debatt om regeringens ekonomiska politik. Finansministern valde, eller tvingades välja, Bryssel framför riksdagen. Den händelsen illustrerar ju på ett utmärkt sätt regeringens förhållande till EG, bristen på en egen självständig linje samt underkastelse. Riksdagen får

anpassa sig till Bryssel. Detta kanske ger en föraning om vilken roll riksdagen kommer att ha när det gäller svenskt EG-medlemskap.

De senaste årens politiska utveckling har tyvärr gått högerens väg. Skatteomläggningen gynnar de högavlönade, – de stora förlorarna är de pensionärer som har den lägsta inkomsten – ständiga angrepp görs mot den sociala välfärden och en försämring av sjukförsäkringen har genomförts. Kommunerna sätts på svältkur. Regeringen kräver i stort sett lönestopp, vilket leder till reallönesänkningar om utvecklingen fortsätter. Från regering och riksdag riktas upprepade attacker mot fackföreningsrörelsens möjligheter att tillvarata sina medlemmars intressen. Rehnberggruppen och Nicklassons utredning stryper och begränsar facklig aktivitet. Riksdagen beslutar om ansökan om medlemskap i EG på kapitalets villkor.

Allt detta är i stort sett högerpolitik som det socialdemokratiska arbetarpartiets regering effektuerar. Skillnaderna i politiken mellan de borgerliga partierna och regeringspartiet är ju på de här områdena närmast marginella. Det har t.o.m. gått så långt att moderaten Filip Fridolfsson numera vill ha en politisk ursprungsmärkning på förslagen. Han kommer väl senare att plädera för det. Jag hoppas att jag inte har tagit ifrån honom alla argument.

De politiska problemen är ju i dag att kapital, borgerliga partier och regering inte tar det nödvändiga ansvaret för Sverige. Skiljelinjen i svensk politik går mellan arbetarrörelsens värderingar och nyliberala idéer; de senare har även fått fäste inom socialdemokratins ledning. Vi har en nyliberal linje som vältrar över kapitalets kriseffekter på det arbetande folket och en politisk vänster som vägrar att finna sig i att den politik som nu förs skall leda till ökade klassorättvisor, sämre miljö och tummande på det demokratiska inflytandet.

Vänsterpartiet för en arbetarpolitik. Partiets politik grundar sig på arbetarrörelsens värderingar om ett samhälle med rättvisa och jämlikhet, solidaritet och gemenskap. Utifrån dessa värderingar tar vänsterpartiet ansvar för Sverige, människors utveckling i en bra miljö med arbete, välfärd, trygghet och skaparkraft.

Vänsterpartiet uppställer därför som en huvuduppgift att utveckla en stark vänsterkraft. Vi ser inför höstens val att det är nödvändigt att vänstern går framåt eftersom det är enda möjligheten att stoppa högerutvecklingen i socialdemokratien. Om resultatet av en framgång blir att Carl Bildt och de borgerliga missar regeringstaburetterna och SAF inte får det direkta inflytande i politiken som de vill ha, är det en dubbel framgång.

Vänsterpartiets ekonomiska alternativ såsom vi har framställt det i motionerna har följande inriktning: Vi vill fördela från kapital till arbete, från höginkomsttagare till låginkomsttagare, från den privata konsumtionen till den offentliga konsumtionen och från spekulation och vinster till investeringar.

De riktlinjer vi har för den ekonomiska politiken framhåller främst rätten till ett meningsfullt arbete och en arbetsskapande närings- och arbetsmarknadspolitik och ekonomisk politik. Åtgärder mot den ekologiska krisen och en resursbevarande och miljöinriktad energipolitik är nästa punkt. Uppvärdering av kvinnors kunskaper och erfarenheter genom brytande av den manliga maktstrukturen är nödvändigt. Vi vill ha en rättvis fördelningspolitik på samhällets alla områden, särskilt med beaktande av låginkomsttagare. Infla-

tionen skall bekämpas genom en aktiv prispresspolitik. Jag noterar att man i LO i alla fall har förstått att det behövs någon form av åtgärd. Vi vill försvara och utveckla den generella välfärdspolitiken. Kommunens socialt viktiga delar måste stärkas. Vi har föreslagit ett stödpaket på 10 miljarder kronor. Återställande av sjukförsäkringen till 100 % är nödvändigt, liksom demokratiska rättigheter i arbetslivet och bättre arbetsmiljö med minskad utslagning. Vi vill försvara den nationella suveräniteten med riktade framtidsinvesteringar som ändå ger ett slagkraftigt och ändamålsenligt näringsliv i Sverige.

Den övergripande målsättningen är alltså enligt vår mening en rättvis fördelning och arbete åt alla. Det skulle vara ett nederlag för vårt samhälle om människor inte kan få arbete när de genomgår utbildning, blir arbetslösa eller skall göra sin debut på arbetsmarknaden. Samhällets ekonomiska politik skall prioritera insatser för arbete åt alla.

Vi har åtminstone åtta förslag till åtgärder som borde kunna vara ett arbetslöshetsprogram. Regeringen kanske har ytterligare förslag; det vet jag inte. Vi föreslår:

- Sänkt arbetstid, till en början med en kvart om dagen.
- Snabbt igångsättande av infrastrukturinvesteringar som är nödvändiga ur ett regionalpolitiskt perspektiv.
- Utbildningsinsatser i ungdomsskolan och vuxenutbildningen.
- Nya resurser satsas på ett omfattande s.k. ROT-program för våra skolor, vilka kräver omfattande insatser, samt för kommunernas VA-nät som behöver en upprustning.
- Resurser till kommunerna för investeringar och drift vad gäller äldre- och barnomsorg.
- Alla AMS-medel används offensivt, för såväl utbildning som beredskapsarbeten och stöd till de handikappade samt naturligtvis särskilda åtgärder för att komma åt ungdomsarbetslösheten som nu omfattar 15 000 fler än för ett år sedan.
- En ny utlandslånenorm för staten med lån utomlands, vilket skulle innebära att man kunde sänka räntan, något som i sin tur gynnar investeringar.
- Sänkt moms på mat för att gynna inhemsk konsumtion samt borttagande av moms på kollektivtrafik, vilket har samma effekt. Dessutom kan man överväga punktskatter på lyx- och skrytkonsumtion som har ett stort import-innehåll.

Frågan är om regeringen har något program eller åtgärder för att stoppa arbetslösheten. Är det bara Rehnbergkommissionen man hoppas på – att med lägre löner och högre vinster klara arbetslösheten? Det vore intressant att få en redogörelse för det.

Övergång från inflationslöner till reallöner kräver att priserna pressas så att man minskar kraven på lönekomensation. Man kan då få nominellt lägre löneökningar. Det skall alltså vara rättvisa avtal, och man skall sätta till en riktig prispress. De lönearbetande måste ha rätt att få komensation för prisökningarna. Om man lägger huvudansvaret för inflationen på dem som sätter priserna får vi en effektiv prispress i samhället. Vi kanske också får en balans mellan priser och löner samt reallöneökningar. Men så länge man avstår från att använda prisinstrumentet lever vi i en inflationsspiral där

höga vinstkrav, monopolprissättning, statliga och kommunala pålagor m.m. är den främsta orsaken till de höga priserna. Mot denna bakgrund är det uppenbart att Rehnbergkommissionens försök att skapa ett stabiliseringsavtal utgår från felaktiga premisser. Där har vi också bakgrunden: 80-talets löne- och skatteomfördelning från lågavlönade till högavlönade och så gott som ett lönestopp utan några garantier mot prisökningar. Det drabbar ju främst dem som är lågavlönade i dag och egentligen behöver en kraftig uppvärdering.

Rehnberggruppens arbete riktar därför udden mot de arbetandes löneökningar och mot de lokala fackföreningarnas verksamhet. Man måste avvisa medlet att öka vinsterna i företagen, på lönernas bekostnad, och sedan tro att dessa högre vinster skall hålla tillbaka arbetslösheten. Var finns investeringsstyrningarna, var finns den nationella näringspolitiken i så fall när det gäller att ta hand om dessa vinster? Erfarenheterna av 80-talets devalveringar förskräcker ju.

Rehnberggruppens förslag innebär ett löneutrymme på 1 % för det första året, ca 1,25 kr./tim, för en vanlig LO-arbetare som tjänar under 170 000 kr. per år. Det skall fördelas centralt i branschen. Lokalt förhandlingsförbud skall gälla för 1991. Dessutom finns en avräkningsklausul som innebär att alla löneökningar över 1 % skall räknas av nästkommande år. En liknande avräkningsklausul gäller även för 1992.

Ett accepterande av Rehnbergkommissionens förslag innebär att förhandlingar om andra delar i kollektivavtalet också skall ske under fredsplikt. Detta kan ställa till avgörande problem för de lokala fackföreningarna. Rehnbergkommissionens verksamhet innebär en risk för ännu större obalans mellan parterna på det lokala planet. Medan de lokala fackföreningarna bakbinds i sitt fackliga arbete i nästan två år, kan arbetsgivarparten förstärka sin ställning inför nästkommande avtalsförhandlingar och genomföra sin decentraliserade förhandlingsstrategi. Det är därför vänsterpartiets uppfattning att Rehnberggruppens arbete borde avbrytas och icke gälla.

Den stora frågan till arbetarpartiet socialdemokraterna är: Hur kan man utsätta de lokala fackföreningarna för denna risk i detta läge när vi vet att svensk fackföreningsrörelse har politiska problem? Att försämrade deras ställning ännu mer framöver får en att tro att regeringen offrar de lokala facken.

Tillväxten i samhällsekonomin måste enligt vårt synsätt bygga på en utveckling med ekologiska förtecken. Miljö- och energipolitiken skall göras till redskap i en för Sverige sund tillväxtpolitik. Satsning på en bred kunskapsuppbyggnad, bättre arbetsmiljö och demokrati i arbetslivet är grundpelarna i en demokratisk tillväxtpolitik.

Den tredje vägens politik har resulterat i att en gammal förlegad industristruktur byggts fast. Förnyelsen har uteblivit. Detta är bakgrunden till det problem vi nu står inför och inte, som det ofta påstås, ett alltför högt löneläge.

Vänsterpartiet har i en rad motioner visat att superdevalveringen 1982 ledde till att ett alltför lågt löneläge etablerades i vårt land. Fel signaler sändes därmed ut till näringslivet. Det låga löneläget gjorde att investeringarna framför allt kom att hamna i branscher med masstillverkning vid löpande band och verksamheter där många av arbetena är lågkvalificerade och i all-

mänhet upplevs som allt annat än stimulerande. Det var framför allt här som satsningarna gjordes.

Ofta framställs lönernas snabba utveckling som orsaken till alla dessa problem. Detta är fel. Den grundläggande orsaken är i stället att den socialdemokratiska regeringens politik skapat olönsamma industrier, där ingen vill jobba. Enda sättet att få dem lönsamma igen är att återigen pressa ned lönerna. Enda sättet att få folk tillbaka till dem är att återigen höja arbetslösheten. Låga löner och hög arbetslöshet skulle vara lösningen på sammansättningsindustrins problem. Vänsterpartiet avvisar bestämt en sådan defensiv och djupt orätfärdig politik.

Det är nu hög tid att regeringen inser den tredje vägens misslyckande. Stora delar av den svenska industrin står inför omfattande problem. Det kommer att ta tid innan man återigen är konkurrenskraftig – konkurrenskraftig både på världsmarknaden och på den svenska arbetsmarknaden. Avgörande är om man lyckas kombinera hög produktivitet och kostnadseffektivitet med intressanta och stimulerande arbetsuppgifter.

Riksdagen kan här hjälpa till genom att anslå ordentliga medel till utbildning och forskning. Dessa bör inte bara gå till högskolorna, utan även satsas på vuxenutbildning. Undersökningar visar att nära hälften av industrins arbetskraft genomgått enbart folk- eller grundskoleutbildning. Kunskaperna i basämnen som svenska, matematik och engelska är därför otillräckliga hos stora delar av arbetskraften. Ny produktionsteknik ställer ofta ökade krav på de anställda. Att kunna läsa instruktioner och ritningar och att kunna programmera maskiner blir allt viktigare. Därför krävs det en ordentlig satsning på vuxenutbildningen.

Parallellt med att ökade resurser satsas på utbildning måste en förändring av arbetsorganisationen komma till stånd. Höjd kompetens måste leda till att arbetsuppgifterna graderas upp. Sker ingen förändring av arbetsinnehållet och utbildningsnivån kommer industrin att ha svårt att behålla sin personal. Helt avgörande för denna utveckling, som inte kan dikteras någonstans, är att stärka de arbetande i arbetslivet.

Den demokratiska lagstiftningen, demokratiska rättigheter i arbetslivet, bättre arbetsmiljö och annat är helt avgörande för att åstadkomma en annan struktur.

Ekonomisk tillväxt har alltför länge och alltför ensidigt handlat om produktionsvolym. Regeringens politik utgår från att allt fler arbetstimmar och allt fler maskiner skall få den svenska ekonomin att växa fortare. Massproduktion av enkla standardiserade varor och tjänster har fått högsta prioritet. Det är nu dags att bryta detta ensidiga tänkande. Miljöförstöring och resurslöseri måste motverkas. Den ekonomiska utvecklingen måste vara ekologiskt balanserad och uppfylla kravet på allas rätt till ett meningsfullt arbete.

Vänsterpartiet vill alltså satsa på ökad kunskap och kompetens. Vi tror att vi härigenom kan skapa ett bättre samhälle. Regeringen verkar inte tro på denna strategi. Man vill i stället pressa ner lönerna för att återigen göra massproduktionen vid de löpande banden lönsam. Jag kan bara konstatera att här har vi i grunden helt olika uppfattningar.

Försvaret av den nationella suveräniteten genom riktade framtidssatsningar och ett slagkraftigt och ändamålsenligt näringsliv är en förutsättning

Prot. 1990/91:77
13 mars 1991

*Den ekonomiska
politiken och bud-
getregleringen*

för landets framtid. Utvecklingen tyder dess värre på en fortsatt förflyttning av tyngdpunkten i investeringarna mot utlandet. Det är en oroande utveckling, som underlättats av regeringens ensidiga exportinriktning av politiken, underdanigheten och flatheten gentemot EG-kapitalet och inte minst genom slopandet av valutaregleringen.

Det här ett problem för Sverige. Jag kan räkna upp en rad frågeställningar om vilket samhälle vi skall ha framöver och vilka jättelika problem den svenska kapitalismen står inför. De är gigantiska. Man klarar inte ett enda socialt, mänskligt eller miljömässigt problem framöver. Den grundläggande fråga man kan ställa till socialdemokratiens företrädare är: Tror ni på den här utvecklingen med en ständig kvantitativ tillväxt som ni så gärna gynnar? Hur skall ni tämja den svenska kapitalismen? Skall ni även framdeles underordna er som ni gör i dag?

Ökad tillväxt och kapital som ständigt skall växa och föränta sig har sina gränser. Därför uppstår dessa problem för kapitalisterna. De kan inte generera sin fortsatta existens utan måste grunda tillväxten på miljöresursslöseri eller genom bördor på de arbetande.

Den svenska ekonomin har naturligtvis också problem. De svenska storföretagen är extremt utlandsberoende. De har stärkt sin ställning. De tillhör nu de internationella blocken. De drog fördel av devalveringen. De stärkte sin ställning, gjorde utlandsinvesteringar, köpte upp sig själva och stärkte sig för att motverka andra uppköp.

Man kan konstatera att framför allt de stora imperialistiska multinationella företagen i världen har en gigantisk centralplanering och långsiktig planering. De behärskar marknaden. Det är en planeringsgrund som man i det gamla Östeuropa skulle ha avundats dem i dess effektivitet och långsiktighet. Därmed minskar man konkurrensen samtidigt som man bygger sitt politiska koncept på att vi skall ha fri konkurrens och en fri marknad.

Vad vi egentligen har i världen är några gigantiskt stora företag som bestämmer. Även några av de svenska storföretagen är ledande där. Det är därför helt nödvändigt, oavsett om vi är med i EG eller inte, att vi själva stärker vår näringspolitiska bas och hittar ett inhemskt, troget kapital, som industriministern en gång talade om när han var LO-ordförande. Man måste använda resurser och sparande för framtidsinvesteringar i det här landet. Detta bör ske på ett offensivt sätt. Vi har också presenterat detta i vår motion. Detta är en av de viktigaste framtidsfrågorna.

Hur skall det svenska näringslivet formas? Vilka skall bestämma över det? Finns det någon möjlighet för svensk arbetarrörelse i dag att gå till offensiv för en demokratisering av arbetslivet? När man i dag anmäler löntagarfondernas definitiva uppgång i AP-systemet, finns det anledning att erinra om det som en gång var tankarna bakom löntagarfonderna: makten över samhället och makten över arbetslivet.

Jag vet inte om socialdemokratin vill svara på de frågorna, men det är faktiskt frågor av avgörande betydelse för Sverige.

Med det, herr talman, ställer sig vänsterpartiet naturligtvis bakom alla partiets reservationer men yrkar för votering bifall till reservationerna 3, 8 och 35.

Anf. 5 CARL FRICK (mp):

Herr talman! Mitt barnbarn Albert frågar mig: Vad gör man i riksdagen, morfar? Jag blir tyst. Det finns all anledning att fundera, när jag ser honom på gatan mitt i avgaserna och bilbullret på Fridhemsplan. Vad gör man i riksdagen?

Albert är sex år och han är klok. Han har många funderingar om framtiden. Han ser, han lägger märke till saker, och han tänker.

Hur skall jag berätta om finansutskottet, där 17 riksdagsledamöter sitter i ett gammalt rum med boaserade väggar, fjärran från avgaser och bilbuller, för att avgöra frågor om svensk ekonomi?

Hur skall jag berätta om att landets ekonomi inte längre bestäms av dessa folkets valda representanter utan av rika män, som kan flytta sina pengar hur de vill för att tjäna pengar så fort som möjligt?

Hur skall jag förklara för Albert att hans livsmiljö spelar liten roll för besluten i finansutskottet?

Hur skall jag förklara att pengar spelar större roll för finansutskottet än hans och Majas och mammas och pappas framtid?

Det är inte lätt att förklara hur det kommer sig, att det är så här konstigt, att det viktigaste kommer bort i riksdagen. Det som blir sagt, gjort eller inte gjort i finansutskottet, det beslutar riksdagen om, utom för de rika med mycket pengar som gör precis som de vill.

Hur skall jag beskriva att det i riksdagen finns tanter och farbröder, som tycker att det viktigaste är att man har mycket pengar och att man skall köpa så mycket som möjligt? Att köpa och använda är det viktigaste, förutom att arbeta mycket, förstås. Många av farbröderna och tanterna i riksdagen tycker att vi arbetar för litet. Därför gör de regler så att många tvingas till mera arbete, för att klara skattesänkningar för dem som redan har mycket pengar.

Det skulle nog Albert ha litet svårt att förstå, för han tycker att mamma och pappa är borta alldeles för mycket redan som det är nu. Och varför skall de som har mycket pengar ha ännu mera? Det tycker han inte är rättvist. Rättvisa, det tycker han är viktigt.

Men sedan blir det svårt att förklara allt det svåra som man arbetar med i finansutskottet och som riksdagen snart skall besluta om, beslut som nära berör Albert och hans familjs och vår framtid. Det är svårt att beskriva att världen är på väg in i en ekologisk katastrof som drabbar honom, en ekologisk katastrof som faktiskt har börjat och som beror på att de som har makten i världen behandlar ekonomiska frågor som om de vore fristående från natur, miljö och det levande på jorden.

Det är svårt att förklara koldioxidutsläppen, som han har hört talas om, från industrier och bilar som värmer upp jorden och förändrar vårt klimat, att utsläppen beror på att man bränner upp en massa gammalt kol, gammal gas och olja som ligger nere i jorden.

Att regeringen mot bättre vetande sätter hög skatt på att åka tåg och båt, så att fler åker bil och släpper ut mera av den farliga koldioxiden, det blir inte lätt för Albert att förstå, för det som är dumt skall man inte göra, tycker han.

Hur skall jag förklara att riksdagen och finansutskottet gör dumma saker,

Prot. 1990/91:77.
13 mars 1991

*Den ekonomiska
politiken och bud-
getregleringen*

att morfar är med där man gör dumma saker? Det är svårt nog för vuxna, som är vana vid en hel del dumheter. Men för barn är det direkt besvärligt, för de tänker logiskt och klart.

Sedan blir det ännu besvärligare, när jag skall försöka förklara hur tokigt det är att energi till bilar och industrier är så billig att det lönar sig att slösa med den trots att det blir en massa farliga utsläpp, hur konstigt det är att det är extra dyrt med maten därför att det finns en extra skatt på mat som vi alla behöver varenda dag – nog är det väl bättre att ha den där momsens på sådant som inte är så nödvändigt som maten –, hur tokigt det har blivit med att man har lagt en massa skatter på pappors och mammors löner, så att det är svårt att anställa folk och att allt blir dyrare, sådant som farbröderna kallar inflation när de pratar på TV med allvarliga miner.

Världen ter sig absurd för en vetgirig och klok sexåring, när jag försöker förklara vad man gör i riksdagen. Ja, han har rätt, Albert, i sin förundran över den ovishet med vilken världen och Sverige styrs. Och då har jag inte sagt ett enda ord om krig. Och inte kan jag ta upp de allvarliga frågorna om han som välutbildad får något att säga till om när han blir stor.

Det går inte att med honom nu ta upp frågorna om det demokratiska underskottet i den centralstyrda mångnationella och blivande militärmakten EG; det begränsade Europa, som moderater och andra nyliberaler vill tvinga oss in i, inte heller den stora avdemokratiseringen av politiken, som slopandet av valutaregleringen innebär,

att det nu i praktiken är omöjligt att föra en ekonomisk politik, som utgår ifrån vad det svenska folket vill,

att politiken styrs av få mycket rika människors strävan efter ännu större rikedom,

att politikens ledstjärna är mera konsumtion, som leder till mera miljöförstöring och eldar på den pågående ekologiska katastrofen,

att ledande politiker anser att det inte finns gränser för den ekonomiska tillväxten,

att all konsumtion är lika bra.

Ja, herr talman, ungefär här slutade min förmåga att för en sexåring förklara vad vi gör i riksdagen. Det är svårt nog för vuxna som har vant sig vid att bli och vara förvirrade.

Jag har en dröm, om barnens bästa livsmiljö, en dröm att jag i framtiden skall kunna ta något av Alberts barn på utflykt i skog och mark och kunna glädjas åt att vi kan äta alla bär och dricka vatten utan någon risk för gifter, att kunna glädja mig och dem med att den biologiska mångfalden har räddats och att antalet djur i skog, mark och vatten har ökat.

Skulle vi ändå inte kunna ena oss om att få någon grundläggande ordning på politiken, så att vi tillsammans kan se vart vi bör gå för att kunna få en god framtid för kommande generationer, att kunna se till barnens bästa livsmiljö och inte till kortsiktiga ekonomiska kalkylvinster på deras bekostnad?

Nådiga luntan och dagens betänkande kan då inte ligga till grund för ett sådant arbete.

Nu har vi fått tillväxtpropositionen. Den går längre än Nådiga luntan i fråga om ekonomisk tillväxt. Vi får nu besked om att regeringens mål är en

genomsnittlig ekonomisk tillväxt på 4 % under 1990-talet och att målet för den industriella tillväxten har satts till 6%. Det står på s. 48.

Vi vet av Checcinirapporten om de ekonomiska konsekvenserna av EGs inre marknad att man där räknar med en ekonomisk tillväxt på mellan 4,5 och 7 % om året.

Är det nu så att regeringen tar ut tillväxtglädje av ett förestående medlemskap? I varje fall är det mer än märkligt att regeringen inte har lämnat uppgifter till finansutskottet om att målen för den ekonomiska politiken har ändrats radikalt. Det är ju budgeten och finanspolitiken som vi avhandlar i dag. En förklaring är verkligen på sin plats.

EG-kommissionen har tillsatt en utredning, som har avgivit en rapport, Task Force Report on The Environment and The Internal Market. I den konstateras det att ökad ekonomisk tillväxt hitintills har skett till priset av ökad energiförbrukning. Samtidigt vet vi att energianvändning leder till omfattande miljöförstöring, oavsett ekonomiskt system. Fossila bränslen och kärnbränslen är högradigt miljöorimliga var och hur de än används.

Task Force-rapporten redovisar klart den kraftigt ökade miljöbelastning som den ekonomiska politiken inom EG leder till. I rapporten sägs det klart att denna utveckling inte är hållbar. Det krävs åtgärder som får marknads-ekonomin att fungera. Det måste till styrande skatter och avgifter, gröna skatter och avgifter.

Inom EG finns det uppenbarligen de som inser att utvecklingen inte är hållbar. Sambandet mellan ökad ekonomisk tillväxt och ökad energiförbrukning måste brytas.

Ibland går det nästan religion i frågan, som när SvD häromdagen i en ledare fastslog att det är en naturlag att elanvändningen måste öka. När stiftar tidningar naturlagar?

Regeringen har uppenbarligen inte viljan att få marknadsekonomin att fungera. Det skulle ställa för mycket invariant tänkande på huvudet, trots att den i ny och nedan numera sjunger marknadslösningarnas höga visa.

Det finns rader av förslag från miljöavgiftsutredningen som skulle förbättra marknadsekonomin funktionssätt. Dem har regeringen inte med i miljöpropositionen, bl.a. avgifter på varor som klor, avgifter för sjöfart och flyg. Regeringen fortsätter att tro att lagar och koncessionsförhandlingar är effektiva sätt att styra mot minskad energiförbrukning och minskad miljöbelastning.

Jag vill fråga finansministern och Roland Sundgren varför regeringen inte på allvar vill få marknadsekonomin att fungera. Varför är ni så tvetydiga i ert engagemang för marknadsekonomiska lösningar? Varför är de bra i vissa sammanhang och inte bra i andra? Varför är de inte bra när det gäller våra överlevnadsfrågor?

Jag ser en möjlighet för den samlade oppositionen att nu köra över regeringen för att få marknadsekonomin att fungera bättre.

Varför vill inte regeringen kvalificera den ekonomiska tillväxten? All ekonomisk tillväxt kan väl ändå inte vara bra? Tillväxt som skadar människor och natur måste vi väl ändå rimligen motarbeta, eller hur? Tillväxt som kommer sig av att vi utnyttjar ändliga resurser bättre, och inte slösar, är bra. Tillväxt som beror på att vi arbetar smartare är bra. Tillväxt som beror på att vi

Prot. 1990/91:77
13 mars 1991

*Den ekonomiska
politiken och bud-
getregleringen*

återanvänder och återbrukar är också bra. Tillväxt i form av fler koldioxidosande, skogsdödande och människolemlästande vägfordon är dålig tillväxt.

Vad vill regeringen att vi skall satsa på i framtiden – nu när tillväxtpropositionen vill öka den industriella tillväxten med 6 % i genomsnitt under 1990-talet? Blir det miljövänlighet och framsynthet, eller förstörelse på kort och lång sikt? Har regeringen något att säga till om i frågan?

Trots regeringens alla trosvisa tal om ökande ekonomisk tillväxt – det må vara 2 eller 4 % om året – kvarstår det faktum att vi nu är inne i en lågkonjunktur, både här hemma och utomlands.

Den svenska delen av lågkonjunkturen är i stor utsträckning hemmagjord och ett resultat av att regeringen och de stora partierna har lyckats med sin politik.

Den traditionella lyckan i politiken är ju att öka den ekonomiska tillväxten. Olyckan i den ekonomiska politiken sägs vara att Sverige inte ligger i topp i tillväxtligan.

Hur det än är med det lillgamla i att tävla i procentökningar i BNP, kvarstår det faktum att det svenska folket mellan 1984 och 1989 kunde höja sin privata konsumtion inflationsrensat med nära 3 % om året.

Tricket var att släppa loss krediterna, så att medborgarna kunde få låna till konsumtion. Och det gjorde de med besked. Hus med stigande taxeringsvärden belånades för konsumtion, och den ekonomiska lyckan borde ha varit god.

Det blev en köpfest utan like. Industrin gick för högvär i en brinnande långvarig internationell högkonjunktur. Industrin kunde inte mätta den svenska köphungern. Importen ökade kraftigt, och bytesbalansen gick i boten. Företagen tog ut jättevinsten. Fastigheter köptes och såldes i stigande takt och till stigande priser. Hyror steg. Kampen om arbetskraften hårdnade, och lönerna sköt logiskt i höjden. Löneförhandlingssystemet slogs sönder. Höga vinster och höga priser gjorde det till slut svårt att exportera goda svenska varor, samtidigt som konjunkturen i världen vände neråt.

Det var en inflationspolitik som hjälptes på traven med höjd moms och höjda arbetsgivaravgifter.

Så står man med skägget i brevlådan därför att det blev som man ville: ökad konsumtion som stressar såväl ekonomin som människor och natur, med inflation och ökande arbetslöshet som följd. Det finns en inre logik i marknadsekonomin.

Inflationen är ett gissel. Den omfördelar förmögenheter och gör viktiga investeringar olönsamma.

Det blir befängt när regeringen och de stora partierna kastar sig över fackföreningar och de lönearbetande och säger att det är deras fel att inflationen är så hög och att det är deras plikt att se till att den går ner genom att de skall minska sina lönekrav i en tid då momsbreddningar och hyreshöjningar fördyrar vardagsekonomin för många.

Det är bra om alla trots allt bidrar till att dämpa inflationsbrasan. Rehnberggruppen har gjort ett bra arbete.

Däremot är det oacceptabelt att komma med tvångslagar. Vi får lov att välja samhällssystem. Har vi valt marknadsekonomi, så är det den som skall

gälla. Då kan vi inte plösslitigt införa planekonomi på lönesidan. Sker det, rycker vi undan grunden för marknadsekonomin, eller hur?

Arbetslinjen kan och får inte överges. Människor utan arbete mår dåligt. Människor utan arbete innebär att vi utnyttjar våra resurser uselt. Det är en samhällsförlust att inte använda våra samlade förmågor och kunskaper. Köerna framför arbetsförmedlingarna ökar nu. Socialnormerna hotar man att sänka. Olika former av överbrygningsåtgärder måste sättas in. Det börjar bli dags för traditionella grepp med beredskapsarbeten och ännu fler utbildningsplatser, men också praktiska inflationsdämpande åtgärder.

Miljöpartiet de gröna har ända sedan riksdagsinträdet föreslagit en ekonomisk politik som leder till minskad materiell förbrukning i en fungerande marknadsekonomi.

I den politiken ingår som viktiga led:

1. att byta skatt på arbete mot skatt på energi och miljöfarliga utsläpp. Sänkta arbetsgivaravgifter gör mänskligt arbete mindre dyrt. Inflationsdrivningen minskar. Men utskottsmajoritet säger nej.

2. att ta bort moms på land- och sjöburen kollektivtrafik tillsammans med sänkta hastigheter på vägarna. Det minskar bilåkandet. Det minskar bensinförbrukningen. Det förbättrar handels- och bytesbalansen. Det förbättrar miljön, och färre människor dödas och lemlästas. Det förbättrar ekonomin för vård och omsorg. Och det minskar inflationen. Men utskottsmajoriteten säger nej.

3. att slopa moms på basmaten och höja den på andra, icke fullt så viktiga varor. Det gynnar jordbruket och matkvaliteten och gynnar alternativa naturskonsamma odlingsmetoder. Folkhälsan förbättras. Samhällsekonomin blir bättre. Men utskottsmajoriteten säger nej.

4. att satsa dryga 5 miljarder kronor under budgetåret för att bygga ut och förbättra spårburen kollektivtrafik. Det ger ju också arbete. Men utskottsmajoriteten säger nej.

5. att hushållen totalt inte får något köpkraftstillskott under budgetåret, för att kunna hjälpa till att minska den materiella förbrukningen och hjälpa till att rädda miljön och framtiden. Det minskar också inflationen. Men utskottsmajoriteten säger nej.

6. att skatteskalorna måste ändras så att de blir socialt rättvisare. Utskottsmajoriteten säger nej.

7. att införa mera och bättre fungerande gröna skatter och avgifter för att få en bättre marknadsekonomi. Det säger man också nej till.

Utskottsmajoriten säger nej till åtgärder som hjälper till att minska inflationen, minska materiell förbrukning, minska miljöfarliga utsläpp, minska antalet dödade på vägarna, minska kostnaderna i den offentliga sektorn, bygga om samhället i miljörimlig riktning, förbättra handelsbalansen och minska underskottet i bytesbalansen.

Av detta nejsägande kan jag bara dra den slutsatsen att majoriteten inte har något allvarligt menat intresse att komma till rätta med problemen i samhället. Den hänger sig åt drömmar om silver och guld medan naturen och medborgarna stressas av förgiftande utsläpp, folk dödas och lemlästas på vä-

Prot. 1990/91:77
13 mars 1991

*Den ekonomiska
politiken och bud-
getregleringen*

garna, allt fler barn drabbas av allergier från utsläpp och gifter i maten. Barnens bästa livsmiljö sätts på undantag, trots att den är grundläggande.

Det är som om vi förde krig mot oss själva! Det är cyniskt, men det ökar den ekonomiska tillväxten.

I betänkandet skriver majoriteten att miljöpartiets strävan att sänka den materiella förbrukningen är samma sak som att minska det materiella välståndet, och att detta omedelbart leder till sänkt levnadsstandard.

Menar ni verkligen att effektivare energianvändning som minskar användningen av olja, kol, fossilgas och uran, som minskar utsläppen av koldioxid, svaveloxid, kväveoxid och radioaktivitet, är sänkt levnadsstandard?

Menar ni att sänkta fordonshastigheter, färre dödade på vägarna och sänkt bensinförbrukning är att sänka levnadsstandarden?

Menar ni att minskad import av fossila bränslen – som förbättrar handels- och bytesbalansen – sänker levnadsstandarden?

Menar ni att totalt sänkta lönekostnader och minskad inflation sänker levnadsstandarden?

Menar ni att ökad folkhälsa också sänker levnadsstandarden?

Herr talman! Det är faktiskt så dumt att det är svårt att tro att det kan vara skrivet – att ett samhälle med minskat slöseri, minskade miljöfarliga utsläpp, färre skadade i trafiken, bättre mat, färre vårdfall, skulle betyda ett samhälle där levnadsstandarden sjunker. Det är absurt, och det är skrämmande. Ord förlorar till slut sin mening.

Men det storborgerliga alternativet är så snarligt regeringens att man inte kan ta det på allvar.

Det är av rikspolitiskt intresse att Allan Larsson, Anne Wibbe och Lars Tobisson svarar på följande frågor:

Varför är miljöfrågorna för er av så liten betydelse att de inte får plats i regeringens proposition, i betänkandet och i den storborgerliga reservationen?

Varför vägrar ni att se att det finns klara samband mellan ekonomi, ekologi, traditionell ekonomisk tillväxt, energiförbrukning och miljöförstöring?

Varför vägrar ni att se alla de mänskliga skador och lidanden som er medvetna politik orsakar för den materiella tillväxtens skull?

Är ni så rädda för verkligheten att ni måste dölja er bakom traditionella tankar att mera av den ekonomiska politik som gör miljösituationen och människors situation orimlig, skulle göra det hela bättre?

Anser ni att miljö och natur sätter gränser för den traditionella ekonomiska tillväxten? Om det är så, närmar vi oss dessa gränser? Och vad betyder det i så fall för ekonomisk politik?

Var finns logiken i det ni föreslår? Finns barn och barnbarn med i era kalkyler?

John Stuart Mill sade 1857: "Mot vilken slutpunkt strävar samhället genom sitt industriella framåtskridande? När framåtskridandet upphör, i vilket tillstånd kan vi vänta oss att det lämnar människosläktet?"

Funderar ni aldrig på dessa frågor? Det gör jag ofta, och jag förfäras över det jag ser och med vilket medvetet oförstånd som världen styrs. Jag grips av vrede över cynismen, dumheten och enfalden.

Allt detta är inte lätt att förklara för en vetgirig sexåring, och faktiskt inte

heller för tänkande och kännande vuxna. Alberts fråga om vad man gör i riksdagen påminner mig om "Kejsarens nya kläder", där barnet ropar att kejsaren är naken. För riksdagen står naken inför de avgörande frågorna, och betänkandet saknar konsekvensanalys beträffande ekonomin, de sociala frågorna, miljön och barnens bästa livsmiljö.

Miljöpartiet vill ta ansvar för barnens bästa livsmiljö och inrikta den ekonomiska politikens medel mot detta mål.

Därmed vill jag yrka bifall till reservationerna 4, 5, 36 och 37.

Anf. 6 ROLAND SUNDGREN (s):

Herr talman! Sverige är ett bra land att leva i. De flesta har haft möjlighet att göra jämförelser. Det går också att läsa i finansutskottets betänkande. När vi studerar bytesbalansen och turistbalansen kan vi se att för varje år ökar underskottet och att det ofta överstiger det överskott som finns i handelsbalansen. De flesta kan också göra jämförelser när de varje kväll ser TV-nyheterna från omvärlden. Därför upplever nog människor att de som svartmålar det svenska samhället inte har stöd i verkligheten.

Jag påstår därmed inte att allt är bra. Det finns fortfarande brister och missförhållanden som vi gemensamt måste komma till rätta med. Det finns många människor som av olika skäl har det svårt och för vilka den hjälp som står till buds i dag inte är tillräcklig. Men det vore djupt oriktigt att förneka att vi här och nu har förmånen att leva i ett av jordens rikaste länder, i ett välordnat samhälle där inom de flesta områden vanliga människor kan känna större frihet och trygghet och erbjudas bättre möjligheter att förverkliga sina drömmar än på de flesta andra platser i världen.

Som socialdemokrat upprörs jag av orättvisor och stora skillnader i människors levnadsvillkor. Det kan gälla skillnader i inkomster och förmögenheter. Men samtidigt kan jag glädja mig åt att vi ändå med hjälp av samhällets insatser, med skatter och bidrag, och inte minst på grund av vår vid internationella jämförelser låga arbetslöshet, kan fördela de disponibla inkomsterna jämnare än i något annat av de med oss jämförbara västerländska industriländerna. En OECD-undersökning har nyligen visat att fördelningen av förmögenheter fortfarande är sned, men trots det är den jämnare än i andra länder.

Det är viktigt att vi har denna bild klar för oss när vi ger oss in i diskussionen om de problem som vi har att möta i dag. Vi står väl rustade att möta de svårigheter vi har att ta itu med.

Huvudskälet till den gynnsamma situationen är att socialdemokraterna under 80-talet med hjälp av den tredje vägens politik har fått ordning på statens finanser. Vi har stärkt vårt näringsliv. Ytterligare 400 000 människor har sedan 1982 fått möjlighet att försörja sig med eget arbete. Vi har samtidigt väl utvecklat den gemensamma sektorn, dock inte snabbare än vad samhälls-ekonomin tål. Sanningen är den att både den statliga och den kommunala konsumtionen som andel av BNP har faktiskt minskat varje år sedan 1983.

Budgetåret 1982/83 var underskottet i statens finanser 86,6 miljarder kronor. Vi har nu för tredje året i rad med en socialdemokratisk regering kunnat erbjuda en budget i balans. Hade vi inte haft statsskuldsräntor på 61 miljarder kronor som är budgetens i storlek andra eller tredje utgiftspost, utbild-

Prot. 1990/91:77
13 mars 1991

*Den ekonomiska
politiken och bud-
getregleringen*

ningen kostar en halv miljard kronor mer, som en ständig påminnelse om vanskötseln av ekonomin under de borgerliga åren, skulle situationen i dag naturligtvis vara gynnsammare.

Vi har ändå lyckats bygga ut den kommunala barnomsorgen sedan 1982 så att den nu kan ta emot 186 000 fler barn än då i daghem, familjedaghem och fritidshem. Antalet läkare i öppenvården har ökat med 50 %. Den privata konsumtionen per hushåll har reellt ökat med i genomsnitt 27 000 kr. från 1982 till 1990.

I dag står Sverige mitt uppe i en lågkonjunktur. Under 1990 blev avmattningstendenserna i världsekonomin allt tydligare. Den ekonomiska aktiviteten i OECD-området mattades markant. Nedgången i USA under 1990 blev djupare än vad man tidigare hade kunnat förutse. Landets bruttonationalprodukt sjönk med hela 2 % under fjärde kvartalet.

Flera betydelsefulla EG-länder har också drabbats av lågkonjunkturer. Den senast publicerade statistiken anger för fjärde kvartalet förra året en minskning av industriproduktionen i OECD-länderna. Man får gå tillbaks till 1982 för att finna en motsvarighet.

Den vikande internationella konjunkturer ger kraftiga återverkningar på Sverige. Efterfrågetillväxten på Sveriges viktigaste exportmarknader inom OECD avtog markant under 1990. Försvagningen fortsätter även under 1991. Detta gäller speciellt USA, Storbritannien, Finland och Danmark. Under 1989 och första hälften av 1990 var den svenska arbetsmarknaden alltför överhettad. Produktivitetstillväxten var svag, och de nominella löneökningarna och inflationen fortsatte att ligga klart över genomsnittet för OECD-länderna.

Arbetslösheten i Sverige var låg under 1990, 1,5 %. På grund av vårt starka utlandsberoende har Sveriges ekonomi kommit in i en lågkonjunktur.

Vi befarar – vilket har sagts tidigare, och vi är överens om problemanalysen – att det kommer att bli en tillbakagång under 1991. De problem som de senaste årens överhettning på arbetsmarknaden har skapat förstärks nu när Sverige drabbas av en lågkonjunktur. Industrins konkurrenskraft har urholkats, och Sverige förlorar marknadsandelar. Nedgången i efterfrågan fortsätter. Företagen är inställda på en fortsatt kraftig orderminskning under det första kvartalet i år. Arbetslösheten i januari steg till 2,3 % från 1,8 % i december 1990. Arbetslöshetssiffrorna för februari har nu kommit, och de är desamma som för januari, dvs. 2,3 %. Det innebär att 104 000 personer är utan arbete. Det råder inget tvivel om att Sveriges ekonomi präglas av allvarliga problem. Vi vet att det i längden är omöjligt att rädda sysselsättningen om prisstegringarna är högre än i omvärlden.

Det är för att försvara sysselsättningen som vi måste med all kraft inrikta vårt arbete på att varaktigt få ner inflationen så att konkurrenskraften kan återställas. Det innebär att en nedväxling från inflationslöner till reallöner måste komma till stånd. Samtidigt måste sparandet och investeringarna främjas. Om vi inte lyckas i våra strävanden kommer arbetslösheten att stiga successivt under 1991. Mot slutet av 1992 kan arbetslösheten uppgå till ca 4 %.

Anne Wibble läste upp uttalanden i betänkandet, vilka hon menade var motsägelsefulla.

Sådana kan man kanske finna om man å ena sidan ser till problemen, som vi är överens om, och å andra sidan till medlen, där vi har olika åsikter.

Jag tror Anne Wibble frågade om prognosen på 4% var förenlig med den optimism som kännetecknade utskottsmajoritetens skrivning i betänkandet. Även om prognosen är 4% är detta en helt oacceptabel nivå för oss socialdemokrater. En socialdemokratisk regering vidtar åtgärder, och regeringen har också under det senaste året vidtagit ett stort antal åtgärder för att bl.a. dämpa kostnadsstegringarna. En del av de åtgärder presenterades för riksdagen den 26 oktober förra året. Dessa åtgärder och den tillfälliga åtstramningen av penningpolitiken har nu lett till att marknadsröntorna har gått ned.

Omvärldens förtroende för den svenska ekonomiska politiken har successivt förstärkts, och sedan mitten av oktober har vi ett betydande valutainflöde. Vår valutareserv uppgår i dag till ca 118 miljarder kronor. Genom att vidta ytterligare åtgärder bör vi kunna pressa inflationen och dämpa den under 1991 så att den kommer i nivå med inflationen i våra viktigaste konkurrentländer och under den nivån för år 1992. Om en snabb lönedämpning kan komma till stånd, kan lågkonjunkturen bli kort och en långvarig arbetslöshet undvikas. Många andra länder i Europa har sedan länge lidit av en sådan arbetslöshet.

Som svar till Lars Tobisson vill jag säga att det nu när kriget tagit slut finns en optimism inte bara i omvärlden utan också i Sverige, även om Lars Tobisson gör allt för att förneka det. Vi tror att det kan bli en vändpunkt i den svenska ekonomin och industriproduktionen redan under 1991 och att vi åter får i gång tillväxten.

En av förutsättningarna för en god utveckling är att Rehnberggruppens förslag till stabiliseringsavtal accepteras av arbetsmarknadens parter. Gruppens förslag om ett tvåårsavtal med lönekostnadsökningar inkl. löneglidning och överhäng som begränsas till ca 5% för 1991 och till ca 3 % för 1992 innebär att vi i år kommer att få samma inflation som i övriga OECD-länder och en något lägre inflation 1992. Om avtalet accepteras kan detta vara ett avgörande bidrag till att lågkonjunkturen blir kort, och vi undviker en långvarig arbetslöshetskris. Avtalsförslaget innebär också en för parterna unik möjlighet att reformera lönebildningssystemet. En överenskommelse innebär även att parterna därmed tar det ansvar som följer av den frihet man har på arbetsmarknaden.

Lars Tobisson undrade om regeringen skulle vidta några icke marknadsmissiga åtgärder för att klara sysselsättningen. Moderaterna hävdar att det är fullständigt meningslöst för regeringen att försöka påverka lönebildningen genom Rehnbergkommissionen. Jag tycker att detta är en mycket uppgiven inställning. Moderaterna har inställningen att parterna själva skall ta konsekvenserna av för höga löneökningar genom konkurser och företagsnedläggningar. Att hålla tillbaka arbetslösheten har inte en hög prioritet för dem, utan här skall det hela få ha sin gång. Vi socialdemokrater tillbakavisar en sådan passiv inställning som moderaterna har i den här frågan. De grupper som lyckats erhålla löneökningar är inte alls de grupper som drabbas av arbetslösheten.

Regeringen har nu beslutat att frisläppa de allmänna investeringsfon-

derna. Det frigör ca 20 miljarder kronor, vilket också är betydelsefullt dels för att få till stånd olika slag av investeringar, dels för att på lång sikt trygga sysselsättningen.

Gunnar Björk sade att infrastrukturfonden borde ha inrättats för länge sedan. Regeringens förslag kommer nu att behandlas av riksdagen. Infrastrukturfonden kommer att tillföra 10 miljarder kronor för investeringar i vägar, järnvägar och kollektivtrafik, och den är av mycket stor betydelse. Den utgör ett nytt sätt att finansiera investeringar. Genom samfinansiering med annan ekonomisk finansiering skapas ytterligare resurser. Under 90-talet kan många tiotals miljarder och kanske över 100 miljarder kronor komma att satsas på dessa viktiga infrastrukturinvesteringar. Detta är också ett verkamt bidrag i kampen mot arbetslösheten.

En ökad arbetslöshet kommer däremot inte att mötas med generella efterfrågestimulanser. Arbetsmarknadspolitiken kommer att utformas så att den bidrar till inflationsbekämpningen. Det innebär att förtur ges till åtgärder som leder till aktivt arbetssökande, kompetenshöjning, omskolning, rehabilitering och yrkesmässig rörlighet. Arbetslinjen har varit ett adelsmärke för svensk arbetsmarknadspolitik och kommer kanske i ännu större utsträckning att vara riktmärket för den socialdemokratiska arbetsmarknadspolitiken i framtiden.

Vi måste också genom den ekonomiska politiken säkra långsiktig balans mellan ekonomisk tillväxt och miljö. De redan genomförda förändringarna av skattesystemet innebär att energikonsumtionen begränsas och att det blir dyrare att skada miljön. Ytterligare förslag för att skydda vår miljö har nyligen presenterats av regeringen i propositionen om en god livsmiljö.

Jag vill under de få minuter jag har kvar av min taletid kommentera oppositionens budgetalternativ. Moderaterna avslöjar på ett utmanande sätt det tänkande som finns i moderata samlingspartiet. Lars Tobisson talar hela tiden om skattesänkningar, och moderaterna föreslår stora omedelbara skattesänkningar och likaså besparingar. De vill helt avskaffa flertalet arbetsgivaravgifter, däribland arbetarskyddsavgiften. Det innebär att de bl.a. vill bryta ner stora delar av de samhällsorgan och de resurser som byggts upp för att tillgodose angelägna behov inom företagshälsovård, arbetsmiljö och rehabilitering. Moderaterna vill avveckla arbetslivsfonden, Gunnar Björk, och betala tillbaka fondens tillgångar till företagen. Gunnar Björk sade ju att man numera var så överens. Detta innebär att man betalar tillbaka 12,4 miljarder kronor som avsatts för att användas till förbättrad arbetsmiljö, förkortade sjukskrivningsperioder och ökade rehabiliteringsinsatser.

De moderata stridsropen känns igen när moderaterna attackerar vårt välfärdssamhälle:

- Sänk fastighetsskatten.
- Sänk löneskatten med 4,5 %.
- Sänk beskattningen av kapitalinkomster, realisationsvinster, förmögenhet, arv och gåvor.
- Sänk statens bidrag till kommunerna med 4 miljarder kronor netto under 1992.
- Sänk u-landsbiståndet till de fattiga länderna med 1,1 miljarder kronor.

- Sänk ersättningsnivån i föräldraförsäkringen och i deltidspensionssystemet.
- Sänk även arbetslöshetsersättningen.
- Inför tre karensdagar i sjukförsäkringen – sänk stödet till folkbildningen.
- Sänk stödet till folkbildningen.
- Sänk statens stöd till arbetshandikappade.

Samtidigt påstår moderaterna att dessa försämringar i trygghetssystemen uppvägs av sänkt skatt. Men sanningen är att de hushåll som drabbas av nedskärningar inte i första hand är de som får sänkta skatter. Det är i stället arbetsgivarna som kan påräkna sänkta eller avvecklade arbetsgivaravgifter. En vanlig löntagare däremot kan få nöja sig med sänkt skatt på oblyad bensin, lägre moms på transport-, hotell- och serveringstjänster. Under ett halvår skulle löntagarna också få en viss lättnad genom avvecklingen av den tillfälliga momshöjningen. Däremot skulle han eller hon bestående drabbas av höjd inkomstskatt, eftersom skattereduktionen för fackföreningsavgiften dras in. De drabbas av höjd hyra, eftersom bostadsstödet begränsas, och de får sämre kommunal service till följd av de stora indragningarna från kommunerna. Dessutom skulle fortsatta stora skattesänkningar, som moderaterna talar om, ganska snart rasera grundvalen för vår välfärd och sociala omvårdnad. Den här politiken säger vi socialdemokrater bestämt nej till.

Jag ser att den angivna taletiden är överskriden, varför jag får återkomma i replikerna.

Med dessa synpunkter, herr talman, yrkar jag bifall till finansutskottets hemställan.

Anf. 7 LARS TOBISSON (m) replik:

Herr talman! Av någon anledning har finansutskottets ordförande Hans Gustafsson ställt sig utanför debatten och skickat fram den kände skönmålaren Roland Sundgren i sitt ställe. Man kan fråga sig i vilken skenvärld Roland Sundgren lever. Om jag rätt förstod vad han sade i inledningen av sitt anförande så menar han att Sverige är ett bra land och att det bevisas av att turistbalansen uppvisar allt större underskott. För mig är det snarare ett tecken på att det är ett land som det är dyrt att leva i. Det är ett land varifrån människor ger sig i väg när de är lediga, liksom det är ett land till vilket allt färre människor finner det mödan värt att komma på t.ex. semestern.

Det förhållande att Roland Sundgren har fått hoppa in som reserv för Hans Gustafsson betyder inte att han kan undgå att besvara de frågor som jag riktat till finansutskottets socialdemokrater. Det är verkligen anmärkningsvärt att det i hans anförande inte fanns ett enda ord om den viktigaste framtidsfrågan för Sverige, nämligen vårt förhållande till EG. Får jag påminna om min begäran om en förklaring till uttalandet att förhandlingar med EG får visa på vilket sätt Sverige blir delaktigt i den europeiska integrationen. Menar ni socialdemokrater allvar med ert tal om medlemskap i EG, eller är det bara ett taktiskt grepp för att dämpa valutaoron?

Jag kan i och för sig förstå att det kan ta emot att ställa upp på moderata krav. Det är krav som enligt finansministern sedan länge och endast har drivits av ett ansvarslost, populistiskt ytterkantparti. Men, som framgick av

Prot. 1990/91:77
13 mars 1991

*Den ekonomiska
politiken och bud-
getregleringen*

min uppräknings i anförandet, är det inte första gången vi ställer sådana krav. Jag antar också att Filip Fridolfsson återkommer till dem senare.

Socialdemokraternas motvilja att närma sig oss moderater tar sig ibland smått löjväckande uttryck. Enligt den valplattform som lades fram för att skipa fred mellan Allan Larsson och Stig Malm är det EG som socialdemokraterna söker sig till socialt medvetet. Det är ett medborgarnas och löntagarnas Europa till skillnad från det kapitalistiskt råa och hänsynslösa EG som moderaterna satsar på. Det här påminner mig om den gång då jag var med om ett lektorsval i Finland. Det var på Kekkonens tid. Den gången hade alla nominerat Kekkonen som sin kandidat. Den stora frågan var bara vilken Kekkonen som skulle bli vald. Något av samma sak är det när man hör er tala om EG. Vad som hände i Finland kunde inte dölja att det rådde enighet, och detsamma gäller även här.

I finansplanen står det att socialdemokraterna är beredda att sänka skattestrycket på sikt. Valplattformen gäller uttryckligen under hela 1990-talet. Men där finns inte ett enda ord om att sänka skattestrycket. Vad menar ni socialdemokrater med orden "på sikt"?

Anf. 8 ANNE WIBBLE (fp) replik:

Herr talman! Roland Sundgren hade betydande svårigheter att förklara påståendet att lågkonjunkturen blir kortvarig. Samtidigt beskrev han själv hur skyhöga arbetslöshetstalen skulle bli om något år och längre fram. Jag förstår hans svårigheter, därför att dessa två saker går inte ihop. Jag tycker att Roland Sundgren i ärlighetens namn skall erkänna det. Sanningen är att det kommer att ta betydande tid att ändra kurs i Sverige efter den tredje vägens ekonomisk-politiska misslyckanden. Det går inte att smita ifrån att detta är regeringens ansvar.

Nu försökte sig Roland Sundgren på en ny typ av bortförklaring. Vad som hänt var inte oppositionens eller parternas fel, utan omvärldens. Han talade om den sämre internationella konjunkturen, att det hade gått sämre i USA och EG osv. Låt mig påminna Roland Sundgren om Handelsbankens senaste och ganska fullständiga beskrivning av den ekonomiska utvecklingen i världen. OECD-området väntas under åren 1990, 1991 och 1992 få en tillväxt på 2,7 resp. 1,5 och 2,5 procent. I Sverige, för vilket land Roland Sundgrens socialdemokrati bär ansvaret, är motsvarande procenttal plus 0,6, minus 0,6 och plus 0,5. Det är en betydande hemmagjord kris, Roland Sundgren. Det vore ärligare att erkänna det än att komma med bortförklaringar.

Roland Sundgren räknade upp olika saker som måste åstadkommas. Det handlade bl.a. om att få ned prisökningstakten. Jag har självklart ingen annan åsikt på den punkten. Givetvis gäller det också att få bukt med arbetslösheten. Men så sade han: genom att vidta ytterligare åtgärder. Det tycker jag var ett påstående som det kunde vara värt att något utveckla. Såvitt jag förstår är den enda åtgärd – om man nu skall kalla den för det – som regeringen har i sin påse Rehnberggruppens förslag. Om det finns ytterligare förslag, så har det i varje fall inte framkommit under finansutskottets behandling av den ekonomiska politiken. Det står ingenting om det i finansplanen, och det finns inte beskrivet i utskottets betänkande. Det skulle vara en nyhet för dagen om Roland Sundgren kunde säga om det finns någonting mer. Han tän-

ker kanske göra något positivt för näringslivet. Släng AP-fondsförslaget i papperskorgen, ta bort förmögenhetsskatten på det arbetande kapitalet och förklara den konstiga och uttunnade skrivningen om EG! Återgå till litet mer framtidsinriktade och verklighetsnära beskrivningar!

Prot. 1990/91:77
13 mars 1991

*Den ekonomiska
politiken och bud-
getregleringen*

Anf. 9 GUNNAR BJÖRK (c) replik:

Herr talman! När tillväxten i ekonomin sjunker, när arbetslösheten och antalet varsel ökar, när exporten och importen avtar och när konsumentpriserna snart har stigit med 13%, då beskriver socialdemokraterna i finansutskottet det som att tredje vägens politik har lyckats.

Det var för övrigt ganska länge sedan vi hörde talas om tredje vägens politik, men nu har det uttrycket tydligen dammats av. Jag vet inte om det har skett inför valrörelsen. Men detta är väl ändå att ha väldigt låga ambitioner beträffande tredje vägens politik, som vi för övrigt trodde hade kraschat för länge sedan. Svagare exempel än detta tycker jag man får leta efter.

Beträffande turistbalansen: Jag vet inte om Roland Sundgren har nåtts av den debatt som pågår om bekymren inom turistrådet i dess positiva verksamhet.

I sitt anförande skyller han nästan allt på omvärlden. Jag tycker att inget kan vara mer fel, eftersom många av våra bekymmer ändå är hemmatillverkade och är ett resultat av den socialdemokratiska regeringspolitiken.

Arbetslösheten stiger. Jag frågade kanske inte efter strukturfonden, utan jag frågade varför man dröjde så länge med att lägga en tillväxtproposition för att få fram en nödvändig strukturreform och nödvändiga insatser som ett led i en ökad internationalisering på kommunikationsområdet, vilket som en bieffekt skulle ha gett flera tusen människor jobb. Varför har socialdemokraterna väntat med att lägga fram detta förslag till sex månader före valet? Det finns inga sakliga skäl för det, mer än att man möjligen vill ha detta som valfläck och har spekulerat i att arbetslösheten skulle öka.

Det Roland Sundgren sade om kopplingen mellan arbetsgivaravgifter och löntagare var litet väl grunt. Arbetsgivaravgiften är ju en kostnad i företaget och är inte direkt jämförbar med löntagarnas inkomster.

Jag tycker nog att Roland Sundgren satte plogen litet väl grunt. Sådana tilltag brukar normalt leda till svag skörd.

Anf. 10 LARS-OVE HAGBERG (v) replik:

Herr talman! Om Lars Tobisson tyckte att Roland Sundgren skönmålade fick jag i stället känslan av att han var som någon som läser för barn. Jag fick intryck av en tidsmaskin där han förflyttade sig tillbaka till det goda 60- och 70-talet, när han skulle referera socialdemokratins politik och dess fördelning av välfärden. Men ni håller just på att skrota välfärdsbygget på olika plan, Roland Sundgren!

På avgörande områden är det kris i välfärden, och jag kan inte begripa den generella åtstramningen i sjukförsäkringen, som har varit en grundbult i den generella välfärdspolitik. Vi har gemensamt år 1982 gått till val på att sjukförsäkringen skall upprätthållas. Nu står vi i dagens verklighet. Då frågar man sig: Var finns de kraftfulla åtgärderna mot arbetslösheten? Jag ställer frågan eftersom jag inte ser dem.

Arbetslösheten ökar. Vad kommer i nästa skede? Är det så att man förlitar sig på effekterna av att de höga vinster som kan åstadkommas genom låga löneavtal investeras eller används i svenskt näringsliv – lika oplanerade effekter som superdevalveringens effekter? Då underordnar man sig helt det svenska och internationella näringslivet och tänker sig inte alls att styra. Då uppstår den stora frågan: Vad vill socialdemokratin? Handlar det bara om en anpassning till utvecklingen?

Var är 80-talets stärkta näringsliv? Var det Volvos och Saabs investeringar som stärkte näringslivet? Nej, det är snarare tvärtom. Utarmningen av svenskt näringsliv är just problemet!

Var finns de avgörande framtidssatsningarna i Sverige? Om vi går igenom bransch för bransch kan vi se att utflyttningen är av strategisk betydelse. Den är alltså negativ för Sverige. Detta måste väl ändå socialdemokratin se mer allvarligt på. I tillväxtpropositionen säger man bara att vi skall stödja marknadsekonomin framöver. Tänker man inte göra ett enda ingrepp? Det man säger i sin portalparagraf beträffande näringspolitiken är just att man skall stödja näringspolitiken framöver.

Det vore tacknämligt om socialdemokratin och Roland Sundgren kunde föreslå någon enda åtgärd beträffande priserna som är av någon dignitet jämfört med Rehnbergkommissionens förslag vad gäller löner. Men också här kommer man bara med fromma förhoppningar.

Anf. 11 CARL FRICK (mp) replik:

Herr talman! Vi har all anledning att vara stolta över den svenska arbetsmarknadspolitik. Arbetslösheten är ett gissel, och därför kan vi inte överge arbetslinjen. Men vi kan komma till rätta med en del av problemen genom att vi slutar stressa vår ekonomi och minskar vår materiella förbrukning samt utnyttjar möjligheten att lagstifta om rätt till sänkt arbetstid. Vi kan också sänka normalarbetstiden.

En antiinflationspolitik kan utgå från att vi kan sänka våra totala lönekostnader genom att sänka arbetsgivaravgifterna, som vi har föreslagit, och samtidigt öka skatterna på energi och på miljöfarliga utsläpp. Då slår man två flugor i en smäll. Man ordnar sänkt inflation och minskar miljöförstöringen.

Vi har också andra spännande fenomen i landet. Inom bank- och finansväsendet har 18 miljarder försvunnit förra året. Det är ungefär lika mycket pengar som ett normalårs tillväxt i landets ekonomi. En av bankerna, Nordbanken, står med 5 miljarder i förlust. Under samma tid rånades banken på blygsamma 1,6 miljoner. Bankledningen var alltså tre tusen gånger effektivare än vanliga rånare när det gällde att minska bankens tillgångar. En avgående bankdirektör tog cykeln hem till villan på Djurgården.

Här jobbas i riksdag och departement med att få budgeten att gå ihop, med prioriteringar och viktiga samhällsbehov. Här drabbas man av målkonflikter och politikerförakt därför att alla inte kan få vad de önskar. Samtidigt försvinner hela tillväxten i ekonomin i spekulationsförluster i stora banker. Tänk vilka framtidsinvesteringar vi hade kunnat börja med – spårbinden trafik, miljövänlig teknik, omställning av industrin i miljövänlig riktning, utveckling av alternativ till bilar.

Var tog de stora kapitalägarnas samhällsansvar vägen? Pengar är inte

bara makt. Det finns ett ansvar att använda pengarna på ett människovärdigt sätt. Det handlar om samma personkategori som ändrade den ekonomiska politiken och tvingade riksdagen att besluta om att begära medlemskap i EG. Makten utgår inte längre från svenska folkets vilja i fria val. Makten avgörs av bankkontons storlek och kapitalets obegränsade frihet. Miljardförsvinnandet är mer än ett symptom. Det är beviset på ett paradigmskifte.

Det inträffade visar att det fordras en politik med solidaritet, som har bästa möjliga livsmiljö för barnen som ledstjärna. Det måste till en grönare politik, där också kapitalägare faktiskt tar ansvar för hanteringen av pengarna, så att de inte bara försvinner. Pengar kan användas nyttigt.

Anf. 12 ROLAND SUNDGREN (s) replik:

Herr talman! Man kan ha många synpunkter på turistbalansen. Jag uppfattade den som ett uttryck för att många svenskar har råd att åka utomlands, vilket avspeglas i turistbalansen. De upplever en verklighet som inte gör det så lätt att vara en svartmålarare av det svenska samhället. Lars Tobisson sade att skönmålaren hade skickats fram, och jag tror att det behövs en hel del skönmålare, eftersom det finns så många svartmålarare för närvarande i det svenska samhället.

Vi kommer naturligtvis att tala mycket om EG här i kammaren, även om jag inte hade så mycket nytt att berätta i min inledning. Det pågår förhandlingar, och med utgångspunkt i dem kommer det att lämnas in en ansökan.

Eftersom Lars Tobisson har läst vår valplattform vet han att vi aktivt vill delta i skapandet av det nya Europa. Det är kanske inte kapitalets Europa som vi vill vara med och utveckla, utan sysselsättningens, välfärdens och miljöns Europa. Vi vill vara med och utveckla den sociala dimensionen, och där tror jag att vi har en hel del att bidra med i den spännande utmaning som det nu är fråga om i hela det europeiska samarbetet.

Anne Wibble och Lars-Ove Hagberg frågade vilka åtgärder vi vill vidta för att undvika det jag sade var oacceptabelt, en arbetslöshet på 4 %. Jag nämnde en hel del åtgärder. Allan Larsson brukar säga att när det är lågkonjunktur i samhället skall det vara högkonjunktur i utbildningen. Jag nämnde de åtgärder som vi måste vidta när det gäller den aktiva arbetsmarknadspolitiken. Jag nämnde infrastrukturinvesteringarna i tillväxtpropositionen och frisläppandet av investeringsfonden. Om arbetslösheten utvecklas ytterligare kan det komma även andra åtgärder. Vi har också genomfört en skattereform som jag tror är strukturellt viktig för att stimulera arbete och sparande, vilket också är betydelsefullt för att komma åt arbetslösheten.

Anf. 13 LARS TOBISSON (m) replik:

Herr talman! Exemplet med turistbalansen var nog inte så bra. Det går inte att förklara varför svenskar när de blir lediga far utomlands, för att njuta av de mycket sämre förhållanden som råder i andra länder, medan utlänningar inte kommer hit, när det skall vara så bra i Sverige – om inte orsaken ligger i att vi har ett mycket högt kostnadsläge. Det har orsakats bl.a. av det höga skattetrycket, vilket i själva verket är ett grundläggande problem som vi bör ta itu med men som Roland Sundgren, nu som självutnämnd skönmålare, väljer att bortse från. Roland Sundgren är inte så dålig på svartmålning

Prot. 1990/91:77
13 mars 1991

*Den ekonomiska
politiken och bud-
getregleringen*

heller. Det kan man se när han beskriver det moderata budgetalternativet. Då framträder även de egenskaperna.

Jag fick ändå ett försök till svar beträffande formuleringen om EG. Roland Sundgren hänvisade mig till valplattformen, där jag skulle finna ett klart besked om att socialdemokraterna nu satsar på ett medlemskap i EG. Men där kan jag läsa: "Socialdemokratin vill att Sverige under 1991 ansöker om medlemskap i den Europeiska Gemenskapen med bibehållen neutralitetspolitik. Bestämmer vi oss, efter förhandlingar och överenskommelse med EG, för att bli medlemmar är det ett av vårt lands viktigaste beslut---."

Det är tydligen inte säkert att ni vill bli medlemmar, eftersom ni fortfarande håller det öppet. Vad ni har kommit fram till är att ni skall skicka in en medlemsansökan, men vad det skall bli med den, det har ni ingen särskild vilja att berätta för oss.

Jag vet inte om jag förmår att slå igenom den skönmålning som Roland Sundgren har gjort och nå fram till en verklighetsbeskrivning åt honom. Om det inte går på det reala området, skulle jag vilja ta upp några finansiella frågor.

I vår partimotion, liksom i en reservation om penning- och valutapolitiken, tar vi upp de kreditvårigheter som uppträder inte minst för småföretagen. Enligt min mening finns det skäl för riksbanken att överväga en sänkning av kassakraven. De kraven har ju till syfte att förebygga en kreditexpansion som beror på överdriven konsumtionslust, men det är inte dagens problem.

Kassakraven verkar också snedvridande genom att de riktas mot vissa kreditinstitut men inte mot andra. I dag ser vi hur försäkringsbolagen plötsligt erbjuder billigare villakrediter därför att de inte omfattas av kassakraven. Jag frågar: Varför motsätter sig socialdemokraterna att riksdagen här gör ett uttalande som visar att vi menar att det är dags att vidta denna förändring?

I samma reservation behandlas frågan om utredningen av riksbankens oberoende. Det är bra att den nu kommer till. Anser Roland Sundgren verkligen att det är bra att denna utredning, som skall handla om ett riksdagens organ, inte har någon parlamentarisk representation, inte en enda riksdagsman, trots att den skall överväga formerna för val här i riksdagen av ledamöter i exempelvis fullmäktige? Det tycker jag faktiskt är utmanande.

Anf. 14 ANNE WIBBLE (fp) replik:

Herr talman! Roland Sundgren gjorde – och det uppskattar jag mycket – ett försök att säga någonting om vilka åtgärder man faktiskt skulle kunna vidta. Han gick emellertid för långt tillbaka i tiden. Roland Sundgren talade om att man skulle vidta nya åtgärder, och det var det min fråga gällde. Han talade om att det gick så bra just nu och att vissa saker därför precis nu var på tapeten. Han hänvisade särskilt till utvecklingen efter det att finansplanen lagts fram, och då kan man ju inte gärna säga att man är glad över att ha genomfört en skattereform. Jag håller helt med om det, men min fråga gällde faktiskt vad som kommer att göras nu.

Roland Sundgren sade också att man skall satsa på utbildning, och det skulle jag gärna också vilja få en kommentar till. Folkpartiet liberalerna har föreslagit att man skall utöka lärlingsutbildningen. Vi har under många år

föreslagit detta, och jag tror för övrigt att moderata samlingspartiet har gjort detsamma. Socialdemokraterna har alltid röstat emot. Just nu är det en utomordentlig tidpunkt att ändra uppfattning och faktiskt stödja förslaget om lärlingsutbildning. Det är en sällsynt lyckad form av utbildning, som faktiskt i många fall leder till riktiga arbeten för de ungdomar som nu i allt snabbare takt blir arbetslösa.

Detsamma gäller högskolan. Regeringen har lagt fram förslag om en minimal utökning av antalet platser på högskolan. Är det någonting som man nu skulle ta tillfället i akt att satsa på, så är det en högskoleutbildning för de ungdomar som söker till högskola men som måste avvisas därifrån på grund av regeringens egenartade högskolepolitik.

Roland Sundgren kunde kanske något utveckla det han sade om en satsning på utbildningen. Jag tror att det finns ett betydande utrymme för förbättringar om socialdemokraterna verkligen är intresserade av detta.

Roland Sundgren brassade dessutom i sitt anförande på kolossalt mot varje tanke på att förbättra Sveriges ekonomiska framtid genom att minska offentliga utgifter så att det blir utrymme för skattesänkningar. Jag tycker att det var en beklämmande beskrivning. Den gick i princip ut på att varenda skattesänkning är av ondo; det blir pest och kolera om man sänker någon enda liten skatt. Varenda besparing i de offentliga utgifterna som föreslås av någon annan än socialdemokraterna är socialt orättfärdig och kommer att rasera välfärden. Om jag vore Roland Sundgren skulle jag vara en aning försiktig med ordvalet. Det går att finna betydande mängder av förslag som tre, fyra eller fem år för sent har genomförts av socialdemokraterna tillsammans med ett eller flera borgerliga partier. Det är dumt att binda ris åt egen rygg på det sättet.

Jag är alldeles övertygad om att Roland Sundgrens parti inte har någon som helst möjlighet att vända den ekonomiska utvecklingen i Sverige, eftersom ni inte tror på det som måste göras. Ni har helt enkelt en för gammalmodig och traditionell syn på den ekonomiska utvecklingen.

Anf. 15 GUNNAR BJÖRK (c) replik:

Herr talman! Först yrkar jag bifall till reservationerna 2, 18 och 34, vilka jag kommer att begära votering på.

Jag hade hoppats att Roland Sundgren klart och koncist skulle ange vad som är socialdemokraternas målsättning i den ekonomiska politiken, att han skulle visa vad det är socialdemokraterna avser att gå till val på. Roland Sundgren verkar emellertid inte inse de svenska insatsernas negativa betydelse, och han verkar inte heller ha något krismedvetande. Man fick en känsla av att Roland Sundgren läste upp ett gammalt anförande som han har hållit tidigare, eftersom han nämnde den tredje vägens politik.

Tillväxten i ekonomin sjönk under det andra halvåret 1990. Man frågar sig om detta inte på något sätt bekymrar socialdemokraterna i finansutskottet, här företrädna av Roland Sundgren, eftersom de fortfarande försöker beskriva situationen i ganska ljusa färger.

När det gäller turistbalansen är det helt ofattbart att Roland Sundgren använder sig av det exempel han tog upp. Den nya momsen på serveringstjänst-

Prot. 1990/91:77
13 mars 1991

*Den ekonomiska
politiken och bud-
getregleringen*

ter och turism har påverkat förhållandena mycket negativt. Den enda glädjen har varit att det kom extra mycket snö i fjällen.

Angående arbetslivsfonden vill jag säga att jag tror att en av 90-talets viktiga frågor blir satsningen på arbetsmiljön, eftersom näringslivet och arbetsgivarna inte kommer att ha råd att låta bli att ta hänsyn till detta. Arbetslivsfonden har här kommit att innebära ett helt unikt sätt att stötta företag. Det har varit fråga om väldigt många, och ännu fler är på gång. Ungefär 2,5 miljarder kronor har dessutom redan fördelats. Man har genom arbetslivsfonden alltså fått fram helt unika sätt att stödja företag som vill satsa på ökad allmänbildning, en ny organisation, en bättre arbetsmiljö och ökad rehabilitering för att fler människor skall komma i arbete. En situation som den under den förra högkonjunkturen, med en halv miljon människor stående utanför arbetsmarknaden, innebär lidande för de berörda. För nationen är det bedrövligt att människor saknar arbete, och för näringslivet och arbetsgivare inom den offentliga sektorn är det ett stort bekymmer. Jag är helt övertygad om att den insikten kommer att leda till ett ökat stöd för den satsning som nu sker, där näringslivet och arbetslivet tar en mycket aktiv del och med glädje tar emot satsningen.

Jag upprepar än en gång mina frågor angående tillväxtpropositionen, eftersom jag inte har fått något ordentligt svar. Har socialdemokraterna medvetet struntat i att lägga fram förslag om nödvändiga infrastruktursatsningar? Har man väntat till valrörelsen för att på så sätt spekulera i arbetslöshet?

Anf. 16 CARL FRICK (mp) replik:

Herr talman! Det är inte utan stigande förvåning som jag läser betänkan- det och vad som där sägs om miljöpartiets förslag. Det sägs att vi vill minska vår öppenhet mot världen och minska industriproduktionen. Vi förordar fri handel på lika villkor inom GATT-systemet. Att handeln skall ske på lika villkor innebär att vi vill att importerade varor skall uppfylla svenska krav på egenskaper och tillverkningsmetoder. Detta har riksdagen sagt nej till på grund av att det betraktas som handelshinder. Jag kan inte tolka beskrivningen på annat sätt än att majoriteten är för export av miljöförstöring och att vi skall importera matvaror som har behandlats på sätt som vi inte accepterar i Sverige. Det är att importera ohälsa. Att säga nej till detta är att visa solidaritet och inte att förordna minskad öppenhet.

I denna fråga finns det förutom miljöpartiet två partier som skiljer ut sig på ett positivt sätt, nämligen centerpartiet och vänsterpartiet. De andra väljer internationell miljöförstöring och människors ohälsa. Det är frihandelns fläckade juveler.

Miljöpartiet förespråkar minskad materiell förbrukning och val av produktionssätt som minskar miljöförstöringen. Menar majoriteten att energi- effektivitet begränsar industriproduktionen? Menar ni att ökade utbyten och minskat materialsläpseri innebär att man begränsar industriproduktionen? Menar ni att ökad användning av förnybara energislag är att begränsa industriproduktionen? Menar ni att ökad återanvändning och ökat återbruk är att begränsa industriproduktionen?

Jag tror inte att er uppfattning delas av dem som arbetar inom industrin.

Under alla de år jag arbetade inom industrin arbetade man för att minska sina kostnader för energi och materialslöseri genom att bl.a. cirkulera skrot. Så gör man än i dag. Utskottets skrivning visar att utskottet har dålig kontakt med det som sker i näringslivet. Skrivningen kan bara tolkas så, att ni uppmanar människor inom industrin att låta bli att vara kostnadsmedvetna och resurssnåla. Jag som trodde att moderater och folkpartister ville framstå som industrins främsta förespråkare! Dagens betänkande visar faktiskt en motsatt bild.

Regeringen vill inte stå upp för marknadsekonomin. Miljöpartiet, som av många framställs som ett parti mot marknadsekonomi, är en av dess varmaste förespråkare. Vi kan nå goda resultat med hjälp av gröna skatter och avgifter så att industrierna väljer miljörimliga tillverkningsätt och konsumenterna väljer varor som inte orsakar miljöförstöringar. Jag tycker att ni skall hålla er till sanningen, läsa vad vi skriver och sluta berätta sagor i betänkandena.

Med hjälp av en grön, ansvarsfull marknadsekonomi och klok tillväxt kan vi bygga ett samhälle med barnen i centrum och med tanke på bästa möjliga livsmiljö för dem. Det är icke att visa mindre öppenhet mot världen. Det innebär inte att man minskar industriproduktionen. Det är ett fantastiskt påstående, och det är djupt okunnigt. Jag hade faktiskt väntat mig något väsentligt mycket bättre än att man dömer ut minskad materiell förbrukning och hushållning såsom en minskning av industriproduktionen, när man inom industrin under många år inte har gjort någonting annat än att försöka klara av sådana här problem.

Anf. 17 LARS-OVE HAGBERG (v) replik:

Herr talman! Jag fick inte så mycket till svar av Roland Sundgren. Jag vill ägna mig åt fördelningspolitiken i kanske något mindre frågor. Låt oss diskutera skattereformen, Roland Sundgren, om vi nu skall tänka oss tillbaka till traditionen.

Vänsterpartiets förslag till riksdagen om en satsning på 1,8 miljarder kronor till de pensionärer som har det sämst ställt avstyrks. Dessa pensionärer utsätts därmed på ålderdomen för en förnedring, som ni genom KBT, som kommunerna skall få bära huvudansvaret för, försöker rädda dem ifrån.

Ni ställer inte heller upp på ett kommunpaket eller på att beskatta de högst betalda i samhället för att satsa på kommunernas viktiga delar, t.ex. hemtjänsten och barnomsorgen.

Ni har väl inte hittills ställt er särskilt positiva till våra förslag om att inrätta 8000 nya platser inom högskoleutbildningen. Ni har under en rad år avvisat vänsterpartiets förslag om en teknisk-humanistisk utbildning för vuxna. Som jag tidigare påpekade är kanske grunden för en utveckling av vår industri och vårt näringsliv att vi har välutbildade människor i arbetslivet.

Man skulle också kunna ställa frågan: Hur skall ni klara av ungdomarnas arbetslöshet? Kommunerna nedrustas och har det väldigt svårt. De kanske inte ens har råd att inrätta beredskapsarbeten eller andra arbeten som i dag skulle kunna rädda ungdomarna från sysslolöshet eller från att framöver behöva leva på ett lågt kontantstöd. Vad skall vi, Roland Sundgren, nu göra åt ungdomsarbetslösheten? Vad finns det för åtgärder att vidta som gör att

ungdomarna slipper vara arbetslösa, som gör att de har en plats på arbetsmarknaden? Vad har regeringen för förslag, och vilket ansvar tar man?

Moderaterna har till årets riksdag föreslagit att skattetrycket skall sänkas med 1 % varje år under 90-talet och med 27,5 miljarder redan 1992. Jag vill upplysa om detta, eftersom ni, Roland Sundgren, under den här valperioden har övertagit en rad moderata förslag. Ni har genomfört nästan alla moderaternas önske.nål. Det gäller förändringarna inom socialförsäkringen, och det gäller det ni har på gång rörande strejkböter. Ni stramar åt för kommunerna, och ni vidtar en rad åtgärder, exempelvis marginalskattesänkningen, som är gamla moderata krav.

Kan vi, om ni klarar av att sitta kvar i regeringsställning, förvänta oss att ni också följer upp det moderata kravet på en sänkning av skattetrycket med 1 % varje år? Är det den vägen ni skall gå, eller vilken väg väljer ni i era försök att slå en gräns mot borgerligheten? Finns det en möjlighet för vänsterpartiet att i andra hand rösta på ett socialdemokratiskt förslag som är bättre än det borgerliga?

Anf. 18 ROLAND SUNDGREN (s) replik:

Herr talman! De tre minuterna räcker inte till för att svara på alla frågor. Jag skall börja i en annan ordning den här gången, så att jag också något kan kommentera det som Lars-Ove Hagberg har sagt.

Många av de förslag som Lars-Ove Hagberg kommer med är mycket bra. Jag upplevde emellertid att han i sitt första anförande talade om att detta med tillväxt inte var så väldigt viktigt. Däremot finns det många förslag från vänsterpartiet, bl.a. i dess motioner, som mycket starkt skulle öka utgiftstrycket i den svenska ekonomin, inte minst för transfereringarna, och det är de utgifter som ökar mest.

Jag kände inte riktigt igen Anne Wibbles beskrivning, att vi så definitivt säger nej till alla skattesänkningar. Det är bara det att vi för att kunna företa skattesänkningar ändå måste ha utgiftstrycket under kontroll. På den punkten finns det en hel del som man i framtiden kan få anledning att diskutera. Men vi föreslår också en mängd olika åtgärder för att effektivisera den offentliga sektorn, och det kanske skapar ett visst utrymme.

Men åter till vänsterpartiet! Det är kanske som Jörn Svensson säger, att det inte finns någon vettig människa som kan ta vänsterpartiets förslag på allvar. Jag tänker då på dess höjda-löner-sänkta-priser-syndrom. Det finns fortfarande kvar hos vänsterpartiet.

Lars-Ove Hagberg sade att vi genomför moderata förslag. Jag såg i en tidningsartikel där Bo Hammar intervjuades att han i den interna debatten gick i taket därför att det inom vänsterpartiet finns många – jag vet inte om Lars-Ove Hagberg tillhör dem – som inte ser någon skillnad mellan moderater och socialdemokrater så till vida, att de inte tycker att det spelar så stor roll om det är socialdemokrater eller moderater som regerar. Där har vi kanske, Lars-Ove Hagberg, en förklaring till att vi i det majoritetsläge som råder har varit tvungna att vända oss till de borgerliga partierna för att över huvud taget få majoritet i riksdagen för förslagen.

Gunnar Björk förstod inte varför vi inte tidigare har lagt fram tillväxtpropositionen. Jag skulle kunna ställa samma fråga till Gunnar Björk: Varför

lade ni inte fram den när ni hade regeringsmakten och då det var en kraftig sänkning av tillväxten? Det är en fråga som är lika klok.

Prot. 1990/91:77
13 mars 1991

Anf. 19 Finansminister ALLAN LARSSON (s):

Herr talman! Jag skulle vilja börja med att citera signaturen Kajenn i Svenska Dagbladet. Han skrev i förra veckan följande tankvärda dagsvers:

*Den ekonomiska
politiken och bud-
getregleringen*

Emedan det är valår
låter nu låtarna från politikernas pipor
som om det fanns två mycket skilda skalor.

Från ett håll handlar det om kris och knipor
i täta flockar flyger stormens svalor
– emedan det är valår.

Från andra sidan prisar man
allt större glipor i molnens tak
som föranleder jubelrop och galor
– emedan det är valår.

Och själva objektiviteten sjunker
i allt tyngre dvalor
– emedan det är valår.

Herr talman! Så ser en vaken iakttagare på oss politiker. Kajenn är nog inte ensam om att med en viss skepsis lyssna till vår förkunnelse.

När vi nu i dag debatterar både stormens svalor och de allt större gliporna i molnens tak kan det vara anledning att göra några reflexioner kring det faktum att vi har så olika verklighetsbeskrivning, ett förhållande som är väl dokumenterat i finansutskottets betänkande.

Jag frågar mig naturligtvis, från min horisont, hur det kan komma sig att oppositionens företrädare är så fångade i pessimism och svartsyn att de inte upptäcker de positiva dragen i den ekonomiska utvecklingen.

En förklaring skulle kunna vara att oppositionen vill att det skall gå illa för Sverige för att det skall gå bra för oppositionen. Men den förklaringen är naturligtvis helt orimlig, herr talman.

Jag utgår ifrån att ni som företrädare för oppositionen är lika angelägna som jag att det skall gå bra för Sverige, att ni gläds lika mycket som jag över varje ljusning i tillvaron.

Vad kan då förklaringen vara? Såvitt jag kan förstå finns det i det här avseendet en avgörande skillnad mellan regeringen och oppositionen. Oppositionen ser på tillvaron genom backspegeln. Regeringen ser på tillvaron genom vindrutan; vi ser framåt.

Backspegeln är utmärkt när man skall backa eller när man vill se vad man har passerat. Men det är livsfarligt att sitta och stirra i backspegeln när man skall köra framåt. I backspegeln ser man stormens svarta svalor. I vindrutan ser man allt större glipor i molnens tak.

Jag har också sett stormens svalor, och jag har talat klarspråk om Sveriges

ekonomiska problem. Jag sade i höstas att kostnadsutvecklingen var det stora hotet mot jobben och välfärden.

Jag sade att det var blodigt allvar, att det var nödvändigt att hålla igen på de offentliga utgifterna och att det var nödvändigt att snabbt växla om från inflationslöner till reallöner.

Jag har lagt fakta på bordet. Och regeringen har inte dragit sig för att vidta de åtgärder som är nödvändiga. Vi har verkligen inte gått den breda, lättsinniga vägen; vi har valt den smala vägen.

Därför, herr talman, gör jag anspråk på att bli trodd, när jag nu säger att jag kan se en vändpunkt för den ekonomiska utvecklingen i Sverige.

Låt mig peka på några viktiga förhållanden:

Vi genomför nu en snabb och kraftfull kostnadsanpassning genom tillkomsten av stabiliseringsavtalet. Hittills har avtal träffats för ca 700 000 anställda, bl.a. för kommunalarbetare, för arbetsledare och för typografer. Förhandlingar pågår nu på bred front, och den här veckan kan vi räkna med uppgörelser på flera viktiga avtalsområden.

Vi har vidare fått en nedgång i oljepriserna som bidrar till att sänka produktionskostnaderna och som ger en stimulans till internationell handel. Vi räknar med att nedgången från kalkylerade 27 dollar till dagens ca 18–20 dollar innebär att inflationen sänks med en halv procentenhet och att handelsbalansen förbättras med 6 miljarder kronor.

Vi har de senaste månaderna kunnat registrera en rejäl nedgång i räntorna. Sedan årsskiftet har Stadshypoteks rörliga ränta pressats ned 2,25 %. För ett hushåll med normala villalån betyder det en lättnad på 600–700 kronor per månad.

Vi kan nu se en radikal nedväxling av takten i prisstegringarna för resten av året. Fr.o.m. mars och fram till årets slut stannar prisstegringarna på strax under 3 %.

Den snabba kostnadsanpassningen bör betyda att vi kan börja återvinna konkurrenskraft gentemot omvärlden redan under det här året. Vi börjar få tydliga uttryck för en ökad tilltro till Sverige som industriland. Volvos koncernchef Christer Zetterberg sade nyligen att förutsättningarna för att bedriva industriell verksamhet i Sverige har förbättrats och att Volvo nu ser sin konkurrensförmåga sakta bli bättre.

Vi har också ett annat mönster i konjunkturutvecklingen än vad som varit fallet tidigare. Lagercykeln är annorlunda. Företagen producerar inte för lager i samma omfattning som tidigare. Det är förklaringen till att nedgången har varit så brant. Det bör i sin tur leda till att uppgången kommer snabbare och med större styrka.

Till detta vill jag lägga några uppgifter om de internationella bedömningarna av den ekonomiska utvecklingen.

Den osäkerhet som präglat världsekonomin och omgett den internationella utvecklingen har nu väsentligt minskat. Kriget är slut, och detta kommer att få en rad positiva effekter på världsekonomin. De lägre oljepriserna stärker tillväxten och dämpar inflationen ytterligare. Hushåll och företag blir mer benägna till konsumtion och till investeringar. Den återuppbyggnad som nu blir nödvändig ger viktiga stimulanseffekter på andra länders ekonomier.

Min slutsats är att vi bör kunna se en vändpunkt under det här året när det

gäller industriproduktion och totalproduktion. Nästa år bör kunna bli ett år med återvunnen tillväxt. Men detta förutsätter att vi håller fast vid den ekonomiska politikens inriktning.

Det finns mycket som är positivt i framtidsbilden. Men även om vi nu kan se mer optimistiskt på framtiden än för ett halvår sedan, så kommer vi att ha stora påfrestningar på arbetsmarknaden.

Visserligen är arbetslösheten låg i Sverige i ett internationellt perspektiv – för närvarande 2,3 %. I Västtyskland och Storbritannien är den nästan tre gånger så hög, 6,4 %, och i Danmark är den fyra gånger så hög, 9,7 %.

Med den uppgång som redan skett och de varsel som nu föreligger så finns det skäl för ytterligare insatser för att bekämpa arbetslösheten.

Det finns en del som ser arbetslösheten som ett medel i den ekonomiska politiken och som betraktar en hög arbetslöshet som något oundvikligt. Bengt Westerberg sade i budgetdebatten i januari att en arbetslöshet på 4 % kan man inte göra något åt. Ja, det är väl ett besked om vad som skulle ske med en borgerlig politik. Men det kan vi socialdemokrater aldrig acceptera.

Vår strategi mot arbetslösheten innehåller följande:

- Stabiliseringsavtalet är den första försvarslinjen för den fulla sysselsättningen – vi skall klara kostnadskrisen och återvinna konkurrenskraften.

- En stram och ansvarsfull finanspolitik skall bidra till att varaktigt pressa ned inflationen och därmed hävda välfärd och trygghet.

- Åtgärderna för att stimulera investeringar i näringslivet, frisläppet av investeringsfonderna och satsningen på infrastruktur skall bidra till att sätta fart på Sverige, att stimulera tillväxten.

- Vi satsar hårt – och långsiktigt – på utbildningen. Det gäller såväl högskola, som gymnasieskola och arbetsmarknadsutbildning.

- Vi skall hävda arbetslinjen i arbetsmarknadspolitik. AMS har nu möjlighet att snabbt öka insatserna, framför allt på utbildningsområdet, och så sker också. Sedan årsskiftet har AMS ökat utbildningsinsatserna till över 50 000, en ökning med 10 000.

- Det är särskilt viktigt att ungdomar snabbt kommer in i arbete och att långtidsarbetslösheten effektivt förhindras. Det behövs många fler inskolningsplatser både i företag och kommuner – pengarna finns, det behövs fler lokala insatser.

När det är lågkonjunktur på arbetsmarknaden skall det vara högkonjunktur i utbildningen. Insatserna skall göra nytta på kort sikt, men de skall också verka på lång sikt för att möta behovet av yrkeskunnande och kompetens under 90-talet. Syftet är att bekämpa både arbetslöshet och inflation.

Det är nu dags att gå vidare och vidga insatserna både för dem som är i arbete och för dem som står utan arbete.

Det kan ske genom rejäla erbjudanden om utbildning och kompetensutveckling för dem som redan har ett jobb. Därmed kan vi skapa öppningar i form av utbildningsvikariat för dem som för tillfället står utan arbete.

Det finns hundratusentals människor som under de senaste årens goda konjunktur inte har fått chansen att bygga på sin kompetens. Det har inte funnits tid, när hjulen har rullat för fullt. Det finns starka och väl motiverade

Prot. 1990/91:77
13 mars 1991

*Den ekonomiska
politiken och bud-
getregleringen*

fackliga krav på insatser för dem. Det handlar både om breda allmänkunskaper och direkt yrkeskunnande. Om vi kan finna bra former för att nu tillgodosätta dessa behov, då kan vi också snabbare ge arbete till dem som står utan arbete.

Därför har arbetsmarknadsministern och jag gett våra medarbetare i uppdrag att arbeta fram förslag till åtgärder av det här slaget. Vi vet att det finns ett intresse från enskilda löntagare, och vi vet att det finns ett starkt intresse från de fackliga organisationerna. Men det krävs också ett rejält gensvar icke minst från de privata arbetsgivarna för att man skall klara det här.

Innan regeringen fattar beslut, kommer arbetsmarknadsministern att ha överläggningar med parterna på arbetsmarknaden om hur ett sådant system med kompetensutveckling och utbildningsvikariat skall kunna fungera så att det blir bra för löntagarna och bra för företagen.

När det gäller finansieringen så menar jag att vi på det här sättet kan skapa ett alternativ till passivt kontantstöd, och i detta ligger en bättre hushållning med de pengar som arbetsmarknadspolitiken kostar.

Till detta har vi för avsikt att återkomma i kompletteringspropositionen, men det kan finnas anledning att på försök pröva detta redan under våren i de län som har den mest ansträngda arbetsmarknaden.

På det här sättet kan arbetsmarknadspolitiken ge något mycket positivt både för dem som är i arbete och för dem som nu står utan jobb.

Herr talman! Dagens debatt handlar inte bara om regeringens ekonomiska politik. Den handlar också om oppositionens alternativ. Om detta alternativ kan man ju fatta sig kort: det finns inget alternativ, det finns bara löften, som mest består av luft.

Här finns tre partier som gör anspråk på regeringsmakten, men som inte ens i det bekväma läge som oppositionsbänkarna utgör kan åstadkomma ett sammanhängande alternativ.

Hur skulle ni klara er i den hårda verklighet som regerandet utgör?

Dagens Industri skrev för en tid sedan att er politik inte duger att regera på, ja den duger inte ens att gå till val på. Förhandlingarna i finansutskottet har på intet sätt ändrat på den bilden.

Vad ni erbjuder är en såpbubbla som skimrar av löften om sänkta skatter och ökade anslag, en bubbla som brister så snart någon försöker fånga den. Genom dessa luftiga löften skapar ni ett underläge på 50 miljarder för en finansminister i en eventuell borgerlig regering.

En borgerlig regering har inte råd att starta på det sättet i höst, skrev Dagens Nyheter i ett anfall av klarsyn, eftersom en sådan politik skulle påminna marknaden om gamla synder.

Vad Dagens Nyheter säger kan tolkas på två sätt: antingen att DN ber högre makter att bevara Sverige för en borgerlig regering, eller att era löften inget annat är än såpbubblor, som kommer att spricka inför regerandets hårda verklighet.

Jag skulle i detta sammanhang vilja citera en person, som verkligen vet vad det handlar om, Ulf Adelsohn. I DN den 4 mars skrev han så här:

”Tänk er en riksdag sammansatt som de senaste opinionsundersökningarna angett med cirka 25 procent moderater och fyra jämnstarka borgerliga

partier på mellan 4 och 11 procent. Vilken regering kan bildas på ett sådant regeringsunderlag och hur länge kan den överleva?"

Herr talman! Jag skall göra allt för att oppositionen skall besparas de problem som det skulle innebära och den risk som det innebär för landets ekonomi.

När oppositionen nu är väl samlad här i dag för att redovisa sin stora splittning skulle jag vilja ställa några frågor till de tre borgerliga språkrören.

Jag förstår att det har varit hårda och ansträngande förhandlingar mellan de tre borgerliga partierna om den ekonomiska politiken. Folkpartiet har nu verkligen etablerat sig som ett stödparti. Vi som ser det utifrån kan se att det är moderaterna som styr och ställer och förhandlar.

Mot denna bakgrund vill jag fråga Anne Wibbe hur långt subordneringen har gått. Kan vi nu uppfatta Lars Tobissons uttalanden också som folkpartiets uttalanden när det gäller så viktiga delar av den ekonomiska politiken som skatterna, familjestödet, biståndsanslagen och försvarskostnaderna?

Var slutar folkpartiet och hur allomfattande är numera moderaterna?

Sedan vill jag vända mig till Gunnar Björk med en fråga. I tidningarna ser jag att Gunnar Björk har spenderat mycket tid på förhandlingarna med Lars Tobisson.

Jag skulle vilja veta vilka framsteg som Gunnar Björk har gjort i fråga om fördelningspolitiken. Fick centern någon förståelse för fördelningspolitiken i dessa diskussioner? Fick ni gehör för några initiativ när det gäller att skapa ett bättre arbetsliv? Lyckades Gunnar Björk förhandla bort moderaternas planer på att slå sönder Arbetslivsfonden, som är vårt gemensamma projekt för att stimulera utvecklingen i arbetslivet? Gav förhandlingarna stora förhoppningar om en rättvis fördelningspolitik inför det regeringssamarbete som ni så hett åstundar, eller är det kanske så, Gunnar Björk, att också centern är på väg att ansluta sig till den moderata fördelningspolitiken?

Till Lars Tobisson vill jag säga följande:

Ni har visserligen inte kunnat enas om riktlinjerna för den ekonomiska politiken, och ni har inte kunnat enas om budgetpolitiken. Ni står i dag mycket tomhänta. Som uttryck för Lars Tobissons förmåga att föra förhandlingar till resultat är det en intressant uppvisning. Men finns det något som ni inte vill redovisa här i riksdagen? Finns det en hemlig uppgörelse, en pactum turpe?

Min fråga är föranledd av det enkla faktum att ni i er gemensamma DN-artikel har sagt att man måste räkna in de tre borgerliga partiernas samtliga besparingsförslag för att kunna bedöma i vilket underläge en eventuell borgerlig finansminister skulle hamna. Betyder det, Lars Tobisson, att folkpartiet har accepterat era förslag om nedskärningar i u-hjälpen? Har folkpartiet accepterat era förslag om att urholka barnbidragen vid nästa årsskifte?

Om inte Lars Tobisson kan ge besked på den punkten, kvarstår min beskrivning av det lättsinne som präglar det borgerliga alternativet. Då är det er löftespolitik som är det verkliga hotet mot den återhämtning som nu är möjlig.

Ni ser i backspegeln när ni skall framåt. Med en sådan ledning och en sådan politik skulle stormens svalor snart ersätta gliporna i molnen.

Prot. 1990/91:77
13 mars 1991

*Den ekonomiska
politiken och bud-
getregleringen*

Anf. 20 LARS TOBISSON (m) replik:

Herr talman! Oppositionen ser i backspegeln och regeringen i vindrutan. Det är den bild som finansministern vill använda. Jag anser faktiskt att det är tvärtom. Det är regeringen som gärna ser bakåt, på 1980-talet, på framgångarna med den tredje vägens politik, medan det är vi som på ett realistiskt sätt skildrar den verklighet som väntar.

Finansministern menar att han skönjer en vändpunkt. Det helt avgörande för Sveriges ekonomiska utveckling är det som händer med bytesbalansen. Där har regeringen själv sagt att underskottet i år växer till 50 miljarder, nästa år, 1992, till 60 miljarder. Jag vill påstå att finansministern inte på ett sanningsenligt sätt kan beskriva hur det därefter skulle kunna minska med den politik som nu förs. Det är detta som är det grundläggande problemet.

Jag erinrar om det räkneexempel som jag tidigare angav: om vi inte devalverar, och det skall vi inte göra, behöver exporten öka med 25 % för att balansen skall återställas. Det förutsätter att 125 000 människor överförs från offentliga sektorn till industrin. Tendensen är inte att industrins anställda ökar, utan de varslas och friställs varje dag. För att få i gång verksamhet krävs det också investeringar med 130 miljarder, men industrins investeringar rasar med 15 % i år. Industriproduktionen sjunker och sysselsättningen går ned. Detta är den realistiska bilden. Det erkänner finansministern, för han säger att det nu blir mer pengar till AMS.

Hur går det då med det som man har skrivit så mycket om, med budgetbalansen? Finansutskottets socialdemokrater har redan klargjort att det faktum att samordningen i arbetsskadeförsäkringen torkar in och att en del andra saker händer leder till att vi i själva verket inte längre har en balans i budgeten. Men det får regeringen återkomma till i kompletteringspropositionen, säger man. Ja, regeringen skall återkomma i kompletteringspropositionen – med nya utgifter. Det är vad man kommer med. Hur går det ihop?

Nu försöker finansministern vända på det hela genom att anklaga den borgerliga sidan för att vilja orsaka ett underskott på 50 miljarder. Jag skulle vilja fråga finansministern om han har funderat på en sak. I finansutskottets betänkande säger inte socialdemokraterna någonting om att vi skulle ha ett svagt budgetalternativ. Trots att en av medhjälparna föredrog räknestycket om de 50 miljarderna nämner inte finansutskottets socialdemokrater det i sitt betänkande. De förstår vad det är. Det är propaganda. Vi kan föra den debatten i Dagens Nyheter, det kan vi fortsätta med, men här i denna kammar borde finansministern visa den artigheten att han talar om verkliga förhållanden.

Anf. 21 ANNE WIBBLE (fp) replik:

Herr talman! Allan Larsson låter så allvarlig på rösten att man nästan förleds att tro att han har någonting att säga. Men det var tyvärr bara ett önsketänkande från min sida, för det han sade var sannerligen ingenting nytt. Det var precis det han har skrivit i Dagens Nyheter, fullständigt strunt. Det var precis det han har sagt förut.

Jag vill instämma i det som Lars Tobisson sade. Det är nämligen också enligt min uppfattning socialdemokraterna som tittar i backspegeln och de borgerliga partierna, framför allt folkpartiet och moderaterna, som tittar

framåt. Det har vi diskuterat många gånger tidigare. Det omvända blir inte mer sant för att Allan Larsson plötsligt påstår det.

Det han sade om vändpunkten var intressant. Första gången Allan Larsson nämnde att han kunde se en vändpunkt gjorde han ingen tidsangivelse. Det fick mig att hoppas att han skulle vara litet mer realistisk nu och inte ställa ut så lättsinniga löften om att det redan börjar att vända och att allt kommer att gå så bra så bra. Detta är inte sant, och Allan Larsson borde ha modet att erkänna det. Han förklarade sig vara så väldigt duktig att gå den smala vägen. Tala då också om sanningen, Allan Larsson, att Sverige står inför betydande ekonomiska problem, som det kommer att ta lång tid att bemästra. Detta är en konkret effekt av den ekonomiska politik som herr Larssons socialdemokratiska parti har fört under de senaste åtta nio åren.

Allan Larsson citerade Bengt Westerberg i fråga om en arbetslöshet på 4 %. Jag vill gärna säga att de fyra procenten står det talat om i finansutskottets majoritetstext, såsom en effekt av regeringens ekonomiska politik. Nog måste det vara tillåtet att läsa i utskottets betänkande.

Jag skulle gärna föra en diskussion om Allan Larssons oförmåga att räkna. Att för tredje, fjärde eller femte gången upprepa den typen av räkneövningar som Allan Larsson har ägnat sig åt i massmedia måste jag säga är litet förnedrande. Jag tycker faktiskt att Allan Larsson, som är Sveriges finansminister, skulle hålla sig litet för god för att göra sådana ting. Jag tänker faktiskt inte kommentera det. Det finns bemött i Dagens Nyheter.

Sedan gällde frågan framtiden. Då vill jag påstå att de politiska partier som har förmågan att konkretisera ett ekonomisk-politiskt alternativ, som tydligt pekar ut vad som måste göras för att vända Sveriges ekonomiska utveckling, är de partier som har framtiden för sig. Dit hör sannerligen inte Allan Larssons parti. Jag är inte ett dugg bekymrad över den ekonomiska politik som vi beskriver i den med moderaterna gemensamma reservationen. Det är faktiskt sanningsenligt den enda politik som har någon förmåga att vända utvecklingen till det bättre i Sverige.

Anf. 22 GUNNAR BJÖRK (c) replik:

Herr talman! Finansministern säger att oppositionen svartmålar. Men jag tror inte att han riktigt har deltagit vid de tillfällen då vi mycket ljus har beskrivit våra egna förslag. Vi har faktiskt ganska bra idéer. Vi tycker inte att de direkt går i svart – tvärtom!

Finansministern hävdar att han har sagt att det nu är blodigt allvar när det gäller den svenska ekonomin. Men nyss hörde vi här socialdemokraternas talesman i finansutskottet säga att den tredje vägens politik har lyckats. Hur skulle det vara om ni hade en åsikt? Är det finansministerns bild som gäller – dvs. att det nu är blodigt allvar när det gäller ekonomin? Eller är det vad socialdemokraterna i finansutskottet talar om som gäller – dvs. att den tredje vägens politik nu har lyckats? Det vore alltså intressant om ni kunde samla er kring ett anslag.

Vidare säger Allan Larsson: Vi socialdemokrater har aldrig accepterat 4 % arbetslöshet. Jag uppmanar då finansministern att tala med norrbottningarna eller med flertalet människor i skogslänen. Då får finansministern besked. Ni har ju länge accepterat 4 % arbetslöshet. Ungdomsarbetslöshe-

Prot. 1990/91:77
13 mars 1991

*Den ekonomiska
politiken och bud-
getregleringen*

ten är tre gånger så hög, och så har det varit under en lång tid. När det gäller vissa regioner har det varit så, och det har man tydligen accepterat ganska bra hittills.

Sedan tycker jag att finansministerns beskrivning av alternativen som luft och som såpbubblor kanske kan betecknas som ett något lättsinnigt sätt att betrakta dessa saker. Det visar att finansministern inte riktigt tar alternativet på allvar. Jag beklagar detta. Finansministern har nog anledning att ta alternativen på allvar.

När det gäller att så att säga spåna om framtida regeringskoalitioner vill jag säga följande. Den som är svaret skyldig i den frågan är väl ändå finansministern. Jag har inte hört honom redogöra för vilka förslag han skall ha ihop med Werner – eller om det nu är Schyman; det framgår inte riktigt. Det socialistiska förslaget borde väl redovisas på något sätt. Man behöver bara åka till Finland för att se att det finns en annan typ av koalition, där socialdemokraterna gärna regerar ihop med moderaterna. Jag skall inte nämna Färöarna. Men det finns andra exempel att anföra i detta sammanhang.

Jag måste säga att förhandlingarna mellan de icke-socialistiska partierna har förts i god anda. Jag tycker att den gemensamma kappan som vi har är mycket framåtsyftande och något som man kan slåss för. Jag måste också framhålla att jag tycker att moderaterna genom Lars Tobisson i det här fallet som största parti i den aktuella gruppen har tagit sitt ansvar på ett mycket bra sätt. Det är alltså fråga om ett bra alternativ.

Finansministern säger att han tittar framåt i backspegeln. Men jag tycker att man i stället kan göra en annan jämförelse. Jag tänker då på det nya JAS-planet. När man färdas i detta ser man ingenting av verkligheten, utan då är man helt hänvisad till de skärmar som ger föraren av planet erforderliga anvisningar. Jag skulle nog vilja symbolisera finansministerns sätt att se framåt på det sättet.

Anf. 23 LARS-OVE HAGBERG (v) replik:

Herr talman! Finansministern har nu antagit statsmannaminnen. Han säger att det är fråga om blodigt allvar. Men några frågor återstår fortfarande.

Priset när det gäller ekonomisk stabilitet och en vändpunkt har, såvitt jag förstår, inneburit att det hela har gått ut över de sämst ställda. Det handlar om försämringar i sjukförsäkringen. Vidare skall det vara lägre löner. Det är också fråga om en orättvis skattereform. De sämst ställda i samhället upplever ingen vändpunkt i det läget. Det är en allmän reflexion beträffande fördelningspolitiken och möjligheterna att i ett kapitalistiskt samhälle över huvud taget bedriva en rättvis och solidarisk politik.

Så till det positiva. Det låter oerhört positivt, jag hälsar alltså med stor tillfredsställelse, när man talar om utbildningsvikariat – eller vad det nu heter. Det här liknar mycket våra förslag om en teknisk-humanistisk utbildning – förslag som vi har lagt fram under hela 80-talet. Om den här utbildningen äntligen kommer till stånd, skulle det innebära en gigantisk vuxenutbildningsreform. Jag hoppas således på ett ordentligt förslag i den vägen, som vi verkligen kan ansluta oss till.

Men det handlar inte bara om utbildning. Det behövs också fler arbetstillfällen i vårt samhälle. Det behövs några ekonomisk-politiska stimulansåtgär-

der för att skapa fler arbetstillfällen. Det finns ju bristområden inom den offentliga sektorn som måste bibringas stöd. Stödet till kommunerna kan ges i form av beredskapsjobb t.ex. – formen spelar ingen roll. Men även äldreomsorgen och barnomsorgen måste få stöd.

Regeringen satsar dock, så är det faktiskt, på – skulle jag vilja säga – risken med Rehnberg. Regeringen vill inte riktigt ge besked i det sammanhanget. Den avgörande frågan är dock den om makten i samhället. Ser inte finansministern någon fara – Allan Larsson har ju varit en del av fackföreningsrörelsen som expert – i detta med att de lokala fackföreningarna i och med det här avtalet förlorar ytterligare i slagkraft? Man får ju tävla med arbetsgivaren om gunsten. Kanske förlorar man sin position. Och vad händer i nästa avtalsrörelse? Vad skall socialdemokratin basera sin verksamhet på? Arbetsgivarna har ju inte lagt sig. De genomför i stället förändringar under denna period av fredsplikt, då facken är bakbundna. Den oro som människor känner i det avseendet borde verkligen tas på allvar. Det gäller också den oro som människor känner inför risken med Rehnbergavtalet.

Satsar man på en lönekonkurrens och på att det skall gå bra framöver med låga löner – det är ju innebörden här, dvs. att Sverige skall konkurrera med låga löner – uppstår frågan: Var kommer produktiviteten att så att säga stimuleras fram, och hur är det egentligen med åtgärderna när det gäller det stora arbetsmiljöområdet? Vidare handlar det om demokratin ute på arbetsplatserna och om de lokala fackföreningarna, alltså om den gemenskap som skulle kunna skapa en arbetsorganisation, som kunde vara en del av vår konkurrenskraft.

Har finansministern några funderingar i detta avseende?

Anf. 24 CARL FRICK (mp) replik:

Herr talman! Det vore väl ändå litet olyckligt att placera finansministern i ett JAS-plan när det gäller detta med att blicka mot framtiden. JAS-planen är ju en fågel som har svårt att flyga, och det betecknas som en av världens dyraste jordfräs. Jag hoppas att det finns bättre bilder att ta till.

Den offentliga sektorn är ju en av grundpelarna i samhället, och den kostar hemskt mycket pengar. De som har problemdefinitionsmonopolet har bestämt att alla utgifter som har med den offentliga att göra kan inrangeras i begreppet skattetryck. Vi får en bild av skatteförtrycket. Definitionsbestämmarna gör medvetet ingen skillnad mellan offentliga verksamheter och överföringar av pengar – sådant som kallas transfereringar. Det handlar om att röra till det för medborgarna. Överföringar är ju ingenting annat än en omfördelning av pengar, och det är privat konsumtion.

Det talas om privatisering av verksamhet. Men det handlar då enbart om att förflytta det arbete som har gjorts med skattemedel från offentlig till privat institution. Det är dock precis lika mycket av offentlig verksamhet. Det hela betalas ju med skattemedel. Principen om vem som skall utföra olika sorters offentligt betalt arbete är viktig. Grundprincipen om likabehandling och solidaritet måste vara avgörande. Därefter kan effektivitetsfrågorna göra sig gällande. Det är säkert få som motsätter sig detta med att nå samma resultat med samma kvalitet till en lägre kostnad. I den här debatten måste vi försöka rensa bort de nyliberala floskler som döljer verkligheten, som

Prot. 1990/91:77
13 mars 1991

*Den ekonomiska
politiken och bud-
getregleringen*

skymmer sikten och som ger upphov till felaktiga föreställningar och lösningar.

Professor Ingemar Ståhl säger att en EG-anpassning skulle leda till ett inkomstbortfall om 100–150 miljarder per år. Lars Tobisson späder på och nämner beloppet 250 miljarder. Det kan inte ses annat än som ett våldsamt hot mot hela vårt sociala system, som vi kärleksfullt har byggt upp under många år. Detta system kommer att raseras. Det är ett ohyggligt pris som vi får betala. Men uppenbarligen jublar moderaterna.

Vad säger då Allan Larsson om dessa fruktansvärda siffror? Vi måste faktiskt få balans i ekonomin. Ekonomin måste vara i balans med de ekologiska förutsättningarna. Så är det inte i dag. En sådan balans innebär en långsiktig bärkraftig ekonomi, i jämvikt med naturen, och där finns det plats för en klok ekonomisk tillväxt.

Men någonstans har nyliberalerna helt glömt bort detta. Nyliberalerna omfattas ju även av regeringen när det gäller en viss uppfattning. De hänger sig åt frosseri och plundring av framtiden och lämnar barnen och framtiden i stort sett bakom sig. Här har vi grunden till den stora spekulationsvågen.

Mot den bakgrunden vill jag fråga finansministern: Hur klarar vi de sociala frågorna om Lars Tobisson har rätt när det gäller de 250 miljarderna? Accepterar finansministern sådana här saker? Om inte, vad skall vi då göra? Det är fruktansvärt skrämmande om priset för utvecklingen i Europa innebär ett skattebortfall om 250 miljarder för Sverige. Det innebär ett fullständigt raserande av det samhälle som vi är vana vid. Somliga tycker att detta är bra. Andra tycker att det är fruktansvärt. För mig framstår det som en fasansfull bild. Vad säger finansministern?

Anf. 25 Finansminister ALLAN LARSSON (s) replik:

Herr talman! Får jag börja med att svara på den sista frågan och säga att jag i förra veckan hade tillfälle att träffa presidenten i EG-kommissionen Jacques Delors, och flera andra kommissionärer. Jag hade också tillfälle att träffa mina kolleger i Belgien och Luxemburg för att få en bild av de ambitioner och de planer som nu växer fram i det europeiska arbetet. Jag kan försäkra att den bild som Carl Frick så tacksamt plockar upp ur Svenska Dagbladet inte överensstämmer särskilt väl med den bild som jag möter när jag talar med dem som arbetar med, planerar och skall fatta beslut om dessa frågor.

Det finns många olika viljor. Men det som jag tycker mig se som det tydligaste i detta är att det finns en strävan i deras planering av den ekonomiska politiken att komma ifrån några av de allvarliga problem som finns i flera medlemsländer och som tar sig uttryck i att man har offentliga budgetar med stora underskott. Därför ser de på våra förhållanden som något mycket positivt. Det är just det faktum att den offentliga verksamheten skall vara finansierad på ett sunt sätt som är en huvudfråga i deras arbete, just därför att man skall förhindra att den offentliga verksamheten tar i anspråk resurser och tvingar fram en omfattande upplåning.

Jag skulle vilja ägna mig även åt ett par andra frågor i den här repliken. Jag vill först vända mig till Lars-Ove Hagberg. Han säger att vi skall konkurrera med låga löner. Nej, vi skall ha goda reallöner i Sverige. Det är det som

är poängen. Vi har under några år haft en för snabb kostnadsökning, och det har gett inflationslöner, mycket luft i lönekuverten. Det har inneburit att många arbetstillfällen har försvunnit. Vi i Sverige har inget intresse av att det läggs kostnader på produktionen som gör att vi förlorar arbetstillfällen till utlandet. Det kan inte ens Lars-Ove Hagberg tycka är bra. Och det är just detta som är poängen, nämligen att vi nu med ett stabiliseringsavtal skall försöka få till stånd en nedväxling från inflationslöner till reallöner och försöka begränsa det som också Lars-Ove Hagberg har kritiserat, nämligen att vi har haft en löneglidning som har gynnat de starka och missgynnat de svaga. Det är precis detta som vi skall åstadkomma. Och vi är på väg att åstadkomma ett rejält trendbrott när det gäller kostandsutvecklingen i svensk ekonomi. Och detta gynnar sysselsättningen i Sverige, och det gynnar dem som har låga löner och som i övrigt sitter fast i fasta lönesystem.

Sedan vill jag vända mig till de tre borgerliga språkrören. Ni var mycket upprörda över att jag tangerade de förslag som ni har lagt fram här i riksdagen. Jag har inte gjort något annat än att visa innebörden i dem. Jag har inte sagt att ni kommer att ha ett budgetunderskott på 50 miljarder om olyckan skulle vara framme och ni skall börja regera. Jag har bara sagt att ni med era motioner har skapat ett underläge för den som skall sköta finanserna. Den personen skall börja med ett underläge på 50 miljarder och ur det förhandla bort vallöften. Det är bara det som jag har sagt.

Då säger Anne Wibbe att det är förnedrande att diskutera sådana saker. Jag kan förstå att detta är känsligt. Ni har försatt er i en fullständigt hopplös situation. Då är det väl bättre att erkänna att ni har försatt er i den situationen och visa hur ni skall ta er ur den. Är det så, som det stod i den DN-artikeln som ni alla tre har undertecknat, att alla är bättre än Allan? Ni är så duktiga. Då kan ni väl tala om hur det är när ni säger att man skall räkna ihop alla besparingar. Ni kommer alltså att genomföra dem. Det betyder att de besparingar som Lars Tobisson står bakom när det gäller biståndet och när det gäller barnbidragen har även folkpartiet och centern nu ställt sig bakom. Är det så? I annat fall gäller ju inte era namn under den artikeln. Det skulle vara mycket intressant att få besked om detta. Det skulle påverka och betyda mycket för debatten. Då kanske ni blir litet mer övertygande i ert finanspolitiska framträdande. Men då kanske en del av de löften som ni har strött omkring er får tas tillbaka. Ge nu ett besked! På den här punkten kommer ni inte undan. Jag kommer att fortsätta tills jag får veta följande: Är det som står i artikeln sant, nämligen att man skall räkna in alla besparingar, eller står ni kvar vid de löften som ni har gett?

Sedan vill jag ta upp sysselsättningen. Ni har i olika omgångar framfört kritik i detta sammanhang. Det är bra att vi får en diskussion om sysselsättningen. Det är bra att allt fler ställer upp och säger att full sysselsättning är det viktigaste målet. Det finns för mig ingen motsättning mellan att bekämpa inflationen och att arbeta för full sysselsättning. Det är just detta som är det unika med ekonomisk politik i Sverige, dvs. att vi försöker åstadkomma dessa saker samtidigt. Vi kan nu visa att det går att få ner inflationstrycket rejält. Och vi skall förena detta med mycket aktiva arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

Lars Tobisson hoppade upp i talarstolen och talade förnedrande om AMS-

Prot. 1990/91:77
13 mars 1991

*Den ekonomiska
politiken och bud-
getregleringen*

insatser. Jag vet inte om han talar även för Gunnar Björk i denna fråga, eller hur långt går moderaternas rätt att tala för de andra? Jag tyckte att Gunnar Björk var mer positivt inställd till sådana insatser. Jag trodde att det fanns en bred enighet om att just utbildning och kompetenshöjning var något viktigt att genomföra. Det skall vi göra.

När den borgerliga oppositionens företrädare är så snabba att kritisera vår politik, skulle jag vilja veta vad det är för skillnad mellan en borgerlig politik i Sverige och den borgerliga politik som bedrivs i Danmark, Tyskland och Storbritannien, där den ekonomiska politiken har lett till en arbetslöshet på mellan 6 och 10 %. Den är tre gånger så hög i Storbritannien och Tyskland som i Sverige och fyra gånger så hög i Danmark. Vad säger ni till era partivänner i dessa länder när ni träffar dem? Vad tar ni för intryck av deras misslyckanden på sysselsättningsområdet? Det vore intressant att få veta skillnaden mellan det som vi ser i verkligheten och det som ni säger att ni skall genomföra.

Jag vill till slut säga till Lars Tobisson, som ju är en av Sveriges mest kända svartmålare: Läs gärna konjunkturöversikten i dagens nummer av Veckans Affärer. Där står det att konjunkturen kan vända redan i höst. Det står att det är ett hoppfullt tecken att pessimismen nu dämpas bland både företag och hushåll. Jag tror att det är viktigt för Sverige som helhet att vi tänker efter litet grand när vi håller på att beskriva framtiden. Jag kan förstå er lust att svartmåla. Men det handlar också om att försöka visa på de positiva drag som finns när det gäller prisutveckling, konkurrenskraft och den internationella scenen och att på det sättet skapa möjligheter för dem i Sverige som bidrar till att bestämma konjunkturen att se de många möjligheter som finns och inte bara se hinder. Därför tycker jag att det är angeläget att lyfta fram just dessa bedömningar som vi nu möter på ett mycket starkt sätt internationellt när vi har kontakter inom OECD och EG och som är något annat än det som vi möter från oppositionen. Om Lars Tobisson inte vill tro på det som jag säger, finns det andra bedömare som kommer fram till samma slutsats.

Anf. 26 LARS TOBISSON (m) replik:

Herr talman! Om finansministern inte minns det inledde jag mitt anförande med att säga att jag ser ljusare på den internationella utvecklingen än vad t.ex. socialdemokraterna i finansutskottet gör. Vi kan stå här och slå olika auktoriteter i huvudet på varandra, men jag kan bara hänvisa till Handelsbankens mycket väljorda modell, som bygger på ett optimistiskt antagande om den internationella utvecklingen. Man har kommit fram till att vi får en långvarig kris i vårt land, där arbetslösheten kommer att stiga till uppåt 6 % och blir svår att få ner med den politik som förs.

Finansministern gjorde anspråk på att se framåt. Får jag påminna om att man gör det även när man ser i backspegeln. Det är för att inte behöva vrida sig 180 grader och titta genom bakrutan som vi har en backspegel. Men det är farligt att sitta och stirra i backspegeln på vad man en gång har åstadkommit, för då ser man inte vad som väntar framför en, och då smäller det.

Jag ställde en fråga till finansministern om när det vänder i bytesbalansen.

Det vill finansministern inte svara på. Han kan uppenbarligen inte skönja den vändpunkten, som ju är det avgörande för när det vänder för Sverige.

Finansministern tog själv upp sitt besök i Bryssel. Han bestred inte vad jag sade i mitt anförande, nämligen att han där skulle ha sagt att en anknytning till den europeiska växelkursmekanismen kan bli aktuell i april. Äntligen skulle jag i så fall få gehör för den linje som jag ensam började driva här i riksdagen i mitten av 80-talet. Men återigen blir det för obekvämt att ansluta sig till en moderat ståndpunkt. Jag frågar därför igen: Varför vänta till april? Det är bara dumt med tanke på den utveckling som vi har där vi faktiskt revalverar mot D-marken. Det är bara ännu större räntemarginal som krävs för utländsk upplåning. Genom en anknytning till den europeiska växelkursmekanismen kan vi i stället sänka det svenska ränteläget högst betydligt, och det är ett verksamt sätt att återställa framtidsstron i näringslivet.

Jag ställde frågor om när socialdemokraterna kan tänka sig att börja sänka skattetrycket. Det har sagts att det kan ske på sikt. Men jag har också påmint om att det inom det tioåriga politiska perspektivet inte finns någon skattesänkning eller sänkning av skattetrycket i sikte.

Till slut uppehöll finansministern sig vid den, som han kallar den, borgerliga splittringen. Låt mig då påminna om att vi har gjort en gemensam bedömning av det ekonomiska läget. Folkpartiet och vi moderater är överens om riktlinjerna för den ekonomiska politiken och principerna för budgetpolitiken. Vi kommer att bygga vidare på det. Men jag ställer än en gång frågan: Vem skall finansministern skriva sitt program ihop med? För han tror väl inte att han ensam kommer att kunna regera i fortsättningen. Socialdemokraterna är faktiskt svagare än vad moderaterna och folkpartiet enligt opinionen är just nu. Var finns det gemensamma programmet? Var har ni era principer? Visa det, innan ni riktar anklagelser åt vårt håll.

Anf. 27 ANNE WIBBLE (fp) replik:

Herr talman! Jag förstår att Allan Larsson hellre vill tala om de borgerliga partiernas ekonomiska motioner och den borgerliga politiken än om sin egen, för vår politik faktiskt är betydligt mera innehållsrikt – alldeles självklart. Jag tänker fortsätta att tala litet om den borgerliga politiken, för det är nämligen den politik som krävs för att man skall kunna åstadkomma en vändning, riktiga jobb, stabila priser och lägre skatter. Flera av dessa punkter har berörts tidigare, och jag tycker att Allan Larsson kunde utnyttja sin sista replik till att tala något om den politik som han själv som ansvarig i regeringsställning ändå måste föra under några månader fram till valet.

Den internationella integrationen, medlemskap i EG: Tycker Allan Larsson att Sverige skall bli medlem? Tycker han att det är bra eller inte? Om han skriver under på det som står i majoritetstexten i finansutskottet, då har det tunnats ut väldigt, då är det väldigt vagt och man vet inte vad man vill. Vi tycker att det är bra med medlemskap.

Konkurrens är bra, säger Allan Larsson ibland. Men det skall vara monopol. Inom i varje fall en tredjedel av ekonomin skall man producera i offentlig regi. Det är fullständigt löjligt.

Utbildning är bra, säger finansministern i tilläggspropositionen. Jag ställde några frågor om lärlingsutbildning och högskoleutbildning. Det har

Prot. 1990/91:77
13 mars 1991

*Den ekonomiska
politiken och bud-
getregleringen*

Allan Larsson inte sagt någonting om. Skattepolitiken är en av de viktigaste sakerna framöver i Sverige, även efter skattereformens genomförande. Jag tror att jag nu fem eller sex gånger i debatter med Allan Larsson har frågat om skatten på småföretagens arbetande kapital. Han kunde någon gång bekväma sig till att svara ja eller nej på frågan om denna skatt skall bort eller om den, enligt socialdemokraternas promemoria, skall höjas. Det vore fullständigt fatalt för utvecklingen av småföretagsamheten i Sverige.

Socialisering är tydligen något som nu skall skapa framtidstro i Sverige. Jag vill faktiskt varna för tron att så är fallet. Den politik som vi beskriver i reservationen till finansutskottets betänkande kommer att ge tillväxt. Tillväxten är, herr finansminister, alldeles nödvändig för att vi skall kunna åstadkomma de resurser som behövs, om man har någon som helst ambition i fördelningspolitiskt syfte, om man vill värna om det glömda Sverige och om man vill hjälpa handikappade och fattiga människor i andra länder. Har man ingen tillväxt, skapas det inga resurser. Det är vad vi nu ser i socialdemokratins Stagnationssverige. Där är det verkligen trångt med solidaritet.

Jag vill ge ett litet exempel på vad herr Larssons sätt att räkna skulle ge i budgetsammanhang. Då skulle barnfamiljerna få både barnavdrag enligt moderaternas förslag och barnbidrag enligt folkpartiets förslag. De skulle säkert vara glada för denna politik, men jag undrar om herr Larsson verkligen tror att det är sant. Jag tycker att Allan Larsson faktiskt skulle kunna använda några sekunder av sin tid till att beskriva den politik som han själv måste regera med under sju återstående månader. Sedan hoppas jag att han har gjort sitt.

Anf. 28 GUNNAR BJÖRK (c) replik:

Herr talman! Finansministern har kritiserat de icke-socialistiska partierna för deras budgetanalys. Det är en ganska generande polemik med tanke på det underlag som finansministern har för sina påståenden. När man tittar i departementets sammanställning kan man finna att den har mycket stora brister. Det budgetunderskott som finansministern anklagar t.ex. centern för finns inte, när man har tagit del av departementets sammanställning. Ungefär en tredjedel av departementets sammanställning är rent slarv. Departementets representanter har läst fel eller missat saker helt och hållet. En tredjedel gäller punkter där man i departementet har gjort egna tolkningar av våra förslag, tolkningar som inte stämmer överens med våra intentioner. En tredjedel slutligen gäller förslag där vi och departementet har gjort olika bedömningar av det statsfinansiella läget.

Det är viktigt att komma ihåg att finansministern själv har sagt att "sammanställningen har skett under mycket kort period och under stark tidspress, varför eventuella avvikelser jämfört med partiernas egna uppgifter kan bero på misstag eller förbiseenden". Ändå använder finansministern detta i den offentliga debatten. Jag tycker faktiskt att finansministerns agerande är klandervärt, eftersom han använder ett så svagt underbyggt material. Vi kan bara konstatera för centerns del att centerns förslag till statsbudget är balanserat och innebär ett förstärkt budgetsaldo, sänkt skattetryck och sänkta statliga utgifter.

Finansministern frågade vad vi har gjort för framsteg. Jag tycker faktiskt

att det har skett en hel del. Om finansministern ger sig tid att läsa de båda reservationerna, som för övrigt i mycket stor utsträckning är likartade, finner han att en hel del positivt har skett. Han kan t.ex. läsa på s. 86 om en folkparti-moderat-motion som tar upp fördelningspolitik – faktiskt en mycket positiv utveckling.

Jag frågade tidigare i mitt huvudanförande varför man har väntat så länge med tillväxtpropositionen. Jag gjorde det därför att det är något konstigt med att ett förslag, som gäller strukturfrågor, som är en nödvändighet för anpassningen på internationella områden och såsom bieffekt – jag skall inte säga att det i det här avseendet är ett huvudsyfte – skulle ge fler människors arbete, har dröjt till bara några månader före valet. Jag tycker att det är cyniskt mot dem som skulle ha nytta av förslagets genomförande.

Socialdemokraterna har under den här mandatperioden varit hänvisade till att ständigt luta sig mot något annat parti. Man kan fråga sig om vi under överskådlig tid har haft en så svag regering som vi nu har. Det är viktigt att ta itu med de angelägna frågorna, och för detta krävs en ny politik.

Jag vill avsluta med att säga att det nu är viktigt, Allan Larsson, att socialdemokraterna ger besked om vilka de har tänkt att regera tillsammans med efter valet. Ge besked om vilket regeringsalternativ ni förordar!

Anf. 29 LARS-OVE HAGBERG (v) replik:

Herr talman! Visst skall reallönerna höjas och visst skall vi se till att priserna inte ökar så mycket, men det kan diskuteras vilket medel man skall använda för att nå denna reallöneökning. Regeringen vill ha ett avtal som binder de lokala facken, annars hotar man med tvång. I fråga om priserna inskränker man sig till förhoppningar. Det är fromma förhoppningar att det skall ske vinstökningar och att det skall skapas nya arbetstillfällen. Någon investeringsstyrning eller dylikt existerar inte. Det är ju detta medel, som leder till att de arbetande sätts i strykklasse, som är förkastligt.

Med dagens struktur på arbetsmarknaden och med den position som facken intar har inte de lågavlönade något att vinna på det här. Tvärtom – och det är den stora fara som jag har pekat på – går Svenska arbetsgivareförbundets lönestrategi igenom, om de lokala facken förlorar sin position. Regeringen vill tydligen inte bidra till att stärka de lokala fackföreningarna så att de kan ha något demokratiskt inflytande över den dagliga verksamheten och över det som händer i arbetslivet.

Jag har märkt att regeringens språkbruk när det gäller sysselsättningen har undergått en uppenbar glidning sedan i julas. I dag tonar man ned att inflationsbekämpningen är det mest angelägna, som man skrev i sin skrivelse. Jag undrar fortfarande: Tänker regeringen satsa på sådana problemfyllda områden som kommunerna, äldreomsorgen och barnomsorgen? Vilka insatser tänker regeringen göra för ungdomar? Många kommuner är bekymrade över hur de skall kunna hjälpa ungdomarna i dag. Är regeringen beredd att ge pengar till s.k. ROT-projekt? Kommer det att betalas ut några pengar för inrättande av beredskapsarbeten? Får AMS de begärda resurserna?

Socialdemokraterna har klagat över att de inte har haft majoritet i riksdagen och därför inte kunnat genomföra det som de har velat genomföra. Soci-

Prot. 1990/91:77
13 mars 1991

*Den ekonomiska
politiken och bud-
getregleringen*

aldemokraterna säger sig ha haft det väldigt svårt. De har varit tvungna att förlita sig på andra partier.

Jag kom in i riksdagen 1971. Mellan 1968 och 1970 hade socialdemokraterna egen majoritet. Förslagen om MBL, löntagarfonder och annat har dock lagts fram utan att socialdemokraterna haft egen majoritet. Under den tiden lade socialdemokraterna fram sina egna förslag, medan de borgerliga partierna och vänsterpartiet lade fram sina. Men man fick ändå igenom en socialdemokratisk politik, eftersom vi i vänsterpartiet ansåg att de socialdemokratiska förslagen var bättre än de borgerliga. Nu försöker socialdemokraterna skylla ifrån sig genom att betona vikten av uppgörelser. Det är ett sätt att dölja att man har så djupt borgerliga förslag att man måste träffa uppgörelser. Socialdemokraterna ligger väldigt nära de borgerliga partierna.

Jag räknade tidigare upp de förslag som gått igenom under den här mandatperioden. Socialdemokraterna skyller ifrån sig när de egentligen bara har övergivit en gammal politik och börjat att föra en ny.

Anf. 30 CARL FRICK (mp) replik:

Herr talman! Jag tog inte upp frågan om det stora skattebortfallet av någon sorts tacksamhet, utan för att jag är djupt oroad, oavsett om Sverige kommer med i EG eller ej. Allan Larssons svar stillade inte min oro.

Jag inledde med att ställa några frågor och jag tänker upprepa dem, eftersom jag inte har fått något svar.

Varför vill inte regeringen kvalificera den ekonomiska tillväxten? All ekonomisk tillväxt kan väl inte vara bra? Tillväxt som skadar människor och natur måste vi väl rimligen motarbeta, eller hur? Det är väl bra med tillväxt som kommer sig av att vi utnyttjar ändliga resurser bättre och inte slösar? Det måste vara bra med tillväxt som beror på att vi arbetar smartare och som beror på att vi återanvänder? Men tillväxt i form av fler koldioxidosande, skogsdödande och människolemlästande vägfordon är väl ändå en dålig tillväxt? Bör inte en sådan tillväxt motarbetas?

Varför vägrar ni se att det finns klara samband mellan ekonomi, ekologi, traditionell ekonomisk tillväxt, energiförbrukning och miljöförstöring? Varför vill ni inte bryta dessa samband? Varför vägrar ni att se på alla mänskliga skador och allt mänskligt lidande som er medvetna politik orsakar bara för den materiella tillväxtens skull? Anser ni att miljö och natur sätter gränser för traditionell ekonomisk tillväxt? Om så är fallet, närmar vi oss dessa gränser, och vad betyder det i så fall för den ekonomiska politiken? Varför reflekterar ni inte över dessa existensiella frågor? Varför tar ni dem inte till er och utnyttjar de samlade kunskaperna i ämnet?

Barnens bästa livsmiljö måste bli den högsta handlingsnormen. Det är kontentan av en grön framtidspolitik. Tänk, att finna lösningar på dagens problem som också hjälper oss med framtidens problem, men utskottsmajoriteten säger nej och några svar på frågorna har jag inte fått. När kommer riksdagen att ta tag i framtidsfrågorna och se till att de små barnen får det bra? Barnens bästa livsmiljö måste vara den främsta inriktningen. Jag tänker fortsätta att kämpa för detta ända fram till dess jag ligger i träfracken.

Herr talman! Vi har haft en lång debatt. Jag skall försöka göra en kort sammanfattning och svara på några av de frågor som har ställts.

Vad har då debatten visat? Jag har visat att man internationellt och bland konjunkturbedömare här hemma nu alltmer ser framför sig att konjunkturen kommer att vända. De insatser vi gör för att pressa ner kostnaderna och återställa konkurrenskraften bidrar starkt till detta. Vi bör kunna se en vändpunkt under det här året när det gäller produktionen.

Jag tycker att det vore värdefullt om oppositionen ville se framtiden an litet mer positivt än vad man har gjort i den här debatten. Sverige är inte betjänt av svartmålningar. Låt oss ta de problem vi har på allvar, men låt oss slippa den här typen av allmänna svartmålningar.

Sysselsättningen är huvudfrågan. De problem och påfrestningar som finns på arbetsmarknaden är ett resultat av en för snabb kostnadsutveckling under föregående år. Det är en viktig uppgift nu att med aktiva åtgärder på arbetsmarknaden ge de människor som står utan jobb chansen att så snabbt som möjligt komma tillbaka. För oss är detta en oerhört viktig och allvarlig fråga.

Vi vill inte vara med i den här leken, där man säger att man inte kan göra någonting åt 4 % arbetslöshet, som det sades här under budgetdebatten. Visst kan och skall man göra någonting åt arbetslösheten! Varje människa som drabbas av arbetslöshet skall få chansen att så snabbt som möjligt komma tillbaka i arbetslivet. Vi skall inte spara någon möda på detta.

Jag har i dag fört fram ett uppslag som vi bearbetar och som vi vill ha till stånd en diskussion omkring. Vi vill göra en insats för dem som finns i produktionen och som inte har fått chansen under de gångna högkonjunkturåren att få del av personalutbildning, kompetensutveckling osv., samtidigt som vi vill skapa öppningar för dem som står utanför. Det här är en viktig sak, och jag avser att återkomma till den i olika sammanhang under den närmaste tiden.

Det borgerliga alternativet har diskuterats. Jag har förstått att det är en mycket öm tå. Jag visste inte att den var så öm när jag ställde försynta frågor och sammanfattade innehållet i de olika förslag ni har lagt fram. Men jag tror inte att ni har varit så engagerade och så upprörda över något i samhället som just detta faktum att jag bara redovisade innehållet och sammanfattade era förslag. Ni får gärna klaga på mig för jag tål det. Men det är ju inte bara jag som tycker detta. Dagens Nyheter som i allmänhet stöder er skriver, att om det skulle bli en borgerlig regering efter valet, har man inte råd att starta på det sättet i höst, eftersom den politik som ni i dag har talat för och tidigare lagt fram i era motioner, skulle – enligt Dagens Nyheter – påminna marknaden om gamla synder. Det är era egna, marknaden och Dagens Nyheter, som reagerar mot detta.

Sedan har det frågats om regeringsalternativet. Det är företrädare för de tre borgerliga partierna som sagt att ni skall bilda en trepartiregering. Det är detta faktum som gör att vi ställer stora krav på er att redovisa hur det skall hänga ihop. Gunnar Björk har frågat mig om vårt regeringsalternativ. Vi går ut i valet för att vinna en socialdemokratisk valseger. Under många år har vi i regeringsställning visat att vi kan utforma en sammanhängande regeringspolitik, och vi har också visat den öppenhet som jag tycker tillhör demokra-

tin: att i riksdagen kunna samarbeta med olika partier och finna bra lösningar. När Gunnar Björk påstår att den socialdemokratiska regeringen är svag måste jag säga att bilden inte alls stämmer. Man kan gå till en tidning som Svenska Dagbladet, som inte precis är någon socialdemokratisk tidning eller något regeringsorgan. Den tidningen har understrukt att den här regeringen är mycket handlingskraftig. Förra året var faktiskt ett år med stora och viktiga beslut beträffande bl.a. skatter, livsmedelspolitik, Europapolitik och energifrågor. Vi har kunnat hantera stora och viktiga frågor och finna lösningar. Och vi har gjort det med den öppenhet som demokratin kräver: att i riksdagen åstadkomma nödvändiga breda kompromisser. Det är vårt sätt att gå fram. Oppositionen står för ett trepartialternativ som styrs från högerkanten. Erfarenheten från de sex år då ni hade regeringsmakten visade att ni när ni kom till riksdagen var ni låsta och inte kunde åstadkomma de öppningar och de diskussioner som hör demokratin till. Det är samma olycka som ni nu erbjuder. Ni kan inte tala om vilket innehåll det är fråga om. Det är självklart att frågor måste ställas, men jag har förstått att det rör sig om en utomordentligt öm punkt.

Till sist till Lars-Ove Hagberg. De rekommendationer som Lars-Ove Hagberg för fram med engagemang – och med indignation eftersom vi inte har tagit fasta på dem – är ju inte helt nya. De har tillämpats tidigare i andra länder. Vi vet hur det gick. I ert parti skall ni ju ha någon sorts inre sorgearbete med anledning av vad som har hänt i Östeuropa och för att komma fram till något slags förnyelse. Vi får väl vänta och se vad ni kommer fram till i detta sorgearbete, innan vi tar fasta på några rekommendationer från ert håll. Jag tror inte att det som Lars-Ove Hagberg redovisade i dag är någonting som hör framtiden till.

Anf. 32 FILIP FRIDOLFSSON (m):

Herr talman! Jag skall säga några ord om det till betänkandet fogade särskilda yttrande som vi moderater i utskottet står bakom.

Vi som under några år har varit ledamöter i den här församlingen har ju upplevt att de förslag som vi har motionerat om i regel har avslagits och hamnat i papperskorgen. Vi har också kunnat konstatera att våra förslag efter någon tid har lagts på riksdagens bord som regeringens förslag – utan att det med ett enda ord nämns att ledamoten X eller Y har varit inne på samma tankegångar. Det här har vi fått leva med, och vi har väl också funnit oss i det. Att regeringen och dess vapendragare i riksdagen inte vill backa upp enskilda ledamöters motioner är en sak, men att förslag som framförs i partimotioner först motarbetas och avslås av regeringstrogna i riksdagen för att efter någon tid komma tillbaka som regeringsförslag utan att man med ett enda ord nämner det parti eller de partier som först aktualiserade förslagen i riksdagen irriterar mig. Därför har jag skrivit en motion.

Under senare tid har vi i finansutskottet behandlat frågor som under lång tid har drivits av oss moderater och som socialdemokraterna med hjälp av något stödparti här i riksdagen förkastat för att sedan propositionsvägen presentera som regeringsförslag. Man agerar som om förnuftigt departementsfolk hade tänkt, trots att det i realiteten är vi moderater som stått fadder. Självklart är regeringens sinnesändring bra. Det är bra att viktiga moderat-

ståndpunkter tas upp, men jag tycker att det kunde visas litet generositet, så att det verkliga ursprunget till förslagen nämns. Jag skulle kunna räkna upp flera förslag – Lars Tobisson hade en katalog i början av sitt anförande – som den socialdemokratiska regeringen anammat och gjort till sina. Man kan t.ex. nämna slopandet av valutaregleringen, avregleringen av kreditmarknaden, slopandet av SCB-sympatierna, men där har visst moderaterna på nytt ändrat sig. Svenskt medlemskap i EG nämnde visst Lars Tobisson. Alla är de gamla moderatkrav.

Vi har ingen reservation på denna punkt, och jag skall nöja mig med att citera en mening ur det särskilda yttrandet. Det står bl.a. följande: "Med hänsyn till den uppmärksamhet motionen redan väckt framstår det emellertid enligt vår mening inte som nödvändigt att nu ytterligare ge regeringen detta till känna."

I kanslihuset vet de vad vi tycker. Vi får press på våra motioner, och det är bra. Det är jag, Lars Tobisson och Rune Rydén – de två andra moderata ledamöterna i finansutskottet – som tycker så här. Vi får nöja oss med förvisningen om att man i kanslihuset känner till detta.

Om några månader har vi val. På regeringsbänken får ni säga vad ni vill, men allt talar för att vi om några månader, efter valet, har en ny borgerlig regering med starkt moderat inflytande. Nu räknar jag inte, herr talman, med att bli statsråd i den nya regeringen. Men jag skall tala med mina vänner som blir regeringsledamöter och ge dem ett råd. Om det kommer något vetligt förslag från oppositionspartiet socialdemokraterna – chansen är väl inte så speciellt stor – som överensstämmer med den borgerliga regeringens tankegångar skall jag säga till mina vänner: Nämna någonting om detta i propositionen! Jag är övertygad om att socialdemokraterna skulle uppleva en viss glädje över omnämmandet.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

Mom. 1 (allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken)

I en första förberedande votering avgavs 19 röster för reservation 3 av Lars-Ove Hagberg och 19 röster för reservation 4 av Carl Frick. 278 ledamöter avstod från att rösta.

Sedan tredje vice talmannen lagt ned en ja-sedel och en nej-sedel i rösturnan drog Hugo Hegeland (m) nej-sedeln. Kammaren hade alltså i enlighet med nej-propositionen till kontraposition antagit reservation 4 av Carl Frick.

Härefter biträdades reservation 2 av Gunnar Björk och Ivar Franzén med 37 röster mot 19 för reservation 4 av Carl Frick. 266 ledamöter avstod från att rösta.

Därpå biträdades reservation 1 av Anne Wibble m.fl. med 100 röster mot 37 för reservation 2 av Gunnar Björk och Ivar Franzén. 185 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan med 149 röster mot 100 för reservation 1 av Anne Wibble m.fl. 73 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (sambandet ekologi och ekonomisk politik)

Utskottets hemställan bifölls med 249 röster mot 72 för reservation 5 av Gunnar Björk m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 3 (spelregler på arbetsmarknaden)

Utskottets hemställan bifölls med 179 röster mot 18 för reservation 8 av Lars-Ove Hagberg. 125 ledamöter avstod från att rösta.

Lola Björkquist (fp) och Birger Andersson (c) anmälde att de avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Mom. 6 (penning- och valutapolitiken)

Utskottets hemställan bifölls med 154 röster mot 99 för reservation 11 av Anne Wibble m.fl. 66 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 10 (avveckling av löntagarfonder m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 165 röster mot 135 för reservation 18 av Anne Wibble m.fl. 21 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 17 (allmänna riktlinjer för budgetregleringen)

Först biträdades reservation 35 av Lars-Ove Hagberg med 27 röster mot 20 för reservation 36 av Carl Frick. 270 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdades reservation 34 av Gunnar Björk och Ivar Franzén med 35 röster mot 18 för reservation 35 av Lars-Ove Hagberg. 269 ledamöter avstod från att rösta.

Därpå biträdades reservation 33 av Anne Wibble och Lars De Geer med 39 röster mot 37 för reservation 34 av Gunnar Björk och Ivar Franzén. 246 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdades reservation 32 av Lars Tobisson m.fl. med 63 röster mot 36 för reservation 33 av Anne Wibble och Lars De Geer. 223 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan med 153 röster mot 61 för reservation 32 av Lars Tobisson m.fl. 109 ledamöter avstod från att rösta.

Göthe Knutson (m), Gullan Lindblad (m) och förste vice talmannen Ingerd Troedsson (m) anmälde att de i huvudvoteringen avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Mom. 20 (redovisning av miljökonsekvenser i budgetpropositioner)

Utskottets hemställan bifölls med 285 röster mot 37 för reservation 37 av Lars-Ove Hagberg och Carl Frick.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Meddelande om samlad votering

Andre vice talmannen meddelade att konstitutionsutskottets betänkande KU31, justitieutskottets betänkande JU11, lagutskottets betänkande LU16,

kulturutskottets betänkande KrU14, näringsutskottets betänkanden NU21 och NU22 samt jordbruksutskottets betänkande JoU18 skulle avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Prot. 1990/91:77
13 mars 1991

*Riksdagen och dess
myndigheter*

4 § Riksdagen och dess myndigheter

Föredrogs
konstitutionsutskottets betänkande
1990/91:KU31 Riksdagen och dess myndigheter (prop. 1990/91:100 delvis).

Anf. 33 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Med tanke på ett beslut här i kammaren strax före jul 1990 skrev jag en motion som behandlas i konstitutionsutskottets betänkande 31. Min motion baseras på det faktum att riksdagens majoritet beslöt att arvodet till riksdagens ledamöter icke skulle höjas under perioden oktober 1990–december 1991.

Det finns ett beklagligt tryckfel i betänkandet. Där står att arvodet skall vara oförändrat ett år längre än vad som beslutats – men det behöver vi kanske inte ta så stor hänsyn till.

Herr talman! De ord som egentligen skulle ligga i ens mun när det gäller hanteringen kring det här arvodesstoppet vill jag inte uttala från riksdagens talarstol. Men det är många kraftiga ord som ligger mycket nära till hands.

Vi har som ledamöter av Sveriges riksdag, vid en internationell jämförelse, dåliga villkor. Nu har de på grund av en majoritet i riksdagen blivit än värre. Vad vi gjort här har inneburit att vi gått emot det vi själva en gång beslutade. I syfte att slippa en massmedial debatt varje år om våra arvoden beslöt riksdagen, i stort sett i full enighet, att vi skulle följa den löneutveckling som hovrättsråden hade i genomsnitt. Det verkar vara bra och rationellt.

Att det sedan inte blev förrän i oktober månad varje år som arvoden skulle justeras beror antagligen på att hovrättsråden hade en central förhandling som blev klar i maj månad. Sedan ville riksdagens förvaltningskonator avvakta de lokala förhandlingarna. Efter det att man hade fått in den statistik som var relevant skulle man kunna föreslå de nya arvoden som skulle gälla.

Det här med stopp för höjningen av arvoden har riksdagen prövat tidigare. Fälldinregeringen prövade det – till ingen som helst nytta. Nu är vi tydligen utsatta för samma process igen.

Vem är det då som står bakom dessa beslut, herr talman? Jo, det är tre partier som i dag inte verkar vara de mest stabila i det här parlamentet. Socialdemokraterna upplever i dag ett sådant ras i opinionen som aldrig skådats hittills. När det gäller vänsterpartiet har det i dessa dagar i press och andra massmedia framgått hur stark turbulensen är i det partiet. I fråga om miljöpartiet påstår många professionella experter att det partiet inte kommer att sitta i riksdagen till hösten.

Det är alltså dessa tre partier som står för det här populistiska beslutet. De vågar inte gå ut och säga: Visst skall vi i riksdagen ha arvodesförhöjning liksom alla andra.

Vad man glömde tala om var att debatten faktiskt handlade om 1991. Vi i riksdagen skulle, därför att vissa partier var rädda för en kortsiktig storm, inte ge oss arvodeshöjning för 1990. År 1991 – okej, då skulle vi så klart hålla igen som alla andra. Men varför skulle vi göra det redan 1990? Det skulle vara trevligt att få svar på den frågan här i dag.

Framför allt socialdemokraterna tog inte det här beslutet utan vanda. Det har försports att det var en rätt intensiv debatt i den socialdemokratiska riksdagsgruppen innan man kom fram till ett beslut. Men det är socialdemokraternas problem.

Jag sade tidigare, herr talman, att jag inte skulle vilja ta de ord i min mun som det egentligen fanns skäl att uttala. Men nu skall jag ta dem i min mun. Det är kvalificerad ynkedom när ledande fackliga företrädare – och även en del ledande företagsledare i Sverige – står upp och säger att det är bra att riksdagen fattade det här beslutet. De hade samtliga erhållit kraftiga lönehöjningar 1990. Jag tror att om man hade offentliggjort de lönehöjningar som dessa personer erhöll 1990, så hade det varit till mycket större skada för Sveriges ekonomi än den trots allt ganska blygsamma ökning vi skulle ha fått i oktober 1990.

Vad får det här för effekt? Jo, det får den effekten att den krets som är intresserad av att komma in i riksdagen och sköta det viktiga uppdrag som det trots allt innebär att sitta i riksdagen, blir mindre och mindre i takt med att vi försämrar villkoren för ledamöterna. Många av de människor som har kritiserat den hittills förda svenska politiken, och på punkt efter punkt haft rätt, kommer inte hit. De föredrar att sitta utanför och tala om för oss vad vi skall göra. Det hade ju varit betydligt mer rationellt att ha dessa personer representerade i något parti i riksdagen.

Men man kan ju hysa en from förhoppning. Om vi får en ny regeringen till hösten, vilket alla tecken tyder på – även om man icke skall sälja skinnet förrän björnen är skjuten – hoppas jag att den har mera kurage och kanske t.o.m. river upp det här beslutet.

Till sist, herr talman, skulle jag vilja ställa en fråga, framför allt till Olle Svensson – om det nu var så besvärligt att medge en arvodeshöjning fr.o.m. oktober 1990. I betänkandet står oreserverat att fr.o.m. den 1 januari 1992 – om exakt nio och en halv månad – skall riksdagens ledamöter, utan diskussion, ha det arvode som hovrättsråden har den 1 januari. Då är min fråga: Har man så mycket kurage att man med automatik den 1 januari nästa år kommer att ge oss drygt 4 000 kr. per månad i arvodeshöjning, eller kommer man att lägga fram ett nytt betänkande där man tar tillbaka det också? Kan vi i detta fall, Olle Svensson, lita på KUs betänkande?

I detta anförande instämde Göthe Knutson och Gullan Lindblad (båda m).

Anf. 34 OLLE SVENSSON (s):

Herr talman! Jag vill helt kort yrka bifall till utskottets hemställan. Och jag vill gärna understryka att det, som Sten Andersson i Malmö här betonade, finns ett tryckfel i betänkandet. Det skall stå att riksdagens beslut "innebär att ledamotsarvode för tiden den 1 oktober 1990–den 31 december

1991 skall uppgå till ett belopp för månad som motsvarar ledamotsarvodet för september 1990, 21 625 kr. Fr.o.m. den 1 januari 1992 är ledamöterna berättigade till ett ledamotsarvode per månad som motsvarar den genomsnittliga lönen för de angivna tjänstemännen.”

Jag anser att detta är innebörden av konstitutionsutskottets förslag och riksdagens beslut förra gången, och konstitutionsutskottets förslag nu. Utan att hänvisa till den tidigare behandlingen av frågan vill jag påpeka att utskottsbetänkandet har varit enhälligt, utan reservationer, vid båda dessa tillfällen.

Anf. 35 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Olle Svensson är ju ordförande i konstitutionsutskottet och kanske inte den som har den största insikten i Sveriges finansiella problem. Faktum är att skälet till att vi skulle säga nej till en arvodeshöjning i oktober 1990 och för hela detta år var att vi skulle vara ett föredöme för den svenska arbetsmarknaden, för de svenska löntagarna, så att de inte med hänvisning till vårt resultat skulle begära stora löneförhöjningar som samhällsekonomi inte orkade bära.

Men, Olle Svensson, vad är det som säger att vi redan i dag, så står det faktiskt i betänkandet, kan säga att den 1 januari 1992 tickar det ut med automatik drygt 4 000 kr. extra per ledamot i arvode? Vad baserar utskottet detta på? Tidigare i dag sade finansministern att de närmaste åren inte kommer att vara de mest glädjesamma från ekonomisk synpunkt. Men om vi i oktober -90 var tvingade att hålla igen, vad är det då som säger att vi plötsligt den 1 januari 1992 kan erhålla de pengarna? Frågan uppstår då i vilket syfte och vilken avsikten har varit med beslutet. Jag har svaret: Det är ett spel för galleriet. Det kallas på ren svenska för populism.

Anf. 36 HANS LEGHAMMAR (mp):

Herr talman! Det är inte ofta som Sten Andersson i Malmö har rätt i debatten. I det fall han har tagit upp i dag hävdar han att riksdagen inte kan fastställa vilka beslut riksdagen skall fatta längre fram i tiden, vilket är helt riktigt. Jag poängterade detta i ett särskilt yttrande i ett tidigare betänkande som handlade om riksdagens löner. Vi kan inte i dag fatta beslut om löneförhöjningar som nästa riksdag kan riva upp.

Anf. 37 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Hans Leghammar säger att det inte är ofta som jag har rätt. Det utgör en talande jämförelse att se opinionssiffrorna för miljöpartiet.

Jag är så pass läskunnig att jag kan se att Hans Leghammar har skrivit under detta betänkande. I betänkandet garanteras att vi ledamöter skall få en automatisk löneförhöjning den 1 januari 1992. Står inte Hans Leghammar bakom detta? Har han skrivit på något som han inte har någon aning om?

Anf. 38 HANS LEGHAMMAR (mp):

Herr talman! Ibland förvånas man över intensiteten hos vissa ledamöter när det gäller frågor som redan är avgjorda. Denna fråga avgjordes förra

Prot. 1990/91:77
13 mars 1991

*Riksdagen och dess
myndigheter*

året. I det betänkande som behandlade frågan klargjorde jag i ett särskilt yttrande mitt ställningstagande gentemot vad utskottet hade skrivit. Man kan inte binda en riksdag som skall väljas till hösten nu. Det är min principiella övertygelse att det inte går att göra något sådant. Varje riksdag kan naturligtvis göra ett nytt övervägande om riksdagslönerna. Det går inte att binda något sådant i förväg. Den skrivningen gäller även nu. Jag tyckte att det var meningslöst att skriva in det en gång till. Jag klargjorde den ståndpunkten förra gången som ärendet diskuterades.

Anf. 39 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Här har vi ett betänkande som går ut till allmänheten. Där står det att vi ledamöter automatiskt kommer att få en löneförhöjning. Vi vet att ute bland svenska folket sjunker förtroendet för miljöpartiet. Kan man nu inte ens lita på att det miljöpartiet skriver under i betänkandena är korrekt? Gällde detta endast den dag ni justerade protokollet? Skiftar ni åsikt så fort?

Anf. 40 HANS LEGHAMMAR (mp):

Herr talman! Det är frestande att ge sig in i en allmänpolitisk debatt och jämföra moderat politik med miljöpartistisk politik. Jag tar gärna den debatten i valrörelsen. Jag tycker inte att debatten om riksdagsmännens löner skall breddas alltför mycket.

Det viktiga är att våra beslut inte kan bindas. Jag klargjorde detta förra gången ärendet var uppe till behandling, och jag har klargjort det från talarstolen i dag eftersom jag inte har brytt mig om att skriva ett särskilt yttrande denna gång. Det går inte att binda några beslut.

Anf. 41 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Slutsatsen är alltså att när det gäller betänkanden skrivna i riksdagen och undertecknade av miljöpartister skall man inte tro på vad som står i betänkandena utan man måste fråga dem vad de egentligen menar.

Anf. 42 HANS LEGHAMMAR (mp):

Herr talman! Det fungerar så att om inte en riksdagsledamot tar ett initiativ när ett ärende kommer upp till diskussion nästa gång i riksdagen, så blir det givetvis en automatik. Eftersom jag inte har en förstaplats på listan och inte är hundra procentigt säker på att jag sitter här i riksdagen efter valet – det kanske skall tilläggas att jag själv har av sagt mig, inte blivit petad, vill jag inte i utskottet ta ställning i en fråga som skall avgöras av nästa riksmöte.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 10 §.)

5 § Terroristlagstiftningen

Föredrogs
justitieutskottets betänkande
1990/91:JuU11 Terroristlagstiftningen (skr. 1990/91:73).

Herr talman! Det är åter dags att behandla frågan om hur terroristlagstiftningen har tillämpats under ett år. Efter kammardebatten i fjol när vi behandlade terroristlagstiftningen blev jag av den turkiska ambassadören förärad ett personligt brev och ett album med färgfotografier av lik.

En del av bilderna skickade jag till FOA efter det att jag hade fått kommentarer om att det i en del fall kunde röra sig om människor som dött av kemisk gas. Min slutsats, efter att ha tagit del av svaren som jag har fått, är att bilderna i fråga antingen är från Halabja, den irakiska staden som bombades av Saddam Hussein, eller från Turkiet. Kurdiska källor påstår att även Turkiet har använt sig av kemisk gas mot kurder.

Det återstår att se om dagens debatt kommer att rendera mig en gåva av det här litet mer makabra slaget.

Vänsterpartiets reservationer i år med anledning av regeringens skrivelse och utskottsmajoritetens betänkande är två. Den ena är en reservation som i nuläget är att betrakta som en markering av vår syn på en särskild lagstiftning som enbart riktar sig mot människor med annat än svenskt medborgarskap. Det är en lagstiftning som även innebär att vanlig straffrättskipning sätts ur spel. Att den i dag mer kan ses som en markering beror på, som även påpekas i betänkandet, att riksdagen inom kort kommer att få ett nytt förslag till terroristlagstiftning att ta ställning till.

Vår andra reservation gäller regeringens beskrivning av förekomsten av terroristaktiviteter, terroristlagstiftning och terroristorganisationer i 20 länder.

När det gäller Israel skriver regeringen att flertalet av de terrordåd som förekommer begås av palestinska grupper och är i stället att se som motstånd mot ockupation, även om grupperna opererar från närliggande stater och även till viss del finansieras av dessa.

När det gäller Turkiet skriver regeringen att landet även under denna period har varit utsatt för internationell terrorism. Två helt skilda rörelser, PKK och islamiska fundamentalistiska organisationer, har stått för huvuddelen av terrorhandlingarna. Vidare står det att PKKs aktiviteter i östra Turkiet har fortsatt och att rapporter om strider har förekommit flera gånger i veckan trots ökade vapeninsatser i området.

Jag håller med om att palestiniernas aktiviteter är att se som motstånd mot ockupation, men jag anser även att kurdernas väpnade kamp är att se som motstånd mot ockupation. Kan någon här i kammaren från utskottsmajoriteten redogöra för vilka kriterier ni anser skall användas för att beskriva vad som är internationell terrorism? Är det huvudregeln i vår egen lagstiftning eller är det de berörda ländernas egna definitioner av vilka organisationer som är att betrakta som terroristorganisationer som vi bör använda oss av?

Turkiets behandling av den kurdiska befolkningen, brotten mot mänskliga rättigheter, tvångsförflyttningar, mord, misshandel, tortyr, summariska rättegångar, fängslade och torterade barn – listan kan göras mycket lång, och brotten är väl dokumenterade. Jag har en bunt telegram från Amnesty som jag glömt uppe på mitt rum. Jag har samlat dem. De sträcker sig från oktober 1990 till januari 1991, dvs. fyra månader. I dessa telegram räknas upp 504 namn på fängslade personer som utsatts för tortyr eller som riskerar att utsät-

Terroristlagstiftningen

tas för tortyr. Bland dessa finns även många kvinnor och barn, och merparten av dem är kurder. Amnesty vädjar om att man skall protestera till turkiska myndigheter.

Organisationen för mänskliga rättigheter i Turkiet sänder kontinuerligt rapporter liksom kurdiska politiska organisationer, bland dem PKK. Det måste även i andra partier finnas ledamöter som kontinuerligt får dessa rapporter och som borde protestera mot den beskrivning som görs i regeringens skrivelse vad gäller kurdernas väpnade kamp. Sanningen är att PKK har ett mycket brett stöd hos det kurdiska folket. Den väpnade kampen i den del av Kurdistan som ligger inom Turkiets gränser har även ett brett stöd bland andra partier i andra delar av Kurdistan.

Det finns delade meningar om partiets ledare, bristande demokrati i partiet och politisk omognad. Men PKK är det parti som finns i regionen inne i landet. Partiets styrka växer snabbt, och det får växande sympatier från det kurdiska folket. Sverige går här Turkiets ärenden och hjälper till att förhindra en demokratisk utveckling av PKK genom att terroriststämpla organisationen. Vi sviker det kurdiska folket genom att förtiga den statsterrorism som den turkiska regimen utövar, genom att beskriva kurdernas kamp som terrordåd och genom att terroriststämpla deras organisation.

Herr talman! Med dessa ord ställer jag mig bakom reservation nr 2 och yrkar bifall till reservation nr 1.

Anf. 44 LARS-ERIK LÖVDÉN (s):

Herr talman! Jag tänker inte i dag föra någon längre debatt om terroristlagstiftningen. Regeringens proposition om nya regler i detta avseende har nyligen lagts på riksdagens bord, och motionstiden utgår den 24 mars. Vi får tillfälle att senare i vår ingående behandla hur den framtida lagstiftningen skall se ut på detta område. Vi får då också möjlighet att diskutera det jag uppfattar som Berith Erikssons huvudfråga, nämligen definitionen av begreppet terrorism och enligt vilka kriterier den särskilda lagstiftningen skall tillämpas i framtiden. Jag ser fram emot motionsskrivandet och diskussionen både i justitieutskottet och sedermera i kammaren, och jag tänker inte uppehålla mig mer vid detta.

Vi har att behandla regeringens skrivelse om tillämpningen av den nuvarande terroristlagstiftningen. Av den skrivelsen framgår att inga terrordåd hänförliga till begreppet internationell terrorism har inträffat i Sverige under den period som redogörelsen omfattar. Regeringen har under perioden utvisat en person med stöd av terroristlagstiftningen. Utvisning av en annan person aktualiserades samtidigt med detta fall, men den personen lämnade Sverige frivilligt, varför ärendet avskrevs. De särskilda möjligheter till hemlig teleavlyssning och andra tvångsmedel som regleras i terroristlagstiftningen och kan användas efter tillstånd av domstol, har inte tillämpats under denna period.

Utskottet har föreslagit att riksdagen skall ställa sig bakom den redogörelse som görs i skrivelsen och lägga den till handlingarna. Utskottet understryker i sina överväganden att det även fortsättningsvis finns behov av särskilda bestämmelser för att motverka den internationella terrorismen, men

hänvisar till behandlingen av den proposition om den framtida lagstiftningens utformning som nu lagts på riksdagens bord.

Berith Eriksson tar upp en diskussion om förhållandena i Turkiet och behandlingen av kurderna och andra oppositionella i Turkiet. Jag skall inte ge mig in i den frågan, eftersom den närmast hör hemma i den utrikespolitiska debatten. Jag skall inte närmare beröra frågan mer än att konstatera att PKK är att betrakta, eller har betraktats, som en terroristorganisation. Denna organisation har visat sig vara beredd att utöva terrordåd utanför sitt hemland mot avhoppade PKK-are och andra motståndare som organiserat sig i andra grupper för ett fritt Kurdistan vid sidan av PKK. Sådana terrordåd har begåtts på en rad håll. Vi har i Sverige erfarenhet av detta, och man har i Frankrike, i Österrike och på annat håll uppfattningen att PKK är en organisation som väl motsvarar den definition som vi hitintills haft på en terroristorganisation.

Berith Eriksson tar upp de skrivningar om palestiniernas situation som finns i regeringens skrivelse, där det sägs att det närmast är fråga om motstånd mot en ockupation. Sverige har aldrig erkänt Israels suveränitet över de områden som Israel har ockuperat. Vi har aldrig erkänt de nya gränserna. Vi betraktar detta som en ockupation, och det finns naturligtvis också organisationer som verkar för att ockupationen skall upphöra. Det är detta som regeringen ger uttryck för i denna skrivelse.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationerna. Jag vill härutöver hänvisa till den debatt om den framtida terroristlagstiftningen som vi får tillfälle att föra senare i vår.

Anf. 45 BERITH ERIKSSON (v) replik:

Herr talman! Inte heller jag tänker förlänga debatten genom att ta upp terroristlagstiftningen, även om det finns mycket att säga i denna fråga. Det finns anledning att återkomma till den. Men jag vill ändå påpeka att det i nuläget är viktigare än någonsin hur ett land som exempelvis Sverige uttrycker sig i sin beskrivning av vad som händer i ett sådant land som Turkiet och med ett folk som kurderna.

När det gäller beskrivningen av PKKs dåd utomlands kan varken jag eller Lars-Erik Lövdén med någon hundra procentig säkerhet säga vad som är sant eller inte sant. Däremot kan vi vara överens om att vi måste stödja kurdernas kamp i Turkiet. Det är då fråga om huruvida vi bäst gör det genom att envetet bita oss fast vid uppfattningen att organisationen PKK är en terroristorganisation. Organisationen har ju ett så stort stöd.

Det är här fråga om regeringens beskrivning av vad som har hänt i Turkiet under det år som skrivelsen avser. Dels talar man i skrivelsen om att det i östra Turkiet har förekommit sammanstötningar, dels beskriver man dem som terrordåd. I stället handlar det om att det i ett land förs en befrielsekamp som ett mycket stort antal människor har varit inblandade i under det gångna året. Det är inte fråga om – som många vill göra gällande – en liten extremistorganisation med några hundra kanske tusen aktivister, utan det rör sig om hundratusentals människor och demonstrationer med deltagande av tiotusentals människor. I svensk massmedia tycks man inte på allvar ta upp förhållandena i Turkiet, något som vi i olika sammanhang diskuterar här i riks-

dagen. Det är viktigt att diskutera detta, även om det nu rör sig om en redogörelse från justitiedepartementet om vad som har hänt under det gångna året. Om man inte kan göra en mer verklighetstrogen beskrivning, då kan man lika gärna lämna det hela åt sitt öde. Man diskuterar situationen i tjugo länder och inte i alla världens länder.

Anf. 46 LARS-ERIK LÖVDÉN (s) replik:

Herr talman! Berith Eriksson och jag ser litet olika på hur PKK skall betraktas. I det alldeles övervägande antalet länder i Västeuropa betraktas PKK som en terroristorganisation. Organisationen har bevisligen också begått terroristdåd i Västeuropa. Det har man också gjort i Sverige. Två mord har utförts på avhoppade PKK-are på uppdrag av PKK. Det är viktigt att klargöra att vi inte kan acceptera organisationer som är beredda att utanför sitt hemland begå brott i politiska syften. PKK är att betrakta som en sådan organisation, dvs. en terroristorganisation.

Anf. 47 BERITH ERIKSSON (v) replik:

Herr talman! Såvitt jag vet är det Sverige och det forna Västtyskland som har utpekat PKK som en terroristorganisation. Det är riktigt, som Lars-Erik Lövdén säger, att det har begåtts två mord i Sverige på avhoppade PKK-are. Två personer sitter också i fängelse för det. Men åklagarna ansåg inte att det fanns något belägg för att en organisation var inblandad. Jag tycker det är att dra alltför långtgående slutsatser när man med utgångspunkt i SÄPOs uppgifter säger att det finns bevis för att PKK som organisation var inblandad i de två morden. Då är vi tillbaka till fjolårets debatt här i kammaren om SÄPOs underlag och styrkan i dess undersökningsmaterial. De jurister som har studerat det anser verkligen inte att det håller för att fastslå att PKK skulle vara ansvarigt för de två morden.

Anf. 48 INGELA MÅRTENSSON (fp):

Herr talman! Jag instämmer med Lars-Erik Lövdén i att vi inte nu skall föra en diskussion om terroristlagstiftningen. En proposition i ärendet har just kommit, och vi får möjlighet att väcka motioner med anledning av den. Därefter kan vi föra en mer djupgående diskussion om terroristlagstiftningen.

Jag blir litet förundrad när jag läser utskottets betänkande, inte minst med tanke på att Lars-Erik Lövdén själv har ingått i terroristlagstiftningskommittén. Man hänvisar till fjolårets uttalande över motioner med en annan syn på terroristlagstiftningen och säger att utskottet saknar anledning att göra en annan bedömning än att sådana särskilda regler som terroristlagstiftningen innehåller alltså behövs. Man ställer sig alltså bakom den terroristlagstiftning som fanns förra året och som alltså gäller. Man säger vidare att utskottet inte gör någon annan bedömning nu.

Terroristlagstiftningskommittén har emellertid till följd av den omfattande kritiken mot vissa delar i terroristlagstiftningen kommit fram till att vissa förändringar bör göras. Såvitt jag förstår har också regeringen ändrat sig och bl.a. tagit bort kommunarresten. Jag kan därför inte riktigt förstå varför vi skall ställa oss bakom den terroristlagstiftning som gäller i dag.

Själv har jag reserverat mig i kommittén och framfört mycket kritiska synpunkter på delar av terroristlagstiftningen. Jag skall inte nu gå in på de olika delarna, men jag kan alltså inte ställa upp på den lagstiftning som gäller i dag. Det finns allt fog för att ändra den, och det kommer vi att ta ställning till senare.

Enligt det framlagda förslaget kommer begreppet terroristorganisation inte att vara aktuellt i framtiden, utan man gör individuella bedömningar av de brott som begås. Det är också något som vi får tillfälle att diskutera senare.

Anf. 49 KRISTER SKÅNBERG (mp):

Herr talman! Jag vill på miljöpartiets vägnar klargöra att vi inte är nöjda med den nuvarande lagstiftningen. Vi tycker att debatten skall föras när propositionen behandlas i kammaren.

Jag kan dock säga att det är märkligt att man inte skall kunna få sin sak prövad på sedvanligt rättsligt sätt när man överklagar. Det borde finnas ytterligare en instans i utvisningsärenden. Men det är något som vi som sagt återkommer till.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter 10 §.)

6 § Ideella föreningar

Föredrogs
lagutskottets betänkande
1990/91:LU16 Ideella föreningar.

Anf. 50 ALLAN EKSTRÖM (m):

Herr talman! Överläggningsämnet – behovet av lag rörande ideella föreningar – kan förefalla tråkigt och oinspirerande. Ingenting kan dock var mer felaktigt. Ämnet angår alla och envar. Låt mig ge några exempel.

- Skall en enskild ha rätt att bli medlem i en förening?
- Skall en enskild ha rätt att slippa tillhöra en förening?
- Skall medlemskap i viss förening kunna ställas som villkor för att erhålla en arbetsanställning?
- Skall rätten att etablera sig som näringsidkare eller att utöva sin näring vara mer eller mindre beroende av beslut i en förening som man inte tillhör?
- Kan en enskild medlem överklaga ett föreningsbeslut till högre organ inom sammanslutningen – och i så fall på vilka villkor?
- Finns det några gränser för föreningskollektivets maktbefogenheter i förhållande till en medlem?
- Hur långt sträcker sig helt allmänt majoritetens intresse över den enskilde?

Att märka är att den enskilde i många fall är helt beroende av att tillhöra sammanslutningen i fråga för sin arbetsanställning eller av liknande anledning; medlemskap kan vara närmast obligatoriskt.

Rättsläget kan i stort karakteriseras som "det kollektiva intressets övervikt", en beteckning som jag hämtat från Rättsfondens skrift "Domstolarna och rättsutvecklingen", 1989. Detta sätter den enskilde i motsvarande underläge. Makt går före rätt.

De inledningsvis ställda frågorna har jag ställt år efter år från denna talarstol. Så frågorna är väl kända. Detsamma gäller svaren som på samma sätt lämnats från talarstolen av min lärde kollega Stig Gustafsson. Så även hans ståndpunkt bör vara väl känd.

Självfallet måste det finnas samhälliga ramar som kollektivet måste säkra, vid behov med tvångsmakt. Men det är vid utstakningen av gränsen, punkt för punkt, *mellan* områdena för den enskildes anspråk på självbestämmande och det omgivande kollektivets krav på överhöghet som djupa, inte alltid helt medvetna, attitydskillnader slår igenom. Denna beskrivning har jag hämtat från prof. Stig Strömholms bok Rött och Blått, vilket innebär att jag här avviker från det anförande som jag höll förra året och som är protokollfört den 14 mars 1990. Detta sagt till vägledning för Stig Gustafsson.

Med en kanske alltför grov förenkling skulle man, fortsätter Strömholm, kanske kunna säga att den ena sidan – den socialistiska – lägger bevisbördan för riktigheten i den enskildes anspråk på denne själv; det är hans sak att övertygande styrka att frågan är sådan att alla andra bör avstå från att bestämma över honom, medan den andra sidan – den borgerliga, för att något namn ha – ålägger det allmännas företrädare att bevisa att en fråga verkligen i så hög grad angår alla, eller i varje fall en stor grupp, att det är motiverat att spörsmålet undandras den enskildes suveräna disposition och underkastas kollektivets beslut.

Kollektivet kan utgöras av staten eller – som i detta fall – av en ideell förening.

Staten har sin makt från fria, suveräna medborgare. Denna makt kan å andra sidan missbrukas och därigenom bli farlig just för samma medborgare. Medborgarna måste därför genom rättsregler skyddas mot risken för sådant missbruk. Så har faktisk skett genom den katalog av rättigheter som inskrivits i vår regeringsform. En helt annan sak är huruvida regeringsformen i denna del är mycket mer än sirliga rosetter, för övrigt av ganska enkel kvalitet, för högtidligt bruk – för att citera docenten Axberger i BRÅ Forskning 1988:3 s. 157.

I fråga om den form för kollektivism som utgörs av ideella föreningar avvisar socialdemokraterna med eftertryck blotta tanken att den enskilde skall få tillgång till rättsregler med enda syfte att upprätthålla balansen mellan föreningen och honom själv. Varför står socialisterna alltid på kollektivets sida?

I en välskriven intervju med statsrådet Odd Engström i Svenska Dagbladet den 24 september 1989 berörs denna fråga. Här har vi kanske pudelns kärna. Jag vill därför återge några brottstycken. Nu, Stig Gustafsson, följer jag mitt anförande från förra året.

Menar du, frågar intervjuaren, att det kan gå med välfärdsstaten som det gjorde med dig – den fokuserar allt mindre på kollektiva lösningar och alltmer på det personliga, det individuella.

Ja, svarar Odd Engström, som här uppenbarligen hänför sig till Anders Ehnmarks bok om Machiavelli med titeln Maktens hemligheter. Det är svårt

att erkänna för en socialdemokrat, en process. Men historiskt ser jag det som två steg: befrielse är det första steget, frihet det andra. Och befrielsen, fortsätter Engström, har krävt kollektiva ansträngningar. Du kan inte kasta av dig förtryck, hunger och orättvisa utan tillgång till den kraft, den makt som finns i de stora kollektiven, folkrörelserna, partierna, fackföreningarna. Men befrielsen är inget mål i sig: målet är frihet. Och vägen till friheten måste du gå ensam.

Det här är ett tal som i enklare politisk slagväxling skulle betraktas som borgerligt, kommenterar intervjuaren. Odd Engström svarar: Socialisterna har alltså trots att när människan blir befriad från förtryck blir hon fri. Liberalerna menar att när människan är fri så befriar hon sig från förtrycket. Båda dessa lösningar är ofullkomliga.

Odd Engströms karakteristik av det historiska skeendet är värd begrundan. Anders Ehnmark konstaterar på motsvarande sätt att frihet fordrar befrielse, för att därefter tvivlande ställa frågan om befrielsen verkligen behöver leda till frihet.

Det kollektiva tänkandet har alltså sitt ursprung i ett skede där de sociala förhållandena präglades av allvarliga orättvisor av olika slag. Det krävdes då kollektiva insatser för att sätta makt bakom orden. Detta skede tillhör det förgångna.

Nu befinner vi oss i ett nytt skede, en iakttagelse som också är Odd Engströms. Det skedet kännetecknas av att den enskilde inte längre behöver tvingas att underkasta sig och sålunda mot sin vilja begränsa sin frihet till förmån för kollektiva lösningar. Det socialdemokratiska tänkandet har emellertid inte lyckats frigöra sig från det förflutna. Var det inte, herr talman, Tegnér som skaldade:

Evigt kan ej bli det gamla
ej kan vanans nötta läxa
evigt repas opp igen.
Vad förmulnat är skall ramla,
och det friska, nya växa
opp utur förstörelsen.

Jag beklagar att vice statsministerns nytänkande inte slagit igenom i det socialdemokratiska ställningstagandet i detta ärende. Hur länge får vi vänta på perestrojka här?

Med hänvisning till det anförda, till alla tidigare anföranden i samma ämne och till vad Martin Olsson kommer att åberopa i sitt anförande, vill jag, herr talman, yrka bifall till reservation nr 1.

Anf. 51 MARTIN OLSSON (c):

Herr talman! Praktiskt taget alla i vårt land tillhör en eller flera föreningar. Medlemskap är – formellt sätt – frivilligt för den enskilde, men medlemskap är samtidigt i mycket stor utsträckning en förutsättning för den enskilde för att kunna hävda sina intressen och rättigheter samt för att kunna utöva fritidsaktiviteter, hobbyverksamheter och mycket annat.

De synnerligen många föreningarna och organisationerna har härigenom

avgörande betydelse både för den enskilde och för hela vårt samhälle. Ett fritt och av statsmakterna oberoende föreningsliv och organisationsväsende är genom både sin omfattning och sina uppgifter en viktig del av vårt folkstyre.

Enligt centerpartiets mening är det viktigt att samhället på olika sätt stimulerar föreningslivet och underlättar dess verksamhet. Vi har aktivt arbetat för detta bl.a. genom ekonomiskt stöd till föreningslivet och ekonomiskt stöd till samlingslokaler.

Frågan om den enskildes rättigheter och skyldigheter inom en organisation, liksom medborgarnas ställning gentemot olika organisationer, har under senare år uppmärksamats alltmer. Dessutom har frågor om organisationernas ställning och inflytande i vårt moderna samhälle och förhållandet mellan samhälle och organisationer tilldragit sig ett växande intresse.

Jag vill erinra om att när det gäller den enskildes ställning kontra samhället är rättigheterna, efter tillägg till regeringsformen, väl grundlagsreglerade i 2 kap. regeringsformen. Där anges nämligen de grundläggande fri- och rättigheter som varje medborgare skall vara tillförsäkrad gentemot samhället. Bland de många friheter som anges där finns yttrandefrihet, informationsfrihet, mötesfrihet, religionsfrihet och föreningsfrihet. Föreningsfriheten beskrivs med orden "frihet att sammansluta sig med andra för allmänna eller enskilda syften". Det innebär att samhället inte får hindra någon från att bli medlem i en förening eller hindra bildandet av föreningar.

Den enskildes rättigheter gentemot samhället är alltså noga reglerade. Den som anser sig ha blivit felaktigt behandlad av samhället har dessutom möjlighet att vända sig till Europarådet för att få prövat om svenska regler och deras tillämpning står i överensstämmelse med konventionen om mänskliga rättigheter.

Jag nämnde att medlemskap i olika organisationer är av synnerligen stor betydelse för den enskilde. Det anmärkningsvärda är att vi inte har någon lagreglering av relationen mellan den enskilde och ideella organisationer. Det finns inget som på något sätt motsvarar de grundlagsfästa reglerna om relationen medborgare – samhälle.

Från centerns sida ser vi det som mycket viktigt att på olika sätt slå vakt om den enskildes ställning. Det gäller inte endast relationen mellan olika enskilda och mellan enskilda och samhället utan också mellan enskilda och organisationerna. Vi har därför under en följd av år i motioner och reservationer begärt utredning om grundläggande lagregler beträffande den enskildes rättigheter och skyldigheter gentemot en förening. Det gäller rätten att stå utanför en förening, den s.k. negativa föreningsrätten, och rätten att slippa bli kollektivansluten till ett politiskt parti. Det har även gällt skydd för småföretagare utan anställda att bli blockerade av en organisation som företagaren i fråga inte har något med att göra.

I dag gäller det frågan om en medlems ställning i ideella föreningar. Den frågan har vi diskuterat många gånger. Vad vi kräver och har krävt tidigare är att det skall göras en utredning rörande såväl behovet som den lämpliga utformningen av en lagstiftning på detta område. Tyngdpunkten i en sådan lagstiftning skall ligga på det som från samhällets sida är mest skyddsvärt, nämligen den enskilde medlemmens ställning i förhållande till organisatio-

nen. Det handlar även om den enskildes rätt till inträde i, avgång från och uteslutning ur förening, medlems bundenhet av beslut som fattats utan hans medverkan eller frågor utanför föreningens verksamhetsområde.

Den lagstiftning som vi vill skall prövas gäller regler som skall stärka den enskildes ställning och därmed även stärka föreningslivet. Det skall vara regler som helt ligger inom den grundlagsfästa föreningsrätten. Att sådana regler inte kan hota föreningsrätten visas av att det när det gäller de ekonomiska föreningarna, vilka ju är en mycket viktig del av Föreningssverige, finns regler om medlems rättigheter och skyldigheter. Dessa regler är utformade ungefär på det sätt som vi menar borde bli aktuellt i fråga om ideella föreningar.

Socialdemokraterna fortsätter att kämpa emot en utredning, vars syfte är att stärka den enskildes ställning. Jag vill erinra om att socialdemokraterna på motsvarande sätt under en lång följd av år – jag tror att det har skett så länge som vi som är närvarande i kammaren nu kan erinra oss – försvarade systemet med att kollektivansluta människor till sitt parti. Till slut har socialdemokraterna kommit till insikt om att de måste retirera från sin gamla uppfattning i fråga om kollektivanslutningen. Trägen vinner, heter det i ordspråket, och det är tillämpligt på den borgerliga kritiken av kollektivanslutningen. Frågan är nu hur länge socialdemokraterna avser att förhindra den utredning vi begär i reservation nr 1 och som jag nu, herr talman, ber att få yrka bifall till.

Anf. 52 STIG GUSTAFSSON (s):

Herr talman! Riksdagen har många traditioner. En tradition är att vi ungefär vid samma tidpunkt varje år, just i brytningen mellan vinter och vår – egentligen en av våra finaste årstider – har en debatt om lagstiftning beträffande ideella föreningar. Jag är inte emot fina traditioner – tro inte det –, men alla traditioner är inte värda att upprätthållas. Just den här traditionella debatten börjar enligt min uppfattning bli överflödigt.

Under de senaste 15 åren har vi i kammaren diskuterat denna fråga. Oavsett om vi har haft borgerliga regeringar eller socialdemokratiska, så har riksdagen inte velat lyssna på kraven om en lagstiftning när det gäller de ideella föreningarna. Skälen till detta är mycket goda.

Vi har i Sverige en mycket rik föreningsflora, som vi skall vara rädda om. De ideella föreningarna i vårt land har stora uppgifter att fylla, och de fungerar utomordentligt väl. I själva verket finns det ingen saklig kritik mot det ideella föreningsväsendet. Den kritik som kommer till synes i de motioner som vi har att behandla här i dag måste jag tyvärr beteckna som osaklig.

Som så många gånger tidigare tvingas jag konstatera att man i de borgerliga motionerna och reservationerna när man uppger sig vilja värna om skyddet för den enskilde, i själva verket vänder sig emot bara vissa organisationer. Det är den enskilde medlemmens ställning i förhållande till organisationen som man säger sig vilja värna. Det kan man göra i många former. Men det som man i motionerna vänder sig emot är de fackliga organisationernas verksamhet. Det framgår med all önskvärd tydlighet av exemplifieringen både i motionerna och i reservationen.

Det här är emellertid ingenting nytt. Den enskildes frihet hotas, säger man från borgerligt håll, men det är nu, liksom tidigare, inte den enskilde indivi-

dens frihet som man tänker på. Nej, vad debatten i själva verket handlar om är en kampanj mot de fackliga organisationerna. De här motionerna och debatten som förs omkring dem är ingenting annat än ett led i en antifacklig kampanj, även om den kampanjen har klätts i juridisk språkdräkt.

Man säger att det är ett juridiskt problem. Men det är inget sådant, utan det är ett politiskt problem – man vill ha en lagstiftning riktad mot fackliga organisationer, som inskränker deras möjlighet att på bästa sätt arbeta för sina medlemmar. Det saknas också i övrigt bärande skäl för särskild lagstiftning om ideella föreningar. I själva verket är det främst företeelser utanför ramen för sådan lagstiftning som motionärerna har haft i åtanke i sina förslag, t.ex. förekomsten av fackliga organisationsklausuler. Ett förbud mot sådana klausuler hör inte till området lagstiftning om ideella föreningar, utan det hör till den arbetsrättsliga lagstiftningen.

Det finns flera andra exempel i motionerna på frågor som inte hör hemma i den debatt som rör lagstiftning om ideella föreningar. Jag tänker här t.ex. på vad som sägs om "blockader som riktas mot företagare utan anställda, eller med anställda som inte är medlemmar i den blockerande organisationen". Även detta är en ren arbetsrättslig fråga, och den bör därför diskuteras i andra utskott än lagutskottet.

De rättsfall som åberopas i motionerna, t.ex. domarna från högsta domstolen som avser uteslutning ur facklig organisation eller fackförbunds beslut att teckna kollektiv hemförsäkring för sina medlemmar, visar också att det finns en rättsbildning på det här området.

I själva verket skall vi vara stolta och glada över att vi har en stark tradition när det gäller ideella föreningars verksamhet. Vi får inte glömma att en lagstiftning på detta område med all nödvändighet skulle bli mycket otymplig. Till ideella föreningar räknas nämligen inte bara fackliga organisationer, vilket man lätt kan få intryck av när man läser motionerna, utan också sällskapsföreningar, som bridgeklubbar, golfklubbar, idrottsföreningar, Röda korset, våra politiska partier, religiösa föreningar, arbetsgivarföreningar, osv.

Jag tycker att förhållandena i Finland, som utskottet besökte för något år sedan, ändå visar vilken apparat och vilken byråkrati som krävs om man skulle införa lagstiftning och registrering av ideella föreningar. Låt mig nämna ett exempel. Den avdelning inom justitiedepartementet som sköter dessa frågor har ett trettiotal personer anställda. Det tycker jag säger allt. Är det så att vi vill byråkratisera samhället, så skall vi naturligtvis tillstyrka dessa motioner om lagstiftning. Jag för min del vill inte vara med om det.

Till min gamle motkombattant Allan Ekström vill jag säga att jag är imponerad av hans energi när det gäller att försvara motionerna i denna fråga. Nya argument är dock svårare att spåra, men det är inte Allan Ekströms fel. Det finns inga nya och inte heller några bärande argument för den sak han försvarar. Den enskilde har rättsregler att hålla sig till när det gäller medlemskap i ideella föreningar. Här vill jag bara hänvisa till den rättspraxis som har utvecklats.

Allan Ekströms citat från intervjun med Odd Engström om kollektivismen och friheten är ju intressanta. Jag ställer mig här på frihetens barrikad –

frihet från lagstiftning, en lagstiftning som bara skulle byråkratisera föreningsväsendet.

Jag vill till Martin Olsson säga att även han har varit energisk när det gäller försvaret av motionerna på detta område. Men också i fråga om Martin Olssons inlägg är det svårt att finna några nya, fräscha argument.

Herr talman! De ideella föreningarna har en utomordentligt betydelsefull ställning i vårt samhälle. De har alltid tagit sitt samhällsansvar och fullgör ofta viktiga samhällsfunktioner. Ideella föreningar utgör i dag ett omistligt inslag i vår demokrati. Eftersom det inte finns några missförhållanden att peka på och en lagstiftning bara skulle försvåra och krångla till föreningarnas verksamhet, ber jag, herr talman, att till alla delar få yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationerna.

Anf. 53 MARTIN OLSSON (c) replik:

Herr talman! Jag skall kommentera några av de saker som Stig Gustafsson tog upp. Visst är detta en tradition. Men alltifrån det att jag kom till riksdagen 1971 var det också tradition med en debatt om kollektivanslutningen. Dåvarande partisekreterare och nuvarande utrikesminister Sten Andersson höll storslagna tal, i vilka han hyllade friheten för organisationer att kollektivansluta medlemmar till ett politiskt parti. I dessa tal förekom samma tonläge – eller kanske ännu något hetsigare – och samma jargong som nu hos Stig Gustafsson, men då gällde det att det måste vara kollektivet som har rätt att besluta över den enskilde. Det var bra att vi upprätthöll den traditionen ända tills socialdemokraterna backade i frågan.

Under 70-talet och långt fram på 80-talet hade vi en annan tradition – vi diskuterade kärnkraften. Den bortgångne statsministern höll här och utanför det här huset flammande tal mot Thorbjörn Fälldin när denne kritiserade eller ifrågasatte kärnkraften.

Jag tror inte att det är fel att återkomma till en fråga. Det är snarare rätt att återkomma till en fråga när man vet att det är en fråga som bör lösas och som har framtiden för sig. Därför har vi återkommit. Det är för att slå vakt om den enskildes ställning, för att hitta lösningar på de tvister som kan uppstå mellan den enskilde och organisationen, som vi behöver lagregler – på samma sätt som vi behöver lagregler i samhället i övrigt.

Som jag framhöll i mitt anförande har vi i centern alltid slagit vakt om och hyllat föreningslivet – det är inget som helst tvivel om det – men vi slår också vakt om den enskildes ställning. I de få fall – det är dess bättre undantagsfall – då det uppstår konflikt mellan den enskilde och hans förening är det viktigt att det finns regler om det.

Med det yrkar jag igen bifall till vår motion och uttrycker förhoppningen att man även fortsättningsvis driver den här frågan i riksdagen till dess att den får en nöjaktig lösning.

Anf. 54 STIG GUSTAFSSON (s) replik:

Herr talman! Martin Olsson anförde exempel på andra traditioner som upprätthållits här i kammaren. Som exempel nämnde han debatten om kollektivanslutningen. På den punkten skulle jag bara vilja säga att när föreningar vill ha till stånd en förändring – när man t.ex. kommer med krav på

lagstiftning – skall riksdagen naturligtvis hjälpa till, om man så vill, och det är nödvändigt. Men det har inte ställts några krav på förändringar i det här avseendet från organisationer eller från föreningsväsendet. Tvärtom.

Jag skulle vilja citera ett remissyttrande som Svenska arbetsgivareföreningen avgav för något år sedan över samma motioner – de har ju inte förändrats nämnvärt under årens lopp. Svenska arbetsgivareföreningen sade då i sitt remissyttrande: Föreningen har i samtliga fall avböjt tanken på sådan lagstiftning – dvs. om ideella föreningar – med motiveringen att det inte förelegat något påvisbart behov därav. Föreningen vidhåller alltså uppfattningen att det inte är erforderligt med en generell lagstiftning angående ideella föreningar. – Det tycker jag säger allt om behovet av en sådan lagstiftning.

Anf. 55 MARTIN OLSSON (c) replik:

Herr talman! Det har väl gått rätt långt då vännen Stig Gustafsson måste ta till Arbetsgivareföreningens synpunkter för att hitta lämpliga argument att anföra emot oss. Det är självklart att den föreningen liksom andra föreningar inte begär regler i den här riktningen – det är naturligt. Men här är det fråga om att vi som riksdagsledamöter och representanter för svenska folket företräder de många enskilda människorna. Det är utifrån de aspekterna som vi på olika sätt slår vakt om den enskildes ställning. Vi vill skapa regler, inte för att på något sätt hindra föreningslivet utan för att ge den enskilde tillfredsställande rättigheter när konflikt har uppstått.

Anf. 56 STIG GUSTAFSSON (s) replik:

Herr talman! Jag skulle bara vilja säga att jag citerade Arbetsgivareföreningens yttrande just därför att de exempel som används i motionerna rör arbetsmarknadens organisationer. Därför tycker jag att det inte finns något lämpligare citat att anföra än Svenska arbetsgivareföreningens yttrande – LO och TCO har ju precis samma uppfattning.

Anf. 57 ELISABET FRANZÉN (mp):

Herr talman! Reservanterna vill ha en lagreglering av ideella föreningar främst med motivet att skydda den enskildes ställning och rätt i förhållande till föreningen. Utskottsmajoriteten anser att det saknas skäl för en sådan reglering.

De förhållanden som beskrivits i motionerna och i någon mån i anförandena här i dag är allvarliga och behöver rättas till. Tyvärr går det inte att göra lagstiftningsvägen på det sätt som motionärerna föreslår utan att den fria föreningsrätten på något sätt begränsas. Det måste därför vara en uppgift för föreningarnas medlemmar.

Miljöpartiet vill värna om den fria föreningsrätten och om möjligheten att bilda föreningar för olika ändamål och göra det på det sätt som är mest ändamålsenligt i just den situation som man befinner sig i. Det är en av de viktigaste grunderna för ett demokratiskt samhälle.

Därför ställer sig miljöpartiet bakom utskottsmajoritetens hemställan att riksdagen skall avslå motionerna, men eftersom vi gör det med en annan motivering än majoriteten yrkar jag bifall till reservation nr 2.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 10 §.)

Prot. 1990/91:77
13 mars 1991

Stöd till trossamfund m.m.

7 § Stöd till trossamfund m.m.

Föredrogs
kulturutskottets betänkande
1990/91:KrU14 Stöd till trossamfund m.m. (prop. 1990/91:100 delvis).

Anf. 58 MARGARETA FOGELBERG (fp):

Herr talman! Efter förslag av kulturutskottet gjorde riksdagen förra året det uttalandet att regeringen i årets budgetproposition borde föreslå en reell uppräknings av statens bidrag till trossamfunden.

Utskottets skäl för att begära en uppräknings av anslaget var bl.a. att antalet medlemmar i våra invandrar kyrkor ökat mycket kraftigt under 80-talet.

Tidigare hade endast församlingar inom den krets som samverkar i Sveriges frikyrkoråd kunnat få del av statsbidragen. I dag är trossamfunden i Sverige ganska många, och vid sidan av de ursprungliga frikyrkliga samfunden finns anglikanska kyrkan, estniska evangelisk-lutherska kyrkan, de islamiska församlingarna, de judiska församlingarna, de ortodoxa och österländska kyrkornas ekumeniska råd, Stockholms katolska stift och ungerska protestantiska kyrkan, som också får del av statsbidragen.

Regeringens förslag, att räkna upp anslaget med 10 milj.kr., räcker inte och når alls inte den nivå som kulturutskottet avsåg i sitt uttalande.

Med de senaste årens höga inflation och eftersläpningen i anslagstilldelningen hade det behövts betydligt kraftfullare insatser för att täcka behoven. Folkpartiet liberalerna föreslår i sin reservation att ytterligare 3 milj.kr. anvisas och, herr talman, jag vill yrka bifall till reservationen.

Jag är medveten om att en uppräknings med 3 milj.kr. inte heller räcker för att täcka behoven, men varje krona utöver vad regeringen föreslagit är värdefull, särskilt som kostnader för byggande och underhåll haft en våldsam ökning.

I ett särskilt yttrande till betänkandet har folkpartiet liberalerna anknutit till regeringens uttalande om att skattereformens effekter för folkrörelserna bör följas med särskild uppmärksamhet. Trossamfundens ungdomsverksamhet får del av statsbidragen, men de kan ju inte, som exempelvis ett företag, kvitta ingående mervärdeskatt mot den som betalas ut. Här brister det fortfarande i kompensationen till trossamfunden och andra folkrörelser som t.ex. nykterhetsrörelsen.

Från folkpartiet liberalernas sida förutsätter vi att regeringen står fast vid sitt uttalande i samband med skattereformen och söker former för att rätta till bristerna.

Slutligen, herr talman, vill jag kommentera en skrivning i detta betänkande som jag nog tycker var ganska onödig. Utskottet hänvisar till möjligheten för folkrörelserna och därmed också trossamfunden att finansiera sin verksamhet med spel och lotterier.

Herr talman! Den som vet något om trossamfunden känner också till att spel och dobbel är dem fullständigt främmande.

Tvärtom sysslar många av dem med Gudi mer behagliga gärningar. Frälsningsarmén t.ex. gör en mycket värdefull insats genom att ge mat och husrum åt dem som hamnat på vårt samhälles skuggsida; frälsningssoldaterna tar vid där vårt kostsamma, sociala nätverk kommit till korta.

Herr talman! Jag vill ännu en gång yrka bifall till folktopireservationen.

Anf. 59 ERKKI TAMMENOKSA (s):

Herr talman! Jag skall inte upprepa vad Margareta Fogelberg har sagt om hur det har fungerat tidigare; det gäller statsbidrag till nya trossamfund för deras verksamhet.

Kulturutskottet uttalade förra året att statsbidraget till trossamfund måste höjas ordentligt med hänsyn till det ökade antalet invandrare under 1980-talet. Det har regeringen nu gjort. Det har blivit plus 10 miljoner. Det är en ökning med 17 %, vilket – anser jag – är ganska mycket. I den situation som råder, där vi hela tiden måste ta hänsyn till ekonomin och nagelfara förslagen på alla möjliga områden, anser vi att det är en ganska bra höjning. Om vi hade haft råd hade vi givetvis kunnat anslå ytterligare miljoner, men det har vi inte. Jag yrkar därför avslag på den folktopartistiska reservationen, där man yrkar på 3 miljoner utöver regeringens förslag.

Den andra fråga som tas upp i det här sammanhanget är skattereformen. Jag vet inte vad Elver Jonsson tänker säga, så jag får väl återkomma till det. Margareta Fogelberg nämnde de övriga folkrörelserna. I uppgörelsen mellan regeringspartiet socialdemokraterna och folktopartiet om skattereformen stod det att idrottsrörelsen skulle få kompensation – man syftade på det lokala stödet – och så har ju skett.

Man har också sagt att man skall följa upp det hela och se om några folkrörelser har blivit drabbade av skattereformen. I rådande situation är vi givetvis inte färdiga att komma med några förslag i syfte att avhjälpa sådana skevheter. Vi får följa upp det och återkomma.

Jag vill ytterligare understryka att barn- och ungdomsverksamhet på olika sätt har fått stöd och höjningar, inte bara inom idrottens område, i årets budgetproposition. Jag yrkar givetvis bifall till kulturutskottets hemställan.

Anf. 60 MARGARETA FOGELBERG (fp) replik:

Herr talman! Som jag sade i mitt anförande har våra invandrare bidragit till att medlemsantalet i trossamfunden har ökat liksom antalet trossamfund. Det är positivt – det ger ett fint bidrag till den allmänna kulturverksamheten, kan man säga.

Jag tycker att det är synd att Erkki Tammenoksa fått ta på sig den otacksamma uppgiften att försvara regeringens förslag här. Han är annars en mycket god ambassadör här i riksdagen för gruppen invandrare.

Erkki Tammenoksa tycker att 17 % är en stor uppräkning. Ja, det beror ju helt på hur hög den nivå är som man utgår ifrån. Vidare säger Tammenoksa att regeringen inte har råd med mer. Men ett par miljoner kronor utöver vad regeringen har föreslagit hade ändå varit ett litet belopp i jämfö-

relse med de enorma summor som man lägger ned på andra folkrörelser, t.ex. idrottsrörelsen.

Prot. 1990/91:77
13 mars 1991

Anf. 61 ERKKI TAMMENOKSA (s) replik:

Herr talman! Jag är givetvis tacksam för Margareta Fogelbergs uppskattande ord, men faktum är att vi har att bevaka olika områden inom det statliga området, och då har vi – tyvärr – inte råd.

Sedan en annan sak. Jag skulle gärna vilja säga mycket om idrottsrörelsen och dess krav, men jag anser inte att detta är rätt tillfälle att föra den debatten, så jag får väl återkomma till det.

Anf. 62 ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! Jag skall ta upp några funderingar med anledning av den motion som jag tillsammans med Erling Bager och Lars Ernestam har väckt till årets riksdag. I samband med fjolårets beslut om reformerad inkomstbeskattning uppmärksammade riksdagen med anledning av motioner riskerna för negativa effekter för folkrörelserna av den breddade och förändrade momsniån. Finansministern hade uttalat att frågan här borde följas särskilt uppmärksam.

Riksdagen förutsatte att negativa och oförutsedda konsekvenser skulle neutraliseras i detta års budgetproposition. Till en del har detta skett. För idrottens del blir det en relativt kraftig justering och kompensation. I viss mån gäller det de handikappade organisationerna, även om vi från liberalt håll tycker att det är för litet. Svenska kyrkan däremot erhåller fullt ut kompensation för merkostnader på grund av skatteomläggningen. Detta är bra, herr talman. Samtliga dessa justeringar är i linje med riksdagsbeslutet.

För de fria trossamfunden, nykterhetsrörelsen m.fl. folkrörelser utgår ingen kompensation. I motionerna Kr409 och Kr410 har vi påtalat att enbart för de fria trossamfunden torde kostnadsökningen uppskattas till upp emot 100 milj. kr. Nu kan det naturligtvis påstås att de ökade utgifterna som avser att finansiera skattereformen faller ut i sänkta skatter för fysiska inkomsttagare. En sådan omläggning av skattesystemet leder dock inte med säkerhet till kommuniserande kär. De som gynnas mest av skattereformen är kanske inte de som dominerar de genuina folkrörelserna. Ofta är det vad som skulle kunna betecknas som personer med små inkomster och medlemmar utan egen inkomst. I folkrörelsearbetet finns det stora grupper pensionärer, barn och ungdom, inte sällan i de aktiva åldrarna, de som med rätta skulle betecknas som "småfolket" eller personer med små inkomster.

Nu vill utskottsmajoriteten ge intryck av att trossamfunden, nykterhetsorganisationerna m.fl. skulle ha fått en mycket kraftig uppräknings. Så är inte fallet. Det är tvärtom fråga om en betydande eftersläpning så att man till nöds undgår en ytterligare urholkning. Denna urholkning har för övrigt pågått under flera år. Vi får inte glömma bort att det här inte bara handlar om de direkta statsbidragens relativa försämring utan också om andra inslag som starkt försämrar folkrörelsernas ekonomi.

Det finns anledning att erinra om regeringens borttagande av organisationstidskriftsstödet. Det rörde sig om ett förhållandevis litet belopp i statsbudgeten, men ett kraftigt bortfall för de ideella folkrörelserna. Detta tid-

Stöd till trossamfund m.m.

skriftsstöd som tillkom för att dämpa de allt högre portokostnaderna, plockades bort samtidigt som portot fortsatte att rusa i höjden. Detta anslag på några få miljoner rycktes bort samtidigt som dagspresstödet höjdes till halv-miljardklassen. Tala om solidarisk fördelningspolitik, kulturminister och kulturutskott!

I dessa yttersta dagar finns också anledning att erinra om att det statsägda postverket inte aktar för rov att ta extra betalt av fattiga folkrörelser som ordnar frivilliga insamlingar. Jag har velat nämna dessa exempel för att visa att den samlade ekonomiska bilden är starkt negativ för det ideella arbetet. Regering och riksdag hyllar ofta i varma ordalag det frivilliga folkrörelsearbetet som en omistlig del i vårt samhälle. Men när det kommer till konkreta ställningstaganden glider man så lätt undan ett realt ansvarstagande.

Därför förpliktar det regeringen att i enlighet med det särskilda yttrandet från folkpartiet liberalerna snarast möjligt finna lämpliga former för att rätta till de brister som har påtalats.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionerna Kr409 och Kr410 samt till reservationen av Lars Ernestam och Margareta Fogelberg.

Anf. 63 ERKKI TAMMENOKSA (s):

Herr talman! Jag vill påpeka att Elver Jonsson tillhör det parti som har varit med i skatteuppgörelsen. Jag skall dock inte ta upp den debatten nu.

Jag vill medge att samarbetsnämnden, som har att fördela medel till trossamfunden, tidigare har varit solidarisk gentemot de nya trossamfunden som består av invandrare. Nämnden kan givetvis återopa att den har gett så mycket mera tidigare att den skall ha kompensation. Jag har talat om vilka möjligheter vi har och inom vilka ramar vi har att röra oss.

När det gäller lotteri och spel glömde jag att säga att det inte är fel att hänvisa till en översyn som skall göras på detta område. Det kanske är fel när det gäller trossamfunden, men frågan gäller även andra folkrörelser. Det är då inget fel i att utskottet behandlar den här frågan och hänvisar till en översyn som förhoppningsvis skall utmynna i ett tillskott till folkrörelserna i form av nya medel så att de kan fortsätta sin verksamhet.

Anf. 64 ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! Det är riktigt som Erkki Tammenoksa säger att lotteri och spel tillämpas av en del folkrörelser, som har ekonomisk glädje och nytta av det. Det är dock litet torftigt att hänvisa till denna utredning när socialdemokraterna här i riksdagen inte ens ville gå med på att släppa fram fyra omgångar trisslotterier. Man hade begärt att få dessa och borde egentligen ha kunnat få riksdagens stöd. Det var inte fråga om någon direkt statsutgift. Det var fråga om att låta fyra extra omgångar gå till de folkrörelser som deltar i sådan verksamhet. Jag tycker att det är ett tunt besked som ges från utskottsmajoriteten.

Erkki Tammenoksa talade här om att den nämnd som har att fördela medel har varit solidarisk gentemot de nya trossamfunden. Det är ett riktigt påstående. Problemet är bara att man tilldelas en ram som relativt sett har krympt. Det har blivit en eftersläpning. Riksdagen sade förra året att den

måste justeras. Det har skett en del, men vi från liberalt håll tycker att man borde ha varit generösare.

Jag har också observerat att utskottets talesman inte heller polemiserar mot den bild jag ger av att det har blivit en kraftig försämring, inte bara på grund av en fortgående urholkning, utan på grund av att man har plockat bort stöd på andra punkter. Jag nämnde organisationstidskriftsstödet som exempel. Samtidigt får t.ex. dagspressen flera miljoner.

Man har valt spår från socialdemokratins sida. Det är inte de små fattiga folkrörelserna som kommer först. När man väljer kommer tidningsdrakar och andra före.

Jag tackar för erinran om att våra partier har varit med om en skatteuppgörelse. Det är en mycket bra skatteuppgörelse. Det hindrar dock inte – om det på enstaka punkter skulle visa sig vara negativa effekter – att man gör justeringar som riksdagen förutsatte och som man nu till en del har genomfört. Vi har begärt – i en socialdemokratisk och en folkpartistisk motion – att man borde justera de fall där man inte har levt upp till riksdagsbeslutet. Detta har mitt inlägg handlat om.

Herr talman! Jag är ändå litet optimistisk. Jag tror att uppmaningen i det särskilda yttrandet kommer att få effekter. I föregående vecka ägde en uppvaktning hos statsrådet Åsbrink rum, då företrädare för olika folkrörelser och partier förde samtal. Statsrådet tog till sig budskapet att man skall rätta till det som har slagit litet snett i marginalen. Det är en rimlig anhållan. Jag tror att både regeringen och riksdagen har allt att vinna på att göra en sådan justering.

Anf. 65 ERKKI TAMMENOKSA (s):

Herr talman! Jag vill avslutningsvis konstatera att vi skall behandla detta speciella betänkande och att vi inte är mogna att besluta om justeringar när det gäller skattereformen nu. Vi får återkomma till det.

Jag yrkar avslag på motionerna och bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter 10 §.)

8 § Bidrag mot royalty

Föredrogs
näringsutskottets betänkande
1990/91:NU21 Bidrag mot royalty.

Anf. 66 PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Detta betänkande behandlar bidrag mot royalty. Jag kom personligen först i kontakt med den här typen av ärenden när näringsutskottet en mörk höstkval i slutet av 1979 eller 1980 besökte Bo Finnkviks hemtrakter Uddeholm. Vi skulle få en redogörelse för hur den borgerliga regeringens s.k. villkorslån skulle drabba den då krisdrabbade Uddeholmskoncernen.

Dessa villkorslån liknar mycket de bidrag mot royalty som vi i dag diskuterar. Det innebär i praktiken att den som lämnar ett lån till ett utvecklingsprojekt eller ett riskföretag skulle kunna dra av lånet i sin deklaration eller skriva av det. Den som mottar lånet skall ta upp det som en skattepliktig intäkt. De amorteringar som skulle ske när projektet hade lyckats och börjat ge avkastning skulle vara avdragbara. Det här systemet har tillämpats av svenska staten och den statliga industrifonden med icke obetydlig framgång och på ett positivt sätt bidragit till riskkapitalförsörjningen av särskilt riskfyllda projekt.

I proposition 1982/83:94 ville dåvarande finansminister Kjell-Olof Feldt även ställa upp på att den skattemässiga behandlingen av denna typ av bidrag eller villkorslån skulle se ut på det sätt som jag har beskrivit. När näringsutskottet nu ställer frågan om privata intressenter skulle kunna få lämna denna typ av villkorslån och på det sättet högst påtagligt positivt hjälpa småföretagen i deras för närvarande utomordentligt besvärliga riskkapitalförsörjning, svarar riksskatteverket till att börja med att man ansåg att så inte var fallet. När utskottet påpekade uttalandet från 1982/83 års riksdag svarade man att det kanske skall tillämpas såsom det sägs i den propositionen, men man hänvisade till att rättsläget är mycket oklart. Man menar att varje enskilt fall skall prövas av riksskatteverkets rättsnämnd, med den mycket utdragna processföring detta innebär, vilket som även kostar den som begär beskedet en hel del pengar.

Herr talman! När majoriteten i utskottet nu avslår den motion som vill öppna dessa villkorslån för privata riskkapitalinvestorer, måste jag säga att jag blir ganska indignerad. Jag har mycket svårt att förstå hur någon vill ha ett oklart rättsläge som gör det svårt för småföretag att erhålla riskkapital via ett regelverk motsvarande det som många venture capital-företag och många småföretag får riskkapital enligt utomlands.

Oklarhet och osäkerhet kan inte vara i någons intresse. Vilket småföretag kan vänta så länge om det har ett bra riskprojekt och vill göra en riskfylld satsning? Först skall man hitta någon som vill ge ett lån. Sedan skall man driva processen med riksskatteverkets rättsnämnd, för att där förmodligen få ett besked om hur man skall hantera det hela. Inte ens då är det helt klart hur det skall behandlas skattemässigt.

Jag är personligen helt övertygad om – vilket även erfarenheten under 80-talet hitintills visar att det inte blir någon sådan riskkapitalförsörjning. Det kommer att bli fortsatt svårare för små företag i Sverige att få riskkapital. Det tycker jag inte någon kan tjäna på.

När man läser majoritetens skrivning får man lätt en känsla av att den mycket väl skulle kunna vara skriven av ett gäng arbetslösa skattejurister som gärna ser fram emot ett stort antal skatteprocesser. Jag vet ju att så inte är fallet, men jag har fortfarande oerhört svårt att förstå att man skulle vilja ha oklarhet och osäkerhet och att man vill försvåra för småföretagen att kunna genomföra viktiga risksatsningar i framtiden.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Anf. 67 LARS NORBERG (mp):

Herr talman! Jag börjar med att yrka bifall till reservationen.

Jag och miljöpartiet tycker att det är en god idé att ett företag som har

likvida medel men kanske inte så många projekt på gång överlåter sin goda likviditet till ett annat företag, som har idéerna men inte kapitalet. Det låter ganska förnuftigt. Det gäller i och för sig generellt, både stora och små företag. Att detta inte skulle kunna vara skattemässigt helt utklarat tycker vi är beklagligt.

Däremot ställde miljöpartiet inte upp på affären med Saab, det s.k. villkorslånet. Det är inte ett lån, utan i princip en överlåtelse av kapital på vissa villkor. Att vi inte ställde upp på det var för att vi tyckte att det var ett olämpligt projekt, inte för att principen var felaktig. Det vi nu diskuterar är principen. Vi tycker alltså att det är en sund princip. Sedan är det klart att varje projekt får värderas utifrån sina meriter. Som miljöpartist vill jag naturligtvis att det skall vara miljöriktiga och i det avseendet förnuftiga projekt som företagen skall syssla med. Men det får riksdagen försöka att styra på annat sätt, genom att bromsa miljöskadlig verksamhet och uppmuntra miljövänlig.

Vi tycker att det är förvånansvärt att inte utskottet inser att det är otillfredsställande att man skall behöva gå till skatteverkets nämnd för att klara ut detta i stället för att ha en helt klarlagd lagstiftning som visar hur spelreglerna skall se ut. Det är någonting som i stor utsträckning förekommer i anglosaxisk lagstiftning, där hela rättssystemet bygger på prejudikatsfall. Men svensk lagstiftning har inte den traditionen. Vi har en lagstiftningstradition som säger att lagarna skall tala om för medborgarna hur de skall agera och vilken följd det får när de agerar på ett visst sätt. Jag är förvånad över att utskottsmajoriteten inte säger att vi som lagstiftare har skyldighet att tala om för medborgarna om detta är rätt eller fel. I det här fallet tycker vi i miljöpartiet dessutom att det rör sig om en god idé. Vi skall göra om lagstiftningen så att det blir klart utsagt att detta ligger inom lagarnas ram.

Vi tror att vi kan uppmuntra initiativ och kreativitet. Ett företag som har kapital men kanske inte för närvarande har utvecklingsidéer kan på det viset flytta över sitt kapital till ett annat företag, som saknar kapital men har de goda idéerna. Det är därför vi ställer upp på den här reservationen. Jag är övertygad om att vi förr eller senare får en sådan här lagstiftning. Det är bara en tidsfråga innan majoriteten, vad den nu kommer att heta i framtiden, kommer att ändra sig.

Anf. 68 BO FINNKVIST (s):

Herr talman! Till skillnad från de två föregående talarna vill jag börja med att yrka bifall till näringsutskottets hemställan i betänkande nr 21 och avslag på reservationen.

Betänkandet behandlar ett par motioner. Såvitt jag har förstått har motionärernas uppfattning varit att det har varit omöjligt att träffa den här typen av avtal. Men vi har under behandlingen i utskottet förstått att det är möjligt. Det har visat sig efter remisser att de här möjligheterna finns, men att ärendet först skall behandlas av riksskatteverkets rättsnämnd. Utskottsmajoriteten har tyckt att det i en sådan situation är onödigt att göra en utredning och frågan skulle därför aldrig prövas. Det är alltså möjligt att träffa sådana här avtal. Det har vi kommit fram till. Då är det inte nödvändigt med särskilda

initiativ. Det är förklaringen till att vi har avstyrkt motionerna. Vi har också avstyrkt utredningsförslaget.

Till Per Westerberg vill jag säga att jag har en annan upplevelse av det s.k. Uddeholmslånet. Vi skall inte diskutera det, men jag kan säga att det hade en helt annan konstruktion än royalty. Lånet var egentligen till för att uppmuntra strukturåtgärder. Det utgick också summor i samband med strukturering inom både skogsindustri och stålindustri. Det var anledningen till att det lånet gavs.

Anf. 69 PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Det är inte klarlagt att enskilda personer eller privata företag kan lämna den här typen av villkorslån eller bidrag i utbyte mot royalty. Det vi har sett och det som har genomförts är att svenska staten har kunnat göra det som stat. Sveriges industrifond, en statlig organisation, har kunnat göra det, men inte privata företag och personer.

Riksskatteverket svarade också i första vändan att det inte var möjligt för privata företag att ingå sådana avtal. I andra omgången svarade man att rättsläget var oklart och att man borde pröva varje enskilt fall hos riksskatteverkets rättsnämnd. När vi nu vill stödja småföretagen och se dem som centrala och viktiga för Sveriges utveckling under 1990-talet – det tror jag att nästan samtliga partier i denna kammare har skrivit under på – och när riskkapitalförsörjningen för dessa företag är utomordentligt bristfällig, måste jag säga att det för mig är fullständigt obegripligt att man vill skära av den möjlighet till en betydande riskkapitalförsörjning som man använder sig av utomlands genom att inte ens kunna klarlägga vad som egentligen gäller i Sverige.

Anf. 70 BO FINNKVIST (s):

Herr talman! Riksskatteverket har faktiskt sagt att det är möjligt, men att en prövning skall göras av rättsnämnden när sådana avtal träffas. Vi pratar litet grand förbi varandra. Vårt beslut grundar sig på att det finns en möjlighet.

Anf. 71 PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Riksskatteverket har sagt att rättsläget är oklart och att varje enskilt fall bör prövas av rättsnämnden. Genom det förfarandet är det i praktiken nästan omöjligt för företag som behöver den här typen av riskkapital för små riskfyllda projekt att kunna få det. Det är för mig fortfarande lika obegripligt varför den sittande majoriteten inte vill klargöra vad som egentligen gäller.

Anf. 72 LARS NORBERG (mp):

Herr talman! Jag tycker att detta tyder på en allmän ovilja att över huvud taget tillstyrka en motion, vare sig den är förnuftig eller oförnuftig. Det leder till att man säger att alla motioner skall avvisas. Det är grundprincipen. I det här fallet leder det till att detta naturligtvis tolkas som en negativ inställning till företagsamheten, eftersom majoriteten inte vill ge den service till företagsamheten som en klar lagstiftning innebär.

Anf. 73 BO FINNKVIST (s):

Herr talman! Majoritetens ställningstagande kan knappast upplevas som ovilja i och med att vi har uttrönt att det finns en möjlighet att träffa sådana här avtal. Det är viktigt att framhålla det, tycker jag. Man får hoppas att sådana här avtal kommer till stånd. Då får vi reda på vilka villkor det blir fråga om.

Det kan sägas att en sådan utredning som efterlyses – det var vad som blev kvar av alla kraven – också tar mycket lång tid. Det går säkert snabbare att träffa ett sådant här avtal än att vänta på en utredning. Det är möjligt redan i dag att träffa avtal.

Anf. 74 PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Fortfarande är det obegripligt för mig vad Bo Finnkvist menar. Har man från riksskatteverket nämnt att rättsläget är oklart och att det är nödvändigt att gå den långa vägen via förhandsbesked från riksskatteverkets rättsnämnd – som ingalunda är sista instans, eftersom det mycket väl kan innebära att det blir en helt annan behandling i skattedomstolarna – gör man det i praktiken omöjligt för den småföretagare som har en god idé och ett riskfyllt projekt att använda sig av den riskkapitalförsörjningskälla som det här är fråga om och som utnyttjas så flitigt utomlands. Varför inte klarlägga rättsläget, när detta kan göras genom en mycket snabb utredning? Det är ju inte så värst mycket som behöver utredas. Det är genom att göra preciseringar i lagstiftningen som man verkligen går från ord till handling och anger de ramar som behövs.

Anf. 75 LARS NORBERG (mp):

Herr talman! Egentligen har jag ingenting att tillägga. Jag instämmer i vad Per Westerberg sade. Det handlar om en ganska enkel utredning, som säkert kan göras som en enmansutredning på någon månad.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter 10 §.)

9 § Näringsfrihetsombudsmannen och statens pris- och konkurrensverk

Föredrogs

näringsutskottets betänkande

1990/91:NU22 Näringsfrihetsombudsmannen och statens pris- och konkurrensverk (prop. 1990/91:100 delvis).

Anf. 76 KARIN FALKMER (m):

Herr talman! Detta betänkande handlar om de myndigheter som vakar över den fria konkurrensen.

Marknadsekonomi är en förutsättning för tillväxt och välstånd. I en väl fungerande marknadsekonomi är den fria konkurrensen en av hörnpelarna. Näringsfrihet, etableringsfrihet och äganderätt är de andra hörnpelare som

Prot. 1990/91:77
13 mars 1991

*Näringsfrihetsom-
budsmannen och
statens pris- och
konkurrensverk*

krävs när det gäller att lägga en stabil grund för ett framgångsrikt svenskt näringsliv och därmed för vår ekonomi.

Detta med att slå vakt om den fria konkurrensen är till gagn för både den svenska ekonomin och konsumenterna.

Att näringsfrihetsombudsmannen, NO, snabbt ingriper i fall där den fria konkurrensen sätts ur spel, t.ex. vid leveransvägran, ligger i allra högsta grad i linje med konsumentintresset. Näringsfrihetsombudsmannens handläggningstider har glädjande nog blivit kortare men kan förhoppningsvis ytterligare förkortas. Moderata samlingspartiet och folkpartiet pekar i en gemensam reservation på detta.

Statens pris- och konkurrensverks verksamhetsinriktning är numera att utreda, bevaka, uppmärksamma och analysera samhällsekonomiska kostnader till följd av brister i konkurrensens effektivitet. I det nu aktuella betänkandet kan vi läsa att målet för SPKs arbete skall vara att främja konkurrens och effektivitet i såväl privat som offentlig verksamhet.

Inom den offentliga verksamheten finns det dess värre knappast någon konkurrens, eftersom socialdemokraterna har gått in för en öststatsmodell. Genom att vi på dessa verksamhetsområden har ett planhushållningssystem lider nu den offentliga sektorn av samma problem som vi har sett att man har i planekonomierna i öst och som de har som arbetar inom monopolsek-torn. Hur mycket man än jobbar och sliter upplever man ändå att man har svårt att påverka sin egen arbetssituation. Köer, ineffektivitet, höga kostnader och sjunkande kvalitet är följden av bl.a. bristen på konkurrens. Allt detta går ut över konsumenterna, som efterfrågar de tjänster som det här gäller.

Den offentliga verksamheten är således till största delen i dag undantagen från konkurrens genom att det råder en monopolsituation. Den viktigaste konkurrensbefrämjande åtgärd som borde vidtas omedelbart är ju att man öppnar den monopoliserade offentliga sektorn för enskilda företag och för konkurrens. Det näringsförbud som i dag i praktiken råder inom serviceom-rådet och som innebär att inte minst kvinnor utestängs när det gäller att starta egen verksamhet kommer att upphöra om det efter valet blir en borgerlig regering.

Det är ur konsumenternas synpunkt viktigt att de myndigheter som har i uppgift att bevaka den fria konkurrensen fungerar väl och att de bedriver sitt arbete effektivt och med kraft. Moderata samlingspartiet och folkpartiet föreslår att konkurrenskommittén ges tilläggsdirektiv att lämna förslag till en samordning av de konkurrensvårdande myndigheterna NO och SPK för att dessa myndigheter därigenom skall bli så slagkraftiga och effektiva som möjligt i sitt arbete för att befrämja en fri konkurrens.

Anf. 77 GUDRUN NORBERG (fp):

Herr talman! Eftersom det gäller förslag som har behandlats här i kammaren tidigare skulle jag kunna nöja mig med att instämma i vad Karin Falkmer här har sagt. Det finns dock ett par saker som jag skulle vilja lägga till.

När det gäller NOs handläggningstider vill jag framhålla följande. Tänk vad det ändå lönar sig med opposition och med motioner från oppositionen! Handläggningstiderna hos NO har ju nu nästan halverats. Jag är alldeles

övertygad om – jag riktar mig då till Inga-Britt Johansson, som snart kommer upp i debatten och som skall försvara det aktuella avslagsyrkandet – att man alls inte skulle ha tittat på denna fråga om inte de aktuella motionerna hade väckts. Frågan skulle alltså inte ha berörts. Jag tror inte att regeringen skulle ha haft en tanke på att det är viktigt att pressa ned handläggningstiderna.

Vi har således tagit ett steg. Det är bra att handläggningstiderna nästan har halverats. Men en handläggningstid som i genomsnitt är fyra och en halv månad är inte tillräckligt. Det betyder ju att handläggningstiden för flera ärenden är mycket längre. Men handläggningstiden för flera ärenden är också kortare. Vi vill fortsätta på den inslagna vägen. Därför vidhåller vi framställda motionsförslag, som vi alltså yrkar bifall till.

Också när det gäller sammanslagningen av NO och SPK handlar det om förslag som har framställts tidigare. Socialdemokraterna vägrar att acceptera våra förslag. De avslår alltid våra motioner. Men nu har socialdemokraterna i ett annat sammanhang kommit på att olika statliga verk och myndigheter skall slås samman. I en annan proposition föreslås att SIND och statens energiverk skall slås samman. STU är också aktuellt i det sammanhanget.

Jag är alldeles övertygad om att detta kommer att verkställas. När det blir av vet jag inte. Förslag från regeringen tycks smakligare för socialdemokraterna än förslag från oppositionen.

Att man har en sådan här överlappande verksamhet mellan NO och SPK – jag är säker på att det är fråga om en sådan – innebär att man måste försöka rationalisera. Därför är det som här tas upp ett steg i rätt riktning. Jag tycker att det är riktigt att sittande konkurrenskommitté borde få i uppdrag att analysera dessa förhållanden och att göra en bra sammanvägning beträffande samordningen. Det må gälla NO, SPK och kanske också konsumentverket, för att ta några exempel. Den analysen måste man få göra.

Herr talman! Vi står naturligtvis bakom de två reservationer som vi har undertecknat i detta sammanhang. För enkelhetens skull nöjer jag mig dock med att yrka bifall till reservation nr 1.

Anf. 78 LARS NORBERG (mp):

Herr talman! Jag har avstått från att ansluta mig till reservation nr 1. Där emot anslöt jag mig i föl till en liknande reservation. I och för sig instämmer jag i Gudrun Norbergs omdöme beträffande reservation nr 2, nämligen att det är mycket som går av bara farten. I det här fallet tycker jag nog att oppositionen litet grand så att säga har kört av bara farten. På ett år har det ju gått att korta ned handläggningstiderna inom de aktuella myndigheterna. Handläggningstiderna är ju nu ungefär hälften så långa som de var tidigare. Därför hade det kanske varit smart att säga att det är bra. Det kanske t.o.m. räcker.

Det finns nämligen två aspekter här. Vi skall ha en bra konkurrens. Men de här myndigheterna har ju också sett till att rättssäkerheten i dessa frågor på olika sätt beaktas. En viss utredningstid kan behövas. Därför har jag i år inte anslutit mig till reservation nr 1. Jag anser alltså att både motionerna och reservationerna har gått litet väl mycket av bara farten.

Däremot väckte vi i miljöpartiet i föl en motion med samma innehåll som

reservation nr 2. I år väckte vi inte denna motion, men vi har anslutit oss till en annan motion med samma innehåll, dvs. att dessa myndigheter hör samman på ett naturligt sätt, att de är små och att man därför på den administrativa sidan, på kanslisidan, kan nå betydande samordningsfördelar genom att slå ihop dem. I detta sammanhang kommer den andra gamla dåliga traditionen fram, nämligen att förslag som kommer från oppositionen först skall avslås. Men jag är ganska säker på att vi så småningom får ett förslag, och det kan komma mycket snart, om att dessa myndigheter skall slås ihop. Det är alltså min övertygelse att det bara handlar om en tidsfråga.

Anf. 79 INGA-BRITT JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag kan hålla med om att det är många ärenden i de olika utskotten som går av bara farten därför att de tas upp år efter år.

Den valappell som Karin Falkmer testade från talarstolen tänker jag inte ens kommentera.

Jag kan beträffande reservation nr 1 om NOs handläggningstider i stora delar hålla med Lars Norberg. Handläggningstiderna har under ett år nästan halverats, och man fortsätter att arbeta med detta. Det är möjligt att det delvis beror på att riksdagens näringsutskott vid ett flertal tillfällen har sagt att det är nödvändigt att förkorta handläggningstiderna och att de inte är acceptabla. Men det kan också bero på att det på regeringens initiativ har skett en effektivisering inom den offentliga sektorn under de senaste åren, en effektivisering som i många fall har varit framgångsrik.

Med hänsyn till den förkortade handläggningstid som man har lyckats åstadkomma – medianvärdet sjönk till två tre månader, och det antar jag är den minimitid som det kan ta att gå igenom ett ärende, eftersom ärendena måste skickas ut på remiss till samtliga berörda parter innan man fattar beslut om dem, och snittet ligger på 4,4 månader – kan jag inte se att det finns någon anledning till något speciellt uttalande från riksdagen i denna fråga. Vi får följa frågan och se till att handläggningstiderna inte förlängs igen.

När det gäller den andra frågan, myndighetsstrukturen på konkurrensområdet, säger Gudrun Norberg att det är smakligare när det kommer förslag från regeringen. Konkurrenskommittén, som lägger fram sitt slutbetänkande i juni, håller på att arbeta med denna fråga. Jag vet att kommittén diskuterar med både NO och SPK om hur en eventuell sammanslagning skall gå till och vad man vinner i effektivitet. Jag undrar därför vad vi har att vinna genom att begära ett tilläggsdirektiv till den kommitté som befinner sig i slutbehandlingen av den fråga som man vill ha tilläggsdirektiv till. Det är faktiskt litet övermaga tycker jag. Om konkurrenskommittén lägger fram detta förslag i sommar och om de remissinstanser som sedan blir tillfrågade tycker att det är okej, tar jag för givet att ett sådant förslag kommer att överlämnas till riksdagen oavsett vilken regeringen som vi har efter den 15 september.

Jag yrkar avslag på reservationerna och bifall till utskottets hemställan.

Anf. 80 KARIN FALKMER (m):

Herr talman! Först och främst står jag naturligtvis bakom båda reservationerna i betänkandet, och jag yrkar bifall till reservation nr 1. Det glömde jag i hastigheten att göra.

Inga-Britt Johansson vill inte kommentera konkurrenssituationen inom den offentliga sektorn. Men vi vet att konkurrensfrågorna har en mycket stor betydelse för den svenska ekonomin, både på den privata och den offentliga sidan. Och eftersom en av de myndigheter som vi talar om i dag, SPK, har som särskilt mål att främja konkurrensen både i den privata och offentliga verksamheten, tycker jag att det vore naturligt att få belyst vad Inga-Britt Johansson anser om konkurrenssituationen inom den offentliga sektorn. Finns det inte all anledning i världen att se till att vi får in mer konkurrens i även denna sektor?

Anf. 81 GUDRUN NORBERG (fp):

Herr talman! Inga-Britt Johansson, att hänvisa till sittande utredningar är ett känt manér i regeringspartiet, och så sker även nu. Men resonemanget om att vi reserverar oss av bara farten och att vi väcker motioner av bara farten, tycker jag faktiskt är ett osjyst sätt att debattera – jag höll på att ta till ett starkare ord. Man får genomgående väcka förslagen åtskilliga gånger, innan de mognar och innan de kommer i propositionsform från regeringen. Och då går de igenom. Att vi har väckt förslaget att handläggningstiderna hos näringsfrihetsombudsmannen skall förkortas är orsaken till att näringsutskottet vid några tidigare tillfällen har uttalat sig om vikten av att få förkortade handläggningstider. Men jag har inte sett en enda initiativ från socialdemokratiskt håll – inte en enda socialdemokratisk motion, inte ett enda förslag – om att det är angeläget att förkorta handläggningstiderna. Det är först när folkpartiet har väckt dessa motioner och frågan har blivit aktuell att diskutera och när man har sett hur långa handläggningstiderna verkligen är som socialdemokraterna har vaknat och sagt att detta nog borde ses över. Sedan avslår man motionen.

Vi har i alla fall haft framgång med våra motioner, så klaga därför inte på dem, eftersom de har gjort mycket nytta.

Anf. 82 LARS NORBERG (mp):

Herr talman! Konkurrens är väsentlig, och vi kommer nog i fortsättningen att få många tillfällen att diskutera konkurrens. I varje fall tänker vi i miljöpartiet ta upp frågan om konkurrens inom den statliga sektorn i samband med näringslivspropositionen som nyligen har lagts fram. Vad vi här talar om är framför allt konkurrens inom den privata sektorn.

Karin Falkmer framförde en del överord om öststatsmodeller. Vi har i och för sig en viss monopolsituation när det gäller sjukvård, skola och barnomsorg. Om detta är en öststatsmodell så finns det många länder i Europa som inte räknas till östblocket men som har ett liknande system. Vi skall inte inbilla oss att effektiviteten blir så särskilt mycket större om man frångår det systemet. Det visar t.ex. erfarenheterna inom sjukvården i USA. En viss konkurrens kan naturligtvis vara motiverad, men jag tror att man skall vara en smula försiktig med överorden och diskutera med viss moderation. Det finns mycket mer inom den statliga sektorn. Det är alltså inom de statliga affärsverken som man döljer monopol och blandar samman monopol och konkurrensutsatt verksamhet. Men det får vi som sagt återkomma till. Här gäller det frågan om handläggningstider, vilken jag inte skall säga något mer

om, och frågan om dessa två myndigheter och om man kan rationalisera dem. Det är den väsentliga frågan som vi skulle tala om här i dag. Vi anser att man kan rationalisera dessa myndigheter. Och det skulle absolut inte på något sätt försena processen om riksdagen biföll förslaget i reservation nr 2.

Anf. 83 KARIN FALKMER (m):

Herr talman! Jag vill bara kortfattat rekommendera Lars Norberg att ta del av en utredning, som är gjord på socialstyrelsen och som handlar om just jämförelser mellan verksamhet inom privata alternativ och offentliga alternativ.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 10 §.)

10 § Djurskydd m.m.

Föredrogs
jordbruksutskottets betänkande
1990/91:JoU18 Djurskydd m.m.

Anf. 84 INGVAR ERIKSSON (m):

Herr talman! Djurskydd m.m. är rubriken för jordbruksutskottets betänkande 1990/91:18, som kammaren nu skall behandla. I betänkandet behandlas 49 motionsyrkanden gällande djurskyddslagstiftning, djurhållning, transport av levande djur, pälsdjursfarmning, importrestriktioner och märkning för vissa pälsar och skinn, koscherslakt, svanskupering m.m. Beslut fattas också om att begära en lägesavstämning under våren 1991 gällande pågående försök med alternativa produktionsmetoder inom äggproduktionen. Jag skall något beröra en del av dessa frågeställningar, särskilt dem där vi moderater har ansett oss tvungna att avge reservationer.

I reservation 3 föreslår vi moderater tillsammans med utskottsrepresentanterna för centern, vänsterpartiet och miljöpartiet att riksdagen hos regeringen begär förslag till ändrad utformning av djurskyddslagen i syfte att stärka sanktionsmöjligheterna vid vanvård av djur. Vi anser det angeläget att riksdagen på nytt får tillfälle att pröva utformningen av 29 § djurskyddslagen. Skälet till detta är att lagen med dess nuvarande tillämpning i åtskilliga fall inte har kunnat motsvara sitt verkliga syfte då det gäller att i praktiken kunna ingripa mot misshandel, vanvård och annan olämplig behandling av djur.

Lagen skulle ge möjlighet till ingripande vid uppenbar och konstaterad vanvård. Enligt förarbetena till lagen skall dock hänsyn tas till den skyldiges försörjningsmöjligheter och de verkningar i övrigt som ett förbud att hålla djur efter vanvård kan få. Detta hänsynstagande har i flera fall inneburit att beslut om förbud att hålla djur upphävts i högre instans. Vidare har det i flera fall hänt att person som förbjudits att hålla djur överlätit djurhållningen till annan, nära anhörig, men i praktiken ändå fortsatt att sköta djuren. På

detta sätt kommer ett förbud mot att hålla djur att frångås på ett mycket olyckligt sätt, ofta med fortsatt vanvård som följd.

Självfallet är detta oacceptabelt, och det strider mot djurskyddslagstiftningens grundläggande intentioner, nämligen att garantera djuren ett effektivt skydd och förebygga vanvård och annan olämplig behandling.

Herr talman! Det är beklagligt att utskottet inte har kunnat ena sig om att nu ta tag i denna fråga. Chansen finns dock fortfarande om kammarens ledamöter röstar på reservation 3, vilket jag rekommenderar.

Då det gäller äggproduktionen har socialdemokraterna reserverat sig mot utskottets beslut att under innevarande år begära en lägesavstämning av de forsknings- och försöksåtgärder som pågår kring alternativa inhysnings- och produktionssystem inom äggproduktionen till det för närvarande dominerande burhönssystemet. Orsaken till utskottets beslut om denna lägesavstämning är att vad som hittills framkommit av försöken, bl.a. redovisat i samband med utfrågning i utskottet, ger klara belägg för nedslående resultat. Försöken med olika former av värphöns på golv visar att ökade problem med djurhälsa och arbetsmiljö uppstått samt att dessa varit svåra att bemästra. Vi anser det angeläget att de medel som anslås till nämnda försök framöver satsas så att de kan förväntas leda till positiva och meningsfulla resultat. Det är att beklaga att socialdemokraterna i utskottet inte velat inse verkligheten och motarbetat den föreslagna lägesavstämningen.

I reservation nr 9 tar vi upp problemet med kompensation för de ökade produktionskostnaderna, som föranletts av den nya djurskyddslagstiftningen. I samband med att beslut fattades om de nya miljö- och djurskyddsbestämmelserna fastslogs att de av beslutet orsakade merkostnaderna skulle uppmärksammas och avklaras i samband med kommande jordbruksprisförhandlingar. Som alla borde veta är den praktiska verkligheten för närvarande den, att några sådana förhandlingar inte blir av. I och med beslutet om ny livsmedelspolitik för snart ett år sedan med avreglering och marknadsanpassning som huvudpunkter frångås de tidigare prisförhandlingarna då det gäller produktpriserna.

Mot bakgrund av detta och med hänsyn till lantbruksstyrelsens utredning angående miljö- och djurskyddsbestämmelserna är det enligt vår mening angeläget att klarhet skapas kring de ekonomiska konsekvenserna av de nya reglerna. Vi upplever nu att jordbruket är mitt uppe i en omställningsprocess, som är nog så problemfylld och i flera fall innebär en betydande prispress. Vi anser att det är regeringens skyldighet att snarast ge näringen besked, annars raseras fullständigt trovärdigheten kring besluten och de krav som riksdagen har ställt på detta område.

Herr talman! I reservation nr 10 gällande svanskuperingsförbudet har vi moderater tillsammans med folkpartirepresentanterna i utskottet begärt en utvärdering av konsekvenserna av beslutet angående svanskuperingsförbudet. Orsak till detta är de praktiska konsekvenser som beslutet fått för berörda hundar genom skador och ökat lidande som drabbat dem, men också genom effekterna inom aveln och när det gäller tillgången på bra brukshundar i framtiden.

Riksdagens beslut om förbud mot svanskupering sades bero på omsorg om djuren. Nu kan vi tyvärr notera vissa brister i beslutsunderlaget. Vi anser

att en uppenbar risk föreligger bl.a. för att svenska uppfödarens möjlighet till utbyte av avelshundar med utlandet radikalt minskar och i vissa fall urholkas och helt upphör. Endast Norge har infört ett liknande förbud. Försämrade avelsmöjligheter hotar produktionen inom landet av bl.a. polishundar, övriga vakthundar, narkotikahundar och ledarhundar. För vissa uppgifter används framför allt raserna schäfer, dobermann och riesenschnauzer. Två av dessa raser berörs av kuperingsförbudet. Registreringen av de aktuella raserna har gått ned. Skulle den tendensen hålla i sig, innebär det mycket allvarliga konsekvenser för tillgången på brukshundar. En starkt begränsad uppfödning inom kuperingsraserna medför dessutom ökade risker för spridning av genetiskt betingade sjukdomar och skador. Riksdagen bör därför hos regeringen begära en övergripande analys och utvärdering av konsekvenserna av svanskuperingsförbudet. Trots ambitionen att man skulle införa förbudet av omsorg om djuren har det tyvärr i många fall lett till motsatsen. Det tycks vara så att mer blod flyter igenom de skador som de okuperade hundarna ådrar sig. I vissa fall har det också inneburit att man i stället har tvingats amputera, med mycket större lidande för hundarna. Det är med hänsyn till de praktiska resultaten som vi anser att riksdagen nu borde kunna göra en utvärdering av det beslut som har fattats.

Herr talman! Till sist vill jag yrka bifall till reservation nr 3, och för att spara kammarens tid yrkar jag inte bifall till de övriga reservationerna, men självfallet står vi med all kraft bakom dem.

Anf. 85 BENGT ROSÉN (fp):

Herr talman! Gudrun Norberg och jag avgav för drygt ett år sedan en motion om utvecklingen av nya system för äggproduktion, vars något modifierade hemställan en majoritet i jordbruksutskottet nu har ställt sig bakom. Jag önskar kortfattat redovisa bakgrunden till motionen.

Våren 1988 antog riksdagen en ny djurskyddslag, där det slås fast att djur som föds upp eller hålls för produktion av livsmedel skall ha möjlighet att bete sig naturligt. Samtidigt bestämdes det att äggproduktion i nuvarande bursystem måste upphöra med 1998 års utgång, att forskning och utveckling av s.k. golvproduktion skall inledas och att en utvärdering av detta arbete skall göras 1993.

Arbetet med att utveckla nya system startades på lantbruksuniversitetets försöksgård Lövsta utanför Uppsala med målsättningen att vid övergång från burproduktion till golvproduktion få djurhälsa, äggkvalitet och arbetsmiljö inte försämrats och medicinering och kannibalism inte öka. Till dessa krav kommer att äggproduktionen i nya system inte får bli alltför mycket dyrare än i det nuvarande. Från mitten av 90-talet kan vi räkna med att olika handelshinder är avvecklade, och då kommer vår produktion att utsättas för internationell konkurrens. Det är ju också troligt att vi då är medlemmar i EG.

Erfarenheterna från det utvecklingsarbete som nu pågått i drygt två år är, som Ingvar Eriksson framhöll, inte alltför uppmuntrande. Vid det allmänna veterinärmötet i Uppsala i november förra året redovisade Ragnar Tausson – som leder Lövstaförsöken – erfarenheterna från dessa och från internatio-

nella försök i Norge och i Schweiz. Som jag tidigare nämnde har problemen i de flesta hänseenden visat sig vara större vid golvproduktion.

Det är möjligt att det bästa produktionssystemet är ett mellanting mellan golv- och burproduktion. Vid Lövsta prövas nu ett sådant system i form av s.k. minivoljärer. Utvecklingsarbete också kommit i gång på andra håll. Vid Segerstads lantbruksskola i Småland har ett projekt pågått en tid, vilket utgör ett modifierat schweiziskt system med lösgående hönor.

Eftersom det är djur, levande varelser, som nya system skall utvecklas för, vet vi att det tar lång tid. Vi har därför föreslagit att det under 1991, i samband med att forskningsmedel skall fördelas för innevarande budgetår, görs en lägesavstämning.

Vår nya djurskyddslag har blivit internationellt uppmärksammas och den har möjlighet att bli normbildande för lagstiftningen i andra länder. Därför är det angeläget att tillräckliga resurser sätts in för att få fram system som kan öka hönsens möjlighet till naturligt beteende, utan att produktionseffektiviteten försämras för mycket. Om vi misslyckas och blir hänvisade till att importera ägg i framtiden, är risken stor för att det då kan komma att röra sig om ägg som är producerade i burar och som är förbjudna i Sverige. Därmed blir också betydande arealer på vilka vi nu odlar den spannmål som ingår i hönsfoder i behov av omställning till annan produktion.

Herr talman! Jag yrkar bifall till hemställan under p. 4 i jordbruksutskottets betänkande 18.

Anf. 86 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! I det här betänkandet behandlas ett antal motioner om skyddet för våra djur. Jag tänkte börja med tillkännagivandet att regeringen skall lämna en redovisning om i vilket stadium vi befinner oss när det gäller utvecklingen av nya system för att hålla höns i någonting annat än burar.

Orsaken till utskottsmajoritetens agerande är att vi anser att det har ägnats för litet intresse från regeringen och de myndigheter som har att hantera dessa frågor. Man borde ha sett till att skapa forskningsresurser och att det verkligen satsades på att få fram och utveckla nya system. Dessutom borde man ha undersökt på vilket sätt de nya systemen kan fungera. De har kommit till stånd för djurens bästa, och då är det nödvändigt att systemen fyller den funktionen. Jag utgår ifrån att det skall bli så och att diskussionen förs utifrån den utgångspunkten. Man kan förstås ha olika synpunkter, men dem bör man vänta med till dess försöksperioden är slut, när det visar sig vad man kan få fram. Då får man bedöma de olika system som skall ersätta de nuvarande.

Jag ser det som fullständigt naturligt och självklart att om det i Sverige inte skall produceras ägg från höns i burar, skall vi inte heller importera sådana ägg. Det vore en paradox att göra så. Det får ju vara litet rim och reson i det som vi företar oss.

Det är emellertid ett antal år kvar innan beslutet träder i kraft, men det är viktigt att de åren tas till vara. Det är för att så småningom nå detta mål som utskottet har begärt en redovisning under våren 1991.

Ingvar Eriksson tog upp frågan om vilka kostnader som uppstår när man skall vidta alla de åtgärder som behövs för att djuren skall ha det så bra som

Prot. 1990/91:77
13 mars 1991

Djurskydd m.m.

djurskyddslagen föreskriver. Dessa kostnader drabbar naturligtvis den som håller djur och som skall leva på djurproduktionen. De ökade kostnaderna måste täckas via konsumentpriserna eller de priser som jordbrukaren kan ta ut. Enligt min uppfattning är det fortfarande regeringens ansvar att se till att så blir fallet. Det finns ju möjligheter för jordbruket och regeringen att resonera och bedriva förhandlingar. Så länge det finns ett gränsskydd – och vi är ju överens om att gränsskyddet skall vara kvar – bestäms priset på den svenska produkten utifrån detta. Där finns också möjligheten att ge denna kompensation. Det är regeringens uppgift att föra diskussionen med jordbruket och komma fram till en lösning.

I betänkandet tas också upp andra frågor. Vi i centerpartiet har reserverat oss på en del punkter. En av dessa punkter gäller den ändring av djurskyddslagen som Ingvar Eriksson beskrev i sitt inledningsanförande. Om djuren hanteras dåligt, om de inte sköts på det sätt som de skall skötas på eller om man är elak mot dem, är det inte till fyllest med en lagparagraf som bara gör det möjligt att vidta åtgärder, men som inte inrymmer möjligheten att tillräckligt snabbt skilja djuren från den som missköter dem. Vi vill ha till stånd en ändring i det fallet. Det har förekommit en del uppmärksammade fall då lagens funktion har visat sig vara otillräcklig.

Vi har alltså i en reservation tillsammans med ett antal partier krävt att en sådan här ändring skall komma till stånd och att regeringen skall lägga fram ett förslag.

Vi har också ett par reservationer om hantering av djur som transporteras över gränserna. Bakgrunden är väl alla de hundar som skadades eller dog vid transporter hit. Hundarna skulle användas vid djurförsök. Det visade sig alltså vad som kan inträffa. Men det är oacceptabelt att något sådant får ske. I reservationen ställs det krav på att man skall ha godkända regler för transporter och att människor, skötare, skall följa med och se till att missförhållanden och olyckor inte inträffar. Det är viktiga krav om djurtransporter skall kunna ske på ett riktigt sätt.

I en reservation har vi föreslagit att det skall vara förbjudet att införa pälsar och skinn av djur som har fångats på ett sätt som inte är tillåtet i Sverige. Djuren får inte fångas med sådana metoder som innebär lidande. Eftersom vi vet att oacceptabla fångstmetoder förekommer i andra länder varifrån skinn importeras till Sverige, tycker vi att det är stor anledning från djurskyddssynpunkt och från en viss konsekvenssynpunkt att förbjuda införsel av skinnen i fråga, dvs. så länge djuren fångas på det sätt som det här rör sig om.

Herr talman! Det här var en kort redovisning för den ställning som centerpartiet har tagit beträffande de motioner som behandlas i betänkandet. Jag yrkar bifall till reservation nr 3. Vi står naturligtvis bakom våra övriga reservationer i betänkandet, men med hänsyn till den praxis som har utvecklats i riksdagen yrkar jag inte bifall till dem.

Anf. 87 ANNIKA ÅHNBERG (v):

Herr talman! Frågor om djurskydd har egentligen att göra med mycket grundläggande frågor om hur människan ser på sin egen roll i naturen, hur hon ser sig själv i förhållande till andra levande varelser. Det finns fortfa-

rande många människor som inför djurskyddsfrågor undrar om det verkligen är viktiga frågor, om vi t.ex. inte i riksdagen borde ägna mer av vår tid åt de stora ekonomiska och politiska diskussionerna och om inte det här med djurskydd är litet grand av en lyxdiskussion som kanske inte är så angelägen. Med anledning av sådana synpunkter skulle jag och mitt parti vilja framhålla att vi anser att frågorna om djurskydd hör till de allra viktigaste just därför att de handlar om den grundläggande respekten för livet. Det är min bestämda uppfattning, att om vi inte är beredda att ta dessa frågor på djupaste allvar och tillmäta dem mycket stor betydelse, kan man också ifrågasätta hur seriösa vi annars är när vi diskuterar respekten för livet och för andra människor. I grund och botten kan man inte särskilja de här aspekterna.

Vi har fått en ny djurskyddslag i vårt land. Alla de människor som aktivt arbetar för att förbättra djurskyddet och höja ambitionen var mycket glada över lagen. Det kändes som ett mycket stort framsteg. Det kändes som om lagen skulle bygga på en ny inställning till djuren och djurskyddet. Då skulle man väl kunna säga att allting är bra, i och med att vi har fått den nya djurskyddslagen. Men när man ser vad som verkligen händer efter den nya lagens tillkomst, måste man ändå fråga sig hur pass djupgående förändringar lagen bidrar till. Kan det t.o.m. vara så, att förändringarna ibland är kosmetiska? Kan det vara så, att vi invaggas i en falsk förhoppning om att allting har förändrats, medan det i själva verket finns kvar oerhört många problem? Jag tycker att de diskussioner som vi nu för om t.ex. djurskyddslagens 29 § mycket bra belyser frågeställningen. Vi har i den nya djurskyddslagen höjt ambitionen och sagt, att om människor misshandlar djur, vanvårdar dem, skall myndigheterna kunna förbjuda vederbörande att ha djur. Man skall kunna ta ifrån dem djuren. Men man har i lagtexten lagt in en restriktion. Om det är mycket väsentligt för personens försörjning att ha djuren, se då kan man inte sätta så särskilt stor kraft bakom orden! Med denna inställning i den nya lagen måste man fråga sig om det verkligen var så mycket bevänt med höjningen av djurskyddsambitionen, eftersom det fortfarande är så att människan för ekonomisk vinnings skull kan få misshandla och vanvårda djur. Det går att få rätt till sådant i högre instans, fast man på det lokala planet där man handhar djurskyddet har observerat och insett att det finns missförhållanden. Vid prövning i högre instans får alltså djurhållaren rätt.

Jag tycker, herr talman, att det är upprörande att det har utvecklats en praxis beträffande den nya lagen som delvis gör att den inte har någon verkan. Ännu mer upprörande tycker jag att det är att inte jordbruksutskottets majoritet kunde ställa sig bakom de motioner där det begärdes en ändring av djurskyddslagen och en översyn i syfte att se på vilket sätt 29 § måste ändras och kompletteras. Jag vill särskilt yrka bifall till reservation nr 3.

När det gäller djurskyddet är många frågor symbolfrågor. En symbolfråga är frågan om burhönens vara eller icke vara. När det nu visar sig att det är svårt att få fram alternativa system och att de medel som riksdagen anslår för forskning om alternativa system inte kommer till användning och en majoritet i utskottet därför vill få till stånd en undersökning, visar det sig att symbolfrågan är mycket stor. Genast väcks frågan om man i själva verket vill riva upp beslutet och ha kvar äggproduktionen som den nu ser ut. Det är därför förslagen läggs fram, heter det. Jag vill därför klart deklarera att det

för vänsterpartiets del absolut inte handlar om att omvärdera synen på burhönsen och äggproduktionen. Däremot handlar det om att se till att vi i verkligheten kan genomföra de beslut som vi tidigare har fattat. Vi får inte blunda för verkligheten när det visar sig att det blir problem. Vi måste kanske öka samhällets ansträngningar, vi måste kanske satsa mer resurser på forskning och utveckling av alternativa system. Det blir kanske också nödvändigt att se efter vad som händer med de resurser som vi redan har anslagit. Om det visar sig att problemen inte går att lösa, måste vi kanske t.o.m. ifrågasätta inte bara burhönssystemet utan också storskaligheten. Det är kanske i själva verket den som är det största problemet, och då får vi inte tveka inför det problemet heller. Men vänsterpartiet tycker inte att det på något sätt skulle vara fel att begära en översyn av vad som nu händer, så att det i framtiden blir möjligt att genomföra det beslut som riksdagen har fattat när det gäller förändringen av äggproduktionen.

Att det här är en symbolfråga visar sig när man kommer till en annan typ av djurhållning, nämligen pälsdjursfarmningen. Här finns det inte alls samma intresse av att skydda de djur som utsätts för en helt oacceptabel djurhållning. Man säger att det inte finns någon forskning som kan ge belägg för vad som är acceptabelt eller inte. Man måste fråga sig om vi behöver någon forskning för att konstatera att det inte är bra att vilda djur förvaras i små, små burar utan möjlighet att leva på ett naturligt sätt. Jag tycker faktiskt att sunt förnuft, något som också borde få råda i politiken, säger oss att det här handlar om en djurhållning som vi borde kunna avveckla. Vi behöver den inte, och den är helt oacceptabel när det gäller de djurarter som det rör sig om.

Herr talman! Det finns i betänkandet en lång rad reservationer. Vänsterpartiet står bakom många av dem. Det gäller åtgärder som har tagits upp av andra deltagare i debatten: gränsöverskridande djurtransporter, importförbud beträffande skinn av djur som har fångats med sax eller på något annat sätt som vi tycker är oacceptabelt. Tiden medger inte att jag i detalj går in på alla de yrkanden och krav som vi har fört fram för att öka ambitionen i fråga om djurskyddet. Jag vill bara säga att vi från vänsterpartiets sida står bakom alla krav, och jag yrkar alltså särskilt bifall till reservation nr 3.

Anf. 88 MARIANNE SAMUELSSON (mp):

Herr talman! Riksdagen har mycket riktigt antagit en relativt ny djurskyddslag. Det uppfattades som mycket positivt att det skulle bli ett bättre skydd för djuren, som ibland bor och far illa. Djurskyddslagen är i allra högsta grad en s.k. ramlag. Det gäller då att den fylls med tillämpningsregler som gör att det verkligen blir ett bättre djurskydd.

Vi i miljöpartiet anser att det behövs en allmän översyn av djurskyddslagstiftningen och har därför yrkat att det skall tillsättas en parlamentarisk kommitté som skall arbeta med att få fram allmänna råd enligt de tillämpningsföreskrifter som riksdagen hade i åtanke när man antog djurskyddslagen. Jag tror att en av de viktiga frågorna är att vi får en tillämpning av djurskyddslagen som verkligen ger ett skydd åt våra djur.

Vi har tagit upp detta i reservation nr 2. Den följs av reservation nr 3, som avgivits bl.a. till följd av att ramlagen inte har fyllts med det innehåll som vi

anser att den skulle ha för att ge alla djur ett skydd. Det har visat sig att ramlagen har medfört problem när det gäller tillämpningen. Jag är framför allt väldigt förvånad över att folkpartiet inte har anslutit sig. Jag trodde faktiskt att folkpartiet, enligt vad jag tidigare hört från åtminstone vissa folkpartister, bryr sig om djurens väl och ve och alltså borde ha stött den här reservationen.

Det är ju uppenbart att det är på det här viset i dag. I många kommuner har man klagat på att man inte har verktyg för att kunna tillämpa djurskyddslagen på ett bra sätt. Jag tycker också att socialdemokraterna, som ju har majoritet i många kommuner och borde vara väl medvetna om problemen kring detta, skulle ha insett att detta är något som vi borde itu med på riksdagsnivå för att se till att vi får en lagtext och en tillämpningslag som ger djuren det skydd de behöver – oavsett om de är lönsamma för ägaren eller inte; lagen kom ju till för djurens skull och inte för ägarnas. Nu visar det sig att man i vissa fall inte kan vidta de åtgärder som skulle behövas för djurens bästa, eftersom det skulle innebära ekonomiskt avbräck och ekonomiska problem för ägarna av djuren. Jag tycker att det är helt oacceptabelt. Om man inte sköter djur på ett sätt som djuren mår bra av är man inte värdig att hantera djuren även om de är lönsamma.

Än är det inte för sent. De socialdemokrater och folkpartister som verkligen vill vidta åtgärder för att göra det bättre för djuren rekommenderar jag att, när det blir dags för votering, rösta för reservation nr 3. Jag yrkar därmed bifall till både reservation nr 2 och reservation nr 3.

Det finns ju fler frågor som vi har tagit upp i våra reservationer tillsammans med andra partier, och även i egna reservationer. Pälsdjursuppfödningen är ju en fråga som har varit uppe till debatt i riksdagen ett flertal gånger. Jag kan egentligen inte förstå varför vi skall låta djur leva under förhållanden som inte kan anses vara värdiga för dem bara för att vi vill ha ett visst skinn. Det finns ju faktiskt ur ekologisk synpunkt och ur natursynpunkt ett skinn som borde vara bättre att bära, nämligen fårpälsen. Den är ekologiskt rätt och den skulle kunna utvecklas och bli ett varmt plagg att bära. Vi behöver inte ha mink- och rävpäls för värmens skull. På det här området behöver man naturligtvis vidta åtgärder. Antingen skall man hitta värdiga former för uppfödningen av dessa djur, eller också skall man helt enkelt förbjuda den. Vi behöver den inte, och djuren mår inte bra.

Jag vill också påpeka att vi stöder reservation nr 7, även om vi inte kommer att yrka bifall till den. Det gäller importförbud beträffande vissa pälsar och skinn. Det är ju också någonting som i konsekvensens namn måste följas. Vi kan inte sätta upp regler här i Sverige och samtidigt exportera problemen till andra länder genom att importera pälsar från djur, om vi inte här hemma skulle acceptera sättet att föda upp eller döda dem.

Vi har också yrkat att pälsar borde märkas med uppgift om varifrån de kommer och hur djuren är uppfödda. Det är en konsumentupplysning som jag tror skulle vara väldigt värdefull och som nog i vissa fall skulle ändra inställningen till pälsköp.

Vi har också tagit upp frågan om djurvänlig och ekologisk slakt. Något som jag tror att vi måste utveckla och arbeta vidare med är slakten. Vi har i dag alldeles för få slakterier och för långa transporter. Vi måste nog se till

att få gårdsslakterier och att det blir bättre slaktförhållanden. Jag tror inte att djur mår bra av att transporteras långa sträckor för att komma till slakteriet.

Men det absolut viktigaste är faktiskt att man kommer till rätta med frågan om djurskyddslagstiftningen. Jag hoppas verkligen att riksdagsmajoriteten tar sitt ansvar och ser till att vi får en sådan tillämpningsregel att det blir möjligt att följa lagen efter den intention som ställdes upp när den antogs.

Anf. 89 BENGT ROSÉN (fp) replik:

Herr talman! Marianne Samuelsson frågade var folkpartiet står när det gäller djurskyddet. Jag vill deklarera att vi står bakom den nya djurskyddslagen och de bestämmelser som den omfattar. Vad vi uppenbarligen har olika uppfattning om, Marianne Samuelsson och andra företrädare för oppositionspartierna och jag, är frågan om vi med den lagstiftning som finns kan klara de problem som uppkommer när vissa människor inte sköter sina djur väl. Enligt min uppfattning och de jurister som jag har konsulterat klarar vi det med den lagstiftning vi har. Det finns ingenting i 29 § djurskyddslagen som säger att man skall ta hänsyn till om vederbörande är beroende av djuren för sin utkomst, utan man har möjlighet att klara problemen med den lagstiftning som finns.

När vi får en ny lagstiftning tar det alltid några år innan den har satt sig, dvs. innan vi har fått avgöranden som gått upp i högre instans och det har utbildats en praxis. Den här lagstiftningen är så pass ny att det är möjligt att det fortfarande finns någon osäkerhet från myndigheternas sida när det gäller vilka möjligheter man har att ingripa. Men enligt min uppfattning finns alla möjligheter som man behöver. Det är bara fråga om att man från myndigheternas sida tar obehaget att ta bort djur som far illa och ser till att den människa som har vanvårdat sitt djur inte får möjlighet att förfoga över det längre.

Anf. 90 MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik:

Herr talman! Jag är glad att Bengt Rosén är så optimistisk när det gäller tillämpningen av djurskyddslagen. Det har dock visat sig att det inte stämmer. Det är därför som dessa motioner har kommit till. De har inte kommit till av en händelse, utan av den anledningen att flera personer på myndighetsnivå har försökt att tillämpa lagen enligt de intentioner som man trodde gällde och råkat ut för att detta inte gått. De har inte kunnat sanktionera beslut om att ta bort djuren från de personer som misshandlar dem. De har överklagat till högre instans och där fått rätten att behålla sina djur.

Nu måste vi ge en klar signal om att när man gjorde tillämpningsreglerna till djurskyddslagen har man inte gjort dem enligt den intention som Bengt Rosén säger borde gälla för lagen. Jag tror att alla i riksdagen som var med och beslutade om den lagen ansåg att dessa intentioner skulle gälla. Det är dock inte riksdagen som har satt upp tillämpningsreglerna. Därför måste vi här och nu markera så att vi får den lagtext som verkligen ger det skydd vi vill ha för djuren. Det är därför som de här motionerna har kommit till och som vi också har hävdat i utskottet att detta är viktigt. Det är därför som fyra av sex partier här i riksdagen står bakom den här reservationen.

Anf. 91 BENGT ROSEN (fp) replik:

Herr talman! Jag har inte tillgång till de aktuella tillämpningsbestämmelserna, men om det skulle vara fel på dem är det inte lagen som behöver ändras. Lagen ger möjlighet att skilja djuren från en ägare som inte sköter dem. Man behöver inte avvakta ägarens eventuella överklagande, utan man kan omgående skilja djuren ifrån en ägare som misshandlar dem.

Anf. 92 MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik:

Herr talman! Men det är en ramlag, och den har gett de här problemen med överklaganden. Ägare har fått tillbaka sina djur, och man har alltså inte kommit något vart med den här lagen som den ser ut i dag. Därför är det så viktigt att vi gör någonting åt det här. Vi vet ju om problemet, och de är självklart att vi här i riksdagen måste ta ansvar för det som har uppstått och se till att det åtgärdas.

Anf. 93 HÅKAN STRÖMBERG (s):

Herr talman! I det betänkande som nu föreligger till avgörande för kamraren har jordbruksutskottet behandlat ett antal motioner om djurskydd. Som framgår av utskottsbetänkandets sammanfattning är flertalet motioner en upprepning av motioner som behandlats av riksdagen så sent som under 1989/90 års riksmöte. Det kan möjligen tolkas så att det föreligger en viss överambition hos motionärerna när man återkommer med samma motionskrav ett år efter det att riksdagen med bred majoritet avvisat förslagen. Det visar sig också att det under den tid som förflutit sedan riksdagen senast behandlade dessa frågor inte har hänt någonting som egentligen skulle ge anledning för riksdagen att ha en annan uppfattning än tidigare.

Motionärerna visar dock att det finns ett stort engagemang för frågor om djurskydd och hur vi behandlar våra djur. Detta engagemang finns inte bara här i riksdagen och hos vänsterpartiet, utan det finns minst lika starkt i alla grupperingar ute i vårt svenska samhälle. Det finns hos allmänheten, djurskyddsorganisationerna och inte minst bland djurägare – det gäller ägare både till husdjur och till sällskapsdjur. Vi skall inte heller glömma bort jägarorganisationerna. De lägger ned ett mycket omfattande arbete på att skydda de vilda djuren i vår natur för att vi skall kunna behålla dem som ett bra inslag i den svenska naturen. Denna samstämmighet har lett till att vi i vårt land gått mycket långt när det gäller att skydda djuren och att de inte på något sätt skall utsättas för onödigt lidande. Djur som hålls i fångenskap och används för livsmedelsproduktion skall så långt möjligt kunna leva under sitt naturliga beteende och må väl.

Jag tror också att vi, och den lagstiftning vi har på detta område, i en internationell jämförelse intar den absolut ledande platsen när det gäller att skydda djur. Jag är övertygad om att vi är överens om att vi skall behålla den platsen. Vi skall inte förtrötta i vår ambition att djuren skall ha goda förhållanden i alla situationer, det gäller inte minst våra husdjur, från födsel fram till dess djuren avlivas genom slakt.

Detta har naturligtvis kostat på. Vi har en omfattande lagstiftning om hur djur skall vårdas och där djurägarnas skyldigheter regleras. I gengäld har vi

den minsta dödligheten bland världens alla länder när det gäller våra husdjur.

Det är inte bara ekonomiskt kostsamt att vårda djuren väl. Jag satt faktiskt, herr talman, med i djurhälsoutredningen på mitten av 70-talet. Det visade sig då att vi hade kostnader för sjuka djur på omkring 450 milj. kr./år. Med dagens penningvärde är den kostnaden betydligt högre. Det är lönsamt att vi har nått en nivå där vi försöker att så långt som möjligt eliminera skador och sjukdomar hos djur.

Det ligger ett stort värde i att vi i stort sett har gemensam syn här i riksdagen på vård av djur och vad gäller på vilka områden vi har brister och måste gå vidare.

Om man läser utskottsbetänkandet ytligt kan man få uppfattningen att det råder stor oenighet om vår syn på djurvården, eftersom det till utskottsbetänkandet ha fogats tolv reservationer. Läser man betänkandet mera noggrant finner man att det är mera markeringar i reservationerna än skillnader i uppfattningen om hur vi genom lagstiftning och riksdagsbeslut skall driva frågorna om en förbättrad djurvård. Jag vill dock något kommentera reservationerna och de krav som framställts där.

1988 års riksdag tog ställning till en ny djurskyddslag. Den innehöll dels nya förslag till ett omfattande skydd för djuren, dels ändringar och skärpningar av tidigare lagstiftning. Vissa åtgärder kunde genomföras direkt, när det gäller andra gjordes bedömningen att man skulle skjuta ikraftträdandet framåt i tiden. Man skulle dock ha en fastställd tid för dess genomförande. I några fall gällde tre år, i andra fem år och i några särskilda fall skulle förändringarna genomföras under en tioårsperiod. Detta berodde på att vi ville gå långt i bestämmelserna om vilka förhållanden som skulle gälla för skötsel och utrymme för djuren. Djurägarna skall veta vilka bestämmelser som kommer att råda. Då kan man göra de rätta och nödvändiga investeringarna.

I vissa fall var vi när det gällde lagstiftningen före med de bästa och mest praktiska lösningarna. Man skulle därför få rimlig tid på sig att hitta de mest lämpliga och humana lösningarna. Detta var avsikten inte minst när det gällde vår vilja att avskaffa nuvarande bursystem för höns som hålls för äggproduktion. Det gällde också damm- och ventilationssystem i djurstallar, men också en rad andra områden, inte minst arbetsmiljön för dem som skall sköta djuren.

Att nu kräva en allmän översyn av djurskyddslagstiftningen eller ändringar i djurskyddsorganisationen skulle inte på något sätt föra frågan framåt. Vi skulle i stället tappa tempo. Ingen skulle våga göra några som helst investeringar i avvaktan på en sådan översyn och i avvaktan på den lagstiftning som kan komma till stånd.

När det gäller ändringar i 29 § delar jag Bengt Roséns uppfattning att det är helt klart att de påståenden som görs i reservation 3 inte har täckning i lagtexten.

Vad beträffar gränsöverskridande djurtransporter och åtgärder mot djurplågeri inryms de förslag till åtgärder som framförs i reservationerna i den nuvarande lagstiftningen och tillämpningsföreskrifterna. Jag tycker inte att vi skall förtrötta när det gäller att komma till rätta med de fall av vanvård

och djurplågeri som ibland förekommer, men lagstiftningen är klar i fråga om alla former av djurplågeri och vanvård.

Tyvärr sker det ibland överträdelser, men vi måste också konstatera att det kan göras anmälan mot djurägare i fall där förhållandena ändå inte varit av den arten att ett åtal skall kunna komma till stånd. Även den möjligheten måste ges utrymme i vår lagstiftning.

Det är helt klart att djurägare kan skiljas från att ha hand om djuren. Man kan också avlägsna djur från de stallar som har använts. Så det räcker inte med att någon annan övertar ägandet och en person som har bedrivit djurvård på ett inhumant sätt ändå kan fortsätta med detta. Djurägaren är alltid ansvarig och kan alltid ställas till svars.

Det finns också en reservation om pälsdjursuppfödning. I den frågan vill jag säga att i lantbruksstyrelsen pågår en översyn av nuvarande bestämmelser.

Det förekommer import av skinn från länder där man tillämpar bestämmelser och fångstmetoder som vi inte godkänner eller har belagt med förbud, men vi skall komma ihåg att Sverige inte är något stort och betydande land när det gäller skinnimport från länder med bestämmelser av det slag som det pekas på i reservation 7. Ett förbud mot import av skinn från dessa länder skulle bara innebära att Sverige inte var ett köparland, men förhållandena i de länderna skulle ju kvarstå.

Det är en bättre väg som vi har valt från svensk sida, att man genom internationella avtal och konventioner kommer överens om att sådant som vi betraktar som inhumana fångstmetoder avskaffas i alla länder. Förr har vi ju inte löst problemet. Ett förbud för import till Sverige kanske bara skulle innebära en fördröjning av möjligheterna att komma till rätta med problemen genom internationella konventioner och avtal.

Slopande av burhönssystemet har utskottet föreslagit att det borde göras en utvärdering av. Vi visste redan när beslutet fattades 1989 att det inte fanns någon i alla delar lämplig ersättning för nuvarande burar, men vi var övertygade om att det skulle gå att finna under en tid av tio år fram till 1999. Det gällde att få i gång prövning av olika modeller, och vi fastställde att 1993 skulle det finnas en kontrollstation. Då skulle vi ha ett underlag genom de insatser som gjorts på området, och då kunde vi gå vidare.

Att som utskottsmajoriteten föreslår göra denna avstämning under innevarande år, skulle inte på något sätt flytta fram positionerna. Vi vet att det i dag inte finns så mycket att utvärdera, för försöksarbetet har just kommit i gång. Det är först nu som olika modeller sätts i verket, och det kommer att göras en utvärdering 1993, så att vi kan bedöma vilka modeller som det finns anledning att gå vidare med.

Därför vill jag yrka bifall till den socialdemokratiska reservationen nr 4.

Låt mig sedan säga att jag är mycket glad för att riksdagen fattade beslutet om förbud mot svanskupering på hundar och att jag är glad för att det i utskottet i dag finns majoritet för att det förbudet skall vara kvar. Även om det skulle uppstå problem med skador på svansen hos vissa hundraser, finns möjligheten att genom veterinäringrepp amputera svansen. Men det kan ju inte motivera ett generellt upphävande av förbudet för alla raser. Jag tycker

att det finns en förtäckt tanke här, att får vi en utvärdering av förbudet så kan vi upphäva beslutet.

I reservation 9 framförs synpunkter om att ersättning skall utgå till djurägare för merkostnader på grund av att de inordnar djuren under humana och goda förhållanden. Jag vill upprepa det jag sade inledningsvis, att det är en vinst att djuruppfödning och djurhållning sker under mycket humana förhållanden. Numera har vi avreglerat jordbruket, och det ankommer då på jordbrukarna själva att se till att de kan sköta sina djur under vad vi anser vara acceptabla förhållanden.

Herr talman! Jag vill som sagt yrka bifall till utskottets hemställan med undantag för mom. 4, där jag yrkar bifall till reservation 4.

Anf. 94 ANNIKA ÅHNBERG (v) replik:

Herr talman! Jag måste säga att jag tycker att det är pinsamt när bristande insikt och bristfälliga kunskaper avslöjas så obarmhärtigt som faktiskt har skett i den här debatten.

I det betänkande som jordbruksutskottet har justerat står det: "När förbudsbestämmelsen ursprungligen infördes i djurskyddslagstiftningen underströks att förbud fick tillgripas endast i särskilt kvalificerade fall med hänsyn till de avsevärda ingrepp i den drabbades försörjningsmöjligheter som ett förbud kunde innebära och de verkningar i övrigt som detta kunde få för den enskilde. Vid behandlingen av nu gällande djurskyddslag konstaterades att detta även i fortsättningen bör gälla." Detta har alltså riksdagen konstaterat.

Nu har denna lag prövats. I flera fall har man fört ärenden ända upp till kammarrätten. Det handlar om uppenbara fall av vanvård, där djur har fått nödslaktas på platsen därför att de inte ens har kunnat resa sig upp, där djur har haft skinnen sönderfrätta, inte fått någon mat, fått ligga i sin egen träck. I sådana fall har kammarrätten, med hänsyn till den citerade formuleringen, sagt att denna djurägare har rätt att få behålla sina djur.

Här påstås i debatten att det inte finns något skäl att ompröva djurskyddslagen i det avseendet. Jag blir så upprörd! Om man inte med de klara fall som finns och med de formuleringar som riksdagen har ställt sig bakom kan dra den enkla slutsatsen att här behövs en förändring, då vet inte jag vad som skall till, herr talman, för att det skall bli begripligt för vissa av riksdagens ledamöter och partier att här måste det ske en förändring.

Anf. 95 INGVAR ERIKSSON (m) replik:

Herr talman! Strömberg säger att det inte behövs någon ändring av djurskyddslagens 29 §. I praktiken finns flera fall som visar att personer som förbjudits hålla och sköta djur fortsätter att göra det trots lagen, detta på grund av att man överför ägandet till annan och att man överklagat beslutet. Jag tycker att det är svagt att inte inse detta.

Sedan är Strömberg glad åt svanskuperingsförbudet, och han hänvisar till att möjligheter finns till amputation. Jag vill då fråga Strömberg: Är amputation lindrigare för djuren? Nog är det så att mer blod flyter vid en amputation än om man svanskuperar just de få raser som det skulle kunna vara motiverat för.

Angående ersättning för dyrare produktion på grund av den nya djur-

skyddslagen säger herr Strömberg att det är en sak som jordbrukaren själv får klara av i samband med att man nu har avreglerat jordbruket. Det är faktiskt så, Strömberg, att när beslutet fattades utlovades kompensation för merkostnaderna. Jag tycker att det är rent ut sagt ynkligt att springa ifrån det löftet genom att hänvisa till jordbrukets avreglering.

När det gäller äggproduktionen verkar det som om Håkan Strömberg menar att vårt beslut om lägesavstämning inte kan bidra till något positivt. Redan när beslutet fattades varnade vi från vår sida för att det fanns stora risker med att införa detta förbud innan man hade bursystem eller andra slag av produktion som fullt ut kunde ersätta det nuvarande systemet. Genom de försök som hittills har gjorts har vi nu fått indikationer på att det blir försämringar för djuren, för äggkvaliteten och inte minst för dem som skall syssla med verksamheten.

Håkan Strömberg talade nyss om arbetsmiljön. Springer Håkan Strömberg ifrån konsekvenserna när det gäller arbetsmiljön? Nog krävs det bättre argument, herr Strömberg, om vi skall godta den uppfattning man har när man motarbetar den lägesavstämning som vi har beslutat om.

Anf. 96 MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik:

Herr talman! Annika Åhnberg läste upp den text som jag hade tänkt citera, och jag tror att jag inte behöver göra det nu. Men det bör väl vara klart för alla och envar att det här kryphålet behöver täppas till om lagen skall kunna bli en bra djurskyddslag – som vi tidigare hörde att den skulle vara redan i dag.

Men Håkan Strömberg sade något annat som jag tyckte att man borde reagera inför. Det gäller det här engagemanget som han pratade sig varm för. Han sade att det fanns hos alla. Men ute i landet börjar engagemanget hos de kommunala myndigheterna minska. De känner att de inte har de verktyg de behöver för att kunna tillämpa den lag som riksdagen har beslutat om. Det innebär att det inte är så roligt att vara kommunalt engagerad i den här frågan och försöka vidta åtgärder, när man vet att kammarrätten kan riva upp beslutet. Det har ju faktiskt hänt på flera punkter. Det är lönsamhetsaspekten och försörjningsmöjligheten som blir avgörande, och då är det inte djurens väl och ve som styr det hela.

En annan fråga som Håkan Strömberg tog upp gäller importförbudet. Jag tyckte att det var inkonsekvent när Håkan Strömberg sade att importförbudet inte skulle ha någon som helst funktion, eftersom man skulle arbeta med internationella konventioner. Då tror jag inte att Håkan Strömberg alls förstår hur marknaderna fungerar. Det är ju faktiskt genom att tala om för marknaden att vi i Sverige inte tillåter den här importen som man får effekt – inte på grund av att det är så få svenskar som köper produkten. När inte vi säger ifrån att det är på grundval av den svenska lagtexten eller våra djurskyddsregler som vi inte vill ha importen, då är det klart att man fortsätter att importera. Det blir naturligtvis då också svårare att få igenom internationella konventioner på området, eftersom vi inte ger de signaler som vi borde ge. Vi som har varit engagerade i Sydafrikafrågan vet att regler för vad man får exportera och sanktioner faktiskt är effektiva. Det borde de vara även i det här fallet, för djurens skull.

Anf. 97 LENNART BRUNANDER (c) replik:

Herr talman! Håkan Strömberg tog upp frågan om djurskyddslagstiftningen och tyckte att det inte fanns något behov av att ändra den. Nu har ju Annika Åhnberg på ett kraftfullt sätt reagerat mot detta, och jag kan instämma i vad hon sade därvidlag. Det är ju alldeles tydligt att lagstiftningen inte fungerar så som man hade tänkt. Den enda möjlighet vi då har från riksdagens sida är att ändra lagstiftningen.

Håkan Strömberg framhöll sedan att djurägarna i själva verket tjänar på att man har friska djur. Vi har, som Håkan Strömberg sade, friskare djur i Sverige än vad man har i andra länder. Djurägarna sköter djuren bra.

Men detta fråntar ju inte samhället skyldigheten att stå för de beslut som vi fattar. När vi fattade det beslut som det här gäller, så beslutade vi också att man skulle hjälpa till att klara kostnaderna. Det ansvaret har faktiskt regeringens.

Nu har vi inte avgivit någon reservation i detta avseende. Men jag tycker att det är fråga om någonting självklart.

När det gäller metoder i fråga om djurburssystem, så är det inte en utvärdering av metoderna, eller av det nya systemet, som vi nu skall ha. Vad vi skall ha är en lägesrapport om det utvecklingsskede där vi befinner oss. Detta skall snarast ses som en kritik mot att det har gått för sakta – och det är det som har varit orsaken till det här majoritetsbeslutet i utskottet. Om det inte händer någonting nu, får vi ingen utvärdering 1993 – och det är vad som måste göras.

Anf. 98 BENGT ROSÉN (fp) replik:

Herr talman! Av Håkan Strömbergs anförande fick man ett intryck av att han trodde att den lägesavstämning som en majoritet i jordbruksutskottet nu står bakom – när det gäller utvecklingen av nya system för äggproduktion – skulle ersätta den kontrollstation som vi har beslutat om för 1993. Det är alltså inte meningen, utan det är då den stora utvärderingen skall ske. Men som Lennart Brunander framhöll är erfarenheterna från de två år som nu har gått till ända med försök med olika system inte uppmuntrande.

Till detta har kommit att vi för förhandlingar i internationell ordning, som innebär att vi sannolikt i mitten av 90-talet har en internationell konkurrens. Då får det inte skilja alltför mycket i fråga om kostnadseffektivitet mellan de internationella systemen och de system som vi har i Sverige.

Jag kan tänka mig att konsumenter är villiga att betala ett något högre pris för ägg som är producerade med metoder som tar större djurskyddshänsyn. Och jag kan även tänka mig att man med GATT-avtal kommer fram till bestämmelser om att samhället får kompensera uppfödare för viss del av merkostnaden, när man i olika länder har beslutat om längre gående djurskyddskrav. Men vi kan inte räkna med att de nya systemen får resultera i kostnader för äggproduktion som kraftigt avviker från de internationella. Och det är därför som vi nu har begärt den här lägeskontrollen. Vi tror att det kan bli en betydligt kraftigare satsning på forskning och utveckling av alternativa system, så att vi kan leva upp till den nya djurskyddslagens bestämmelser.

Anf. 99 HÅKAN STRÖMBERG (s) replik:

Herr talman! Annika Åhnberg tog till brösttoner och påstod att det var fråga om bristande insikter, när jag kunde hävda att vi har en lagstiftning på det här området som kan tillämpas och som skyddar djuren. Jag vill inte diskutera de enskilda fall som förekommit i domstolar, varvid man kanske tar ställning till händelser som relaterats på tidningarnas nyhetssidor.

Det finns också en princip i det här landet att ibland skall man hellre fria än fälla. Domstolarna har naturligtvis gjort sina överväganden i de enskilda fallen. Riksdagen skall inte behöva gå in och göra särskilda bedömningar huruvida domstolarna har gjort rätt eller fel. Det finns en lagstiftning som ger rätt till att ingripa.

Marianne Samuelsson säger att kommunerna börjar att förtröttnas. Det pågår ute i landet försök med frikommuner. De kommuner som har sökt tillstånd att få vara frikommuner, ibland endast på vissa områden, har faktiskt fått den möjligheten. Då kan de göra egna bedömningar och fatta beslut även på det här området. Jag tror inte alls att de har förtröttnats.

Det är klart att det kan uppstå skador på en hund, Ingvar Eriksson. Då skall naturligtvis de ingrepp göras av en veterinär som eliminerar de skadorna. Vi sätter oss därför emot att ha generella bestämmelser om att det redan på valpstadiet skall finnas möjlighet att kupera svansar.

Jag kommer tillbaka till importförbudet. Det hjälper inte gentemot inhumana fångstmetoder i andra länder om vi skulle säga att vi inte tillåter import av skinn från dessa länder. Det effektiva medlet är lagstiftning i det enskilda landet och att åstadkomma internationella överenskommelser där också andra länder går med på dessa åtgärder.

Jag delar Lennart Brunanders uppfattning i mycket när det gäller djurärenden. Det är viktigt att vi sätter värde på vårt historiska sätt att se på djur i det här landet. Vi skall ta till vara på möjligheterna att med hjälp av information och lagstiftning förbättra förhållanden. Jag vill inte säga att den ena eller den andra här har en bättre syn på djurskyddet.

Jag delar Annika Åhnbergs uppfattning att det är viktigt att ta upp frågan om hur vi handhar djur och hur djuren skall få leva. Det är ett sätt att visa hur vi ser på livet. Det skall vara grunden för oss när vi fattar beslut om bättre djurvård.

Anf. 100 ANNIKA ÅHNBERG (v) replik:

Herr talman! Håkan Strömberg sade tidigare att det inte var så stor skillnad mellan betänkandetexten och reservationerna. Det var ungefär samma ord. Jag tycker att det bevisar att vi har inte bara en ekonomisk inflation i landet, vi har uppenbarligen en inflation i ordens värde. Man kan använda vackra ord hur som helst. Det viktiga är, Håkan Strömberg, vad dessa ord betyder i praktiken. Ju längre debatten fortgår, desto mer uppenbart blir det för mig att vi faktiskt menar helt olika saker med dessa ord.

Att vara så nonchalant i hanteringen av djurskyddslagstiftningen som jag tycker att inläggen i den här debatten är exempel på, vittnar inte om något större intresse i praktiken för djurskyddsfrågorna.

Jag har inte diskuterat enskilda rättsfall. Jag har diskuterat rättspraxis. Det är summan av en lång rad enskilda fall som provas ända upp i högsta

Prot. 1990/91:77

13 mars 1991

Djurskydd m.m.

instans. När man då kan konstatera att den praxis som utbildas leder till att vi får en verklighet som inte alls stämmer överens med djurskyddslagens intentioner, borde vi dra slutsatser av det här i riksdagen. Vi borde i riksdagsuttalanden ändra på de utgångspunkter som finns för djurskyddslagstiftningen, eftersom den leder till denna tillämpning i praktiken.

Miljö- och hälsoskyddsnämnderna och deras förvaltningar är oerhört arbetsbelastade. De har viktiga uppgifter på en lång rad områden. Det gäller livsmedelskontrollen och miljöskyddet. Naturvården kommer också in. Det gäller också djurtillsynen. Hur skall de kunna prioritera att lägga ned ett omfattande arbete på denna verksamhet när de ständigt får se sitt arbete tillintetgjort av högre instanser? Arbetet blir ju meningslöst. Man orkar inte på det lokala planet att driva dessa frågor vidare när man inte får det stöd från högre instanser som absolut är nödvändigt.

Jag hoppas verkligen att denna fråga kommer tillbaka till riksdagen igen snart. Jag hoppas också att alla partier då noggrant har satt sig in i vad som händer i verkligheten så att de nödvändiga förändringarna kan komma till stånd.

Anf. 101 INGVAR ERIKSSON (m) replik:

Herr talman! Herr Strömberg säger att skador på hundar skall givetvis åtgärdas, om det så innebär amputation. Men han vänder sig mot att man redan vid födseln kuperar hundar.

Men just för de få raser vi pratar om vet man att hundarna kan skadas. Då är ingreppet i samband med en kupering betydligt mindre smärtsamt än vid en amputation. Det är av det skälet vi vill ha en utvärdering av de verkliga effekterna av det beslut som riksdagen har fattat.

Strömberg hade inget att säga om kompensation för merkostnaderna på grund av den nya djurskyddslagen. Det är beklagligt. Vi moderater anser att löften skall hållas. Jag konstaterar tyvärr att Håkan Strömberg har en annan uppfattning när det i varje fall gäller frågan om ersättning för jordbrukets merkostnader på grund av miljöskyddslagen och djurskyddslagen. Håkan Strömberg har fortfarande en chans att uttala en uppfattning.

Golvhönssystemen som nu utprovas kräver användning av antibiotika. Det är också problem med arbetsmiljön och nättrimning. Jag tror inte, Håkan Strömberg, att arbetsmiljömyndigheter och fackliga organisationer kommer att godta dessa förhållanden. Det är därför viktigt att försöken och forskningen inriktas på ett system med andra slags burar. Det är av det skälet vi menar att behovet av en snabb lägesrapport är så väl motiverad.

Anf. 102 MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik:

Herr talman! Håkan Strömberg gör mig verkligen förvånad. När jag pratar om att man börjar förtrottas i sitt engagemang, menar jag naturligtvis tillsynsmyndigheterna på lokal nivå som har att arbeta med denna fråga och att se till att djurskyddet efterlevs. Jag kan inte för mitt liv förstå vad det har att göra med att en kommun kan ansöka om att få bli en frikommun. Jag vet inte om det beror på mig. Jag förstår inte att om en kommun blir frikommun, kan 29 § tillämpas på ett annat sätt. Det är lagstiftningen i djurskyddslagen vi diskuterar. Det har inte så mycket med frikommuner att göra. De får rätta

sig efter de övergripande lagar som finns. Även om det är fråga om en frikommun kan fall prövas i rättsinstanser och orsaka dessa problem.

Vi har inte heller diskuterat några enskilda fall. Vi har diskuterat att denna paragraf gör att det är svårt att tillämpa intentionen i djurskyddslagen. Ekonomisk skada är ett övergripande kriterium som gör att man helt enkelt inte har kunnat tillämpa lagen. Djurägarna i fråga har blivit frikända. Jag avser inte de fall som man egentligen inte borde klaga på. Jag syftar naturligtvis på dem som uppenbarligen misskött sina djur och som blir frikända på grundval av att man anser att de lider ekonomisk skada om djuren tas ifrån dem.

Anf. 103 HÅKAN STRÖMBERG (s) replik:

Herr talman! Jag tycker att vi skall vara litet försiktiga, Annika Åhnberg, med orden och inte ta till överord. Jag hävdar när det gäller vår djurskyddslagstiftning att Sverige intar tätplatsen bland världens länder på nära nog samtliga områden. Det har kunnat ske med hjälp av politiska beslut i riksdagen. Men det är inte så många förslag som har kommit från vänsterpartiet och dess företrädare i riksdagen.

Annika Åhnberg säger att vanvård av djur ständigt pågår och att kammarrätten friar i dessa fall. Det förhåller sig inte så. Man har friat i vissa enskilda fall. Men kammarrätten, Marianne Samuelsson, friar inte i alla mål som överklagas dit, utan den gör en bedömning i det enskilda fallet.

Vi har hållstationer på olika punkter där vi finner det angeläget att avvakta vad som händer på området, göra en utvärdering och se vilka regler som behövs skärpas. Det sade jag redan i mitt inledningsanförande, och det är så vi måste arbeta. Det finns sådana tidpunkter på varje område. Vi måste ha ett underlag så att vi kan gå fram på ett riktigt sätt. Det är först då vi kan nå en bra position, och det gäller också regler för djurägare.

Jag beklagar självfallet alla de fall där djuren utsätts för lidande och inhuman vård. Det är inte bra. Vi har den inställningen, och vi måste hjälpas åt. Men det gör vi inte genom att anklaga varandra när någon vill gå längre. Vi borde försöka enas om att detta är mycket viktigt och gemensamt följa utvecklingen på detta område.

Jag skall komma tillbaka till frågan om svanskuperingen, Ingvar Eriksson. Ni vill hävda en generell möjlighet att på valpstadiet kupera samtliga hundar. Det finns även här möjlighet att göra kirurgiska ingrepp och amputera svansen på de hundar som har skador på svansen. Det finns naturligtvis hundar bland alla raser där det tvärtom är ett naturligt beteende att visa sina reaktioner med svansen. Det ligger i djurens naturliga beteende, och vi skall så långt möjligt se till att djuren lever under naturliga förhållanden, Ingvar Eriksson. Det kan då inte bli fråga om någon generell regel om svanskupering.

När det sedan gäller compensation har det givits resit för detta. Men självfallet står samhället fast vid det förbud som ålagts.

Förste vice talmannen anmälde att Annika Åhnberg, Marianne Samuelsson och Ingvar Eriksson anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Prot. 1990/91:77
13 mars 1991

Djurskydd m.m.

Anf. 104 ELISABETH FLEETWOOD (m):

Fru talman! Jag är glad att Håkan Strömberg sitter kvar i kammaren fastän jag kommer in i debatten litet mot slutet.

Jag vet inte om Håkan Strömberg uppvisar nonchalans eller okunskap eller om det möjligen är en kombination utav båda. Håkan Strömberg sade i början av sitt anförande att man återkommit med motioner om svanskupe- ringen och en utvärdering av den fastän utskottet sade nej förra året. Vi kommer självfallet tillbaka, eftersom tiden har visat att vi hade rätt.

Man beräknar att en tredjedel av de unghundar som används i jakt har råkat ut för sådana skador vi varnade för. Nu är det fråga om mycket unga hundar. Det är möjligt och ganska säkert att denna trend tyvärr kommer att visa sig hålla till hösten 1991 och att ännu fler kommer att drabbas av detta. De kanske råkar ut för en smärtsam amputation och en lång läkningsperiod efter detta.

Jag har svårt att föreställa mig något mer anmärkningsvärt från anhängare till ett effektivt djurskydd än att motsätta sig en utvärdering av en ifrågasatt reform. Om, och jag säger om, det stämmer att svanskupeförbudet är till skada och att det förorsakar lidanden för vissa hundraser med viss funktion i samhället, anser jag det självklart att vi skall medverka till en utvärde- ring. Har tillskyndarna till en utvärdering, således vi, rätt, måste riksdagen självfallet också vidta åtgärder. Har tillskyndarna fel, är det utmärkt att få detta bekräftat. Då har vi fått veta att vi haft fel och fått detta bekräftat. Men jag kan inte begripa att man kan säga nej till en utvärdering.

Det är lätt att konstatera att majoriteten i kammaren går ifrån de krav som jag anser att djurskyddet har rätt att ställa på riksdagen. Det har hävdats, som jag tidigare sade, att så många som en tredjedel av dessa hundar får skador. Jag tror att Håkan Strömberg i debatten med Ingvar Eriksson har missförstått vad det gäller. Det är fråga om vissa hundraser som används på ett visst sätt och har en viss funktion i samhället. Det är inte fråga om något generellt upphävande av förbudet. Det har vi inte begärt, men det påstod Håkan Strömberg i ett tidigare inlägg.

Det sades att Sverige innehar tätplatsen bland världens nationer i vad gäl- ler djurskydd. Jag hoppas att det är rätt, men jag har svårt att föreställa mig det. Det verkar vara samma självförhåvelse som kanske framför allt social- demokraterna står för i riksdagen. Sverige är alltid bäst. Men det är inte möj- ligt att det alltid är just vårt lilla land som står för det bästa på alla områden.

Jag tror således att framtiden tyvärr kommer att utvisa samma tendens när det gäller skador. Jag har också en känsla av att det gått mänsklig svaghet och prestige i denna fråga och att man därför är ovillig att erkänna att svans- kuperingsförbudet har sina nackdelar. Förbudet var förhastat och skapar li- dande i vissa fall. Det finns en risk för att vi får sämre brukshundar. Enbart räddningsverket efterfrågar 2 500 hundar om året. Om vi får en sämre avel får vi sämre brukshundar, sämre sökhundar för t.ex. narkotika och mögel- skador, sämre blindhundar m.m. Detta gäller om de kommer från de raser som kuperas, annars gäller det naturligtvis icke.

Enligt uppgift har man i hela Europa antagit den internationella djur- skyddskonventionen, men man har på flera håll, utom i Sverige och Norge,

gjort undantag för svanskuperingen. Man har i dessa länder konstaterat de negativa konsekvenserna och har inte velat följa konventionen.

Av respekt för de arbetsformer som vi i enighet beslutat om kommer jag inte att yrka bifall till reservation nr 10. Men jag vill samtidigt säga att vi naturligtvis, trots vad Håkan Strömberg hävdade i sitt första inlägg, kommer att återkomma. Om våra farhågor är riktiga och lidandet för dessa hundar har ökat, vore det dåligt av oss om vi inte kom tillbaka, trots att Håkan Strömberg anser att vi inte borde göra det.

Anf. 105 HÅKAN STRÖMBERG (s) replik:

Fru talman! Självfallet lyssnar jag på Elisabeth Fleetwoods inlägg om djurskyddet, något som jag själv har intresse för. Men det gäller här en speciell fråga, nämligen utvärdering. Ingvar Eriksson redogjorde här för de problem som finns, hur svårt det var att utveckla aveln och alla skador som uppkommit genom att riksdagen fattat beslut om förbud mot svanskupering. Men Ingvar Eriksson och Elisabeth Fleetwood har redan utvärderingen klar. Ni vill ju upphäva beslutet. Beslutet har varit i kraft i ett år, och det tar ju ändå tid även för hundar att bli vuxna. Det finns inte ett underlag för att kunna göra en utvärdering efter det att bestämmelserna endast varit i kraft i ett år.

Vi måste självfallet, liksom i andra frågor, se till det litet längre perspektivet. Låt oss också se till vad andra länder kommer fram till. Även om man hittills bara har fattat ett liknande beslut i Norge, kommer det signaler från andra länder att man där kanske har för avsikt att följa efter. Också i dessa länder vill man sträva efter en human djurvård och att djuren skall ha goda förhållanden. Vi vet att det finns ett signalsystem där djuren använder svansen.

Nu har vi ett förbud mot generell kupering. Det är enbart om svansen skadas som det finns möjlighet att amputera. Låt oss se på detta i ett litet längre perspektiv innan vi gör någon utvärdering. En utvärdering i dag innebär att man vill upphäva förbudet.

Anf. 106 ELISABETH FLEETWOOD (m) replik:

Fru talman! Det var en märklig replik! Vi begär en utvärdering, men det finns ju redan en utvärdering, säger Håkan Strömberg. Var då? Vi har inte gjort någon utvärdering utan vi har lyssnat på brukarna av dessa hundar.

Vi vill att riksdagen begär en utvärdering hos brukare, veterinärer, medicinare osv. De skall stå för utvärderingen, och efter deras resultat skall vi sedan fatta beslut åt det ena eller andra hållet. Vi har inte sagt något om att vi är övertygade om det ena eller det andra, utan i den här motionen säger vi att tvivel har uppkommit och att en utvärdering därför bör göras.

Håkan Strömberg pratar om signaler om att andra länder kan följa efter. Nej, tvärtom – man följer efter när det gäller det allmänna djurskyddet. Man har t.o.m. särbestämmelser om under vilka förhållanden det är tillåtet att kupera svansar hos de raser där man har funnit skador och lidande. Så är det.

Jag skulle tro att man i Norge också kommer att begära en utvärdering,

Prot. 1990/91:77
13 mars 1991

Djurskydd m.m.

om man inte redan har gjort det. Vårt krav kvarstår således, och vi återkommer.

Anf. 107 HÅKAN STRÖMBERG (s) replik:

Fru talman! Jag sade inte att vi hade en utvärdering klar, utan jag sade att ni, Ingvar Eriksson och Elisabeth Fleetwood, hade er utvärdering klar, genom att ni har radat upp problem som ni hävdar har uppkommit genom förbudet mot kupering av hundsvansar.

Vi har inte någon utvärdering klar, och vi vill heller inte göra någon efter bara ett år. Men ni har ju redan bestämt att det finns sådana problem att förbudet borde upphävas. Det var det jag sade, Elisabeth Fleetwood!

Anf. 108 ELISABETH FLEETWOOD (m) replik:

Fru talman! När Håkan Strömberg läser protokollet hoppas jag att han ser att han förvanskade vad jag sade. Jag sade inte att vi har bestämt att förbudet skulle upphävas. Jag sade precis tvärtom – vi vill ha en utvärdering eftersom vi har fått signaler om att det finns problem.

Jag sade inte heller att vi har utvärderingen klar. Jag sade att det inte är vår uppgift, utan vår uppgift är att begära en utvärdering som är objektiv. På det objektiva underlaget skall vi sedan fatta beslut om ändringar, om det visar sig vara rätt. Den vägen skall vi naturligtvis följa, precis som i andra frågor här i kammaren.

Anf. 109 KERSTIN EKMAN (fp):

Fru talman! Lars Leijonborg och jag har återigen yrkat på ett tillägg i den nya djurskyddslagen så att det genom dispens från lagen skall vara tillåtet med koscherslakt i Sverige.

Det är smärtsamt att år efter år tvingas konstatera att ledamöterna i jordbruksutskottet helt avstår från att värna om religionsfriheten för ett stort antal svenska medborgare, samtidigt som man helt negligerar utlåtanden från experter som hävdar att djurskyddet inte är hotat när man i andra länder använder och därför godkänner slaktmetoder som ger koscherkött.

I fråga om religionsfrihet borde ledamöterna i Sveriges riksdag inte hysa något tvivel om att religionsfrihet måste garanteras medborgarna i vårt land. Det vi nu diskuterar berör en av de mest grundläggande rättigheterna: rätten att utöva sin religion i enlighet med samvetets bud.

Den nu aktuella frågan kan på intet sätt jämföras med det man kan beteckna som sedvänjor i andra länders kulturer som ligger så långt från svensk rättsuppfattning att de måste förbjudas i vårt land. För att ta ett exempel som alltid dyker upp i debatten kan jag nämna barnåktenskap och kvinnlig omskärelse. Vad det något kryptiska yttrandet i utskottets överväganden syftar på går inte att tyda.

Det förtjänar att nämnas att det förbud vi har i Sverige drabbar såväl troende judar som muslimska trosbekännare. Både judisk och muslimsk religiös lag påbjuder detaljerade regler för kosthållning och tillagning av mat.

Religionsfrihetsfrågor ligger givetvis inte inom jordbruksutskottets kompetensområde, men Lars Leijonborg och jag har som motionärer varje år påpekat att frågan borde hänskjutas till konstitutionsutskottet, eftersom det

är i detta utskott en fråga som gäller respekten för den i vårt land grundlagsfästa religionsfriheten skall behandlas. Liknande synpunkter förs nu fram i det särskilda yttrande som Sören Norrby har fogat till betänkandet.

Även i år har man valt att låta motionen behandlas av jordbruksutskottet, och det har alltså även i år varit frågan om djurskydd som blivit avgörande. Jag ser inget fel i att även denna aspekt belyses. Tvärtom välkomnar jag den debatten. Däremot kan jag absolut inte godta de slutsatser som utskottet har kommit fram till, lika litet som jag kan godta det avslagsyrkande som man har landat på.

Min absoluta övertygelse är att slakt som ger kött som är kosher inte är mer smärtsam än våra godkända metoder. Den övertygelsen delas av ett antal experter.

Jag vill först och främst slå fast att när vi motionärer yrkar att man genom ändring i den nu gällande djurskyddslagen äntligen skall avskaffa 1937 års förbud mot koscherslakt, utgår vi från att de slaktmetoder som skulle tillåtas skall vara desamma som t.ex. i vårt grannland Danmark, det land från vilket vi importerar koscherslaktat kött.

Grunden för all slakt som ger kött som är kosher är att den judiska religionen förbjuder djurplågeri. Ansatsen till detta finns redan i Moseböckerna, som uttryckligen förbjuder bl.a. stympning av djur samt jakt. Det är därför en troende jude aldrig kan tänka sig att äta ren- eller älgkött, eftersom dessa djur inte avlivas på ett smärtfritt sätt och köttet därför inte är kosher.

Moseböckernas föreskrifter har senare utvecklats till dagens slaktmetoder. Danskarna tillämpar metoder som godkänts av "Det etiske råd vedrørende Husdyr", som säger att den person som skall utföra slakten måste undergå särskild utbildning för att bli godkänd. Det ställs också speciella krav på den judiske slaktaren, som måste genomgå speciell utbildning där det ställs höga krav på såväl det religiösa som det yrkesmässiga. Det finns alltså en garanti vid tillämpning av denna slaktmetod.

Ett av de kriterier som måste vara uppfyllda för att köttet skall vara kosher, dvs. rent och tillåtet, är förutom det nämnda kriteriet om smärtfrihet att så mycket blod som möjligt lämnar djurkroppen. Djuret måste också vara helt friskt. Djuret avlivas därför utan föregående bedövning genom att man med ett snabbt snitt öppnar halspulsådern. Denna speciella slaktmetod, som hos judarna kallas skäktning och hos muslimerna halal, används över stora delar av världen. Den kniv som används måste vara felfri och oerhört vass. Kroppspulsådern skärs av, och djuret förlorar medvetandet.

Eftersom det är viktigt att rätt belysa alla möjligheter till smärtförminnelser, måste det påpekas att eftersom just nötkreaturs hjärna får sin blodtillförsel från ytterligare ett håll, tar det några sekunder innan medvetandet har släckts. Smärtförminnelsen under dessa få sekunder kan inte mätas. Men vi kan jämföra med om vi t.ex. gör ett snitt med rakblad, då vi vet att det inte blir något omedelbar smärta.

Det är däremot ställt utom allt tvivel att all slakt medför stress för det aktuella djuret. Att påstå att denna stress skulle vara mer utpräglad vid koscherslakt saknar grund. All forskning visar att stressen är kopplad till den tid då djuret förs till slaktplatsen, inte till slaktmomentet.

I den diskussion som har förts mellan experter med anledning av att förbu-

det mot koscherslakt har prövats, har det funnits delade meningar om huruvida denna slaktmetod skulle vara mer plågsam än de metoder som vi godkänner i Sverige. Jordbruksutskottets ledamöter har år efter år valt att luta sig emot i huvudsak en expert, som hävdar att slakten medför större lidande.

Jag anser att detta är ett märkligt ställningstagande. Dels finns det andra expertutlåtanden, som säger motsatsen, dels godkänner andra länder, som har väl så höga krav på djurskydd som vi har i vårt land, koscherslakt. Dessutom godkänner vi i Sverige import av i Danmark koscherslaktat kött.

Det var inte heller, fru talman, djurskyddet som var avgörande när den ursprungliga lagen antogs 1937. Justitieminister K G Westman hävdade att förbudet skulle införas "oavsett hur det förhåller sig med graden av det lidande som — — tillfogas djuret".

Fru talman! Det är verkligen på tiden att vi nu gör oss kvitt det förbud som innebär en fläck på Sverige i fråga om respekten för svenska medborgares rätt till religionsfrihet. Jag yrkar bifall till motion 1989/90:Jo518.

Anf. 110 HÅKAN STRÖMBERG (s) replik:

Fru talman! Kerstin Ekman sade att jordbruksutskottet i flera år har avvisat dessa motioner. Jag är glad för det. Vi har påpekat att vi ser mycket humant på djurvården, också till och med slakten. Det gäller att ha humana förhållanden under djurets hela livskedja.

Beträffande koscherslakt är det helt riktigt som Kerstin Ekman säger att olika veterinäre experter har olika uppfattningar, naturligtvis beroende på vilken religion man bekänner sig till. Men vi har anlitat de svenska veterinäre experterna på lantbruksstyrelsen.

Det är inte så, Kerstin Ekman, att djuret förlorar medvetandet i och med att halspulsådern skärs av utan det är först sedan blodet har pumpats ut som djuret förlorar medvetandet. Undersökningar har visat att djur har kraftiga reaktioner ända upp till 40 sekunder efteråt. Det kan vara en mycket lång tid, om man ser ett djurs lidande under den tiden. Därför är det viktigt att vi i vårt land har bestämmelsen att djuret skall bedövas innan avblodning sker.

Jag är inte någon religionsexpert, men jag har ändå studerat vad som sägs i lagen beträffande religionsfrihet. Det är att man fritt skall uttrycka sina tankar i tal och skrift och att man fritt skall få anordna möten. Detta har ingen-ting att göra med vilken lagstiftning som gäller på andra områden.

Kerstin Ekman nämnde själv omskärelse. I den frågan tillåter vi inte andra religioner att verka här i landet, med metoder som vi inte kan acceptera. Men beträffande koscherslakt hävdas att förbudet innebär en inskränkning i religionsfriheten.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 111 KERSTIN EKMAN (fp) replik:

Fru talman! Det var ett märkligt yttrande. Det lät som om de experter som anser att det inte är mer utan snarare mindre smärtsamt att koscherslakta djur skulle ha en speciell religiös tillhörighet. Det skall bli intressant att se i protokollet om det var detta Håkan Strömberg menade. Det är inte så. Det

har inte med veterinärens eller forskarens religion att göra, utan det är hans insikt i ämnet som är avgörande.

Jag sade tidigare att det finns sedvänjor. Kvinnlig omskärelse är en sedvänja som vi inte kan acceptera, och det finns andra sedvänjor vi inte heller kan acceptera. Men frågan om att äta kött som är kosher avser muslimers och judars möjlighet att utöva sin religion.

Apropå vad som har sagts om tidsrymden vill jag citera ett utlåtande från Göteborgs universitet:

"Under förutsättning att detta" – dvs. snittet – "sker under mycket kort tidsperiod, dvs. med ett snabbt snitt torde risken för smärta vara liten. Ett insnitt genom människans hud leder till mycket ringa eller ingen omedelbar smärta. Smärtan uppträder först med viss stor tidsfördröjning. Vid det aktuella snittet upphör blodcirkulationen till hjärnan omedelbart vilket innebär att medvetlöshet inträder och därmed oförmåga att uppfatta en smärta som uppträder med fördröjning. Förekomst av reflexer såsom blinkreflexen efter det att snittet har genomförts innebär inte att djuret är vid medvetande eftersom medvetandet försvinner långt innan dessa reflexer har eliminerats på grund av den tilltagande syrebristen i såväl hjärna som perifera vävnader i huvudet."

Detta yttrande är avgivet av Sven Andersson, professor i fysiologi vid Göteborgs universitet.

Anf. 112 HÅKAN STRÖMBERG (s) replik:

Fru talman! Jag sade inte att det alltid var så att de experter som uttalar sig till förmån för koscherslakt skulle ha någon speciell religiös tillhörighet, men jag sade att även det kan komma in i bilden. Om det är fråga om experter av judisk härkomst är det helt självklart att man ser detta som humant. Mot det utlåtande från Göteborgs universitet som Kerstin Ekman anförde står de experter vi anlitar inom lantbruksstyrelsen, vilka säger att djuren har mycket, mycket kraftiga reaktioner ända upp till 40 sekunder efter det att man har gjort snittet i halspulsådern. När det gäller stora djur, storboskap, är det sedan djuret har pumpats på blod som bedövningen sker. Det går inte att komma ifrån att så är fallet. Alla som har sett en slakt kan ju intyga detta.

Anf. 113 KERSTIN EKMÄN (fp) replik:

Fru talman! Det är inte fråga om en lång tidsrymd, och det är inte fråga om hur vi som ser på slakten uppfattar den. Det är i stället fråga om hur djuret uppfattar slakten. Det tycker jag att vi skall ha klart för oss.

Det finns ingen anledning att förlänga debatten, utan det är bara att konstatera att man i jordbruksutskottets bedömning av den här frågan inte tar upp fakta på rätt sätt. Jag beklagar att vi fortfarande är långt ifrån att få till stånd en ändring av det som är en skamfläck för vårt land.

Anf. 114 MARGARETA FOGELBERG (fp):

Fru talman! Jag hade inte tänkt ta del i den här debatten, men när jag upptäckte att det fortfarande finns förespråkare för den barbariska traditionen att klippa av svansen på hundar, dvs. hundarnas talorgan, var jag tvungen att säga vad jag tycker.

Hundar som har svans löper risk att bli skadade, påstår somliga hunduppfödare 1991. Samma argument hördes i riksdagens kammare för många, många år sedan när man förbjöd öronkupering av hundar. Då sade man att hundar som har öron skadar sig och att sådana hundar inte kan användas till jakt ute i skogen.

I dag finns det hundar som kanske skadar sina öron någon gång, men ingen kommer på den befängda idén att säga att vi skall klippa av dem öronen.

Den allmänna veterinärenheten på lantbruksstyrelsen har gjort en utvärdering som bygger på en enkät där man har tagit reda på hur många svansskadade hundar som har tagits till veterinär sedan kuperingsförbudet infördes. Av 125 svansskador av olika art tillhörde 31 hundar av de s.k. kuperingsraserna. Den slutsats man borde dra är givetvis att man skall kupera svansen på alla hundar, även på raser som normalt inte kuperas, så att de inte riskerar att skada svansen.

Argumentet att man månar om hundens väl och ve väger nog inte lika tungt som kuperingsuppfödarens och andra uppfödarens funderingar om vad som är en vacker hund, vad som är mode, osv. Det har ingenting att göra med djurens sätt att röra sig.

Fru talman! Jag vill yrka bifall till utskottets hemställan under mom. 14. Samtidigt vill jag passa på att yrka bifall till reservationerna 6 och 7, som handlar om buruppfödning av pälsdjur och om saxfångade djur.

Anf. 115 ELISABETH FLEETWOOD (m):

Fru talman! Jag blev mycket förvånad över Margareta Fogelbergs sätt att uttrycka sig. Hon påstår att de som begär en utvärdering i den här frågan inte skulle vara måna om hundens väl och ve. Jag skulle också vilja påpeka att den utvärdering som Margareta Fogelberg här hänvisar till är av ett så pass tidigt datum att vi inte kan räkna med den på samma sätt som med en utvärdering som tar hänsyn till att en jaktsäsong snart är över – det är nämligen i samband med jakt som de flesta skadorna har upptäckts.

Jag nöjer mig med detta, men jag vill gärna till protokollet föra att jag blev förvånad över att Margareta Fogelberg visar vad som enligt min uppfattning är bristande kunskap och bristande förståelse för att även vi är djurvänner.

Anf. 116 MARGARETA FOGELBERG (fp):

Fru talman! Jag tycker att det vittnar om att man är djurvän att man vill låta djuren vara såsom vår Herre har skapat dem och man vill låta dem bete sig på ett naturligt sätt.

Elisabeth Fleetwood sade också i sitt anförande att situationen nu är bekymmersam för dem som föder upp vakthundar och narkotikahundar. Jag undrar då om Elisabeth Fleetwood vet hur många av dessa hundar som är av kuperingsras. 90 % av dessa hundar är svanshundar, nämligen schäfrarna.

Anf. 117 ELISABETH FLEETWOOD (m):

Fru talman! Låt hundarna vara såsom vår Herre har skapat dem, sade Margareta Fogelberg. Jag tror att Margareta Fogelberg vet att människan har använt hundar i sin tjänst under tusentals år. Den specialisering och avel

i fråga om hundraser som har pågått i hundratals år har skapat de hundar vi nu har, med de förutsättningar under vilka de arbetar. Många raser – jag kan tyvärr inte säga hur många – ser icke alls ut såsom vår Herre en gång skapade dem. De är ett resultat av den avel vi har drivit fram just för att få en typ av brukshund som passar för det ändamål för vilket han skall användas av oss människor. När vi sedan frångår detta uppstår därför en risk för skador, vilket vi nu har påpekat. Men det är skador som icke vår Herre är skyldig till.

Prot. 1990/91:77
13 mars 1991

Djurskydd m.m.

Anf. 118 MARGARETA FOGELBERG (fp):

Fru talman! Det är inte i första hand brukshundarna som somliga förespråkare för Kennelklubben är ute efter, utan det är helt andra hundar.

Bevare oss för de hundraser som människan har avlat fram! Vi har i dag kortbenta hundar med intryckta nosar, hundar som nästan kvävs därför att människorna har avlat fram sådant som skulle vara tjugigt. Det gäller även chihuahua-rasen, som håller på att tappa sina ögon. Jag tycker att människan skall sluta avla fram hundar på det viset.

Anf. 119 ELISABETH FLEETWOOD (m):

Fru talman! Jag kan hålla med om att de exempel som Margareta Fogelberg nu nämnde är avarter. Det som våra förfäder gjorde på 1200-, 1300-, 1400- och 1500-talen kan vi emellertid i dag inte göra mycket år, utan det är bara att se till att följa upp de förutsättningar vi har givit de här djuren.

När det gäller brukshundar är det till stor del vorsteh, riesenschnauzer och dobermann som utgör en allt större procentuell andel av brukshundsbesättningen. De är alla kuperingshundar, och de blir alltså viktigare och viktigare. Det är av den anledningen vi vill ha en utvärdering men inte något avskaffande i dagsläget. Har vi fel så lägger vi oss, men har vi rätt så går vi vidare.

Anf. 120 MARGARETA FOGELBERG (fp):

Fru talman! Det är precis samma andas barn som fortfarande vill göra om hundarna efter människans eget intresse. Men som väl är finns det en stor grupp hunduppfödare som välkomnat kuperingsförbudet.

Anf. 121 ELISABETH FLEETWOOD (m):

Fru talman! Det är viktigt, Margareta Fogelberg, att vi fortfarande har hunden i vår tjänst. Ett nytt användningsområde för hundar är narkotikaspänningen. Jag undrar om vi skulle vilja vara utan våra narkotikahundars tjänster. Även på det området tränar man hundar och avlar hundar som har de rätta egenskaperna, de egenskaper som ger dem de bästa förutsättningarna att fylla de funktioner i samhället som vi eftersträvar att de skall fylla.

Anf. 122 MARGARETA FOGELBERG (fp):

Fru talman! Som jag sade tidigare är schäferhundarna och narkotikahundarna inte något problem – schäfern har svans.

Anf. 123 ELISABETH FLEETWOOD (m):

Fru talman! Det här verkar gå alldeles för långt. Låt mig bara säga att det finns många andra raser än schäfer som passar till narkotikahundar. Man är

t.o.m. på väg mot de små raserna, eftersom de lättare kommer in i skrymslen som ofta används i sådana sammanhang.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

Företogs till avgörande konstitutionsutskottets betänkande 1990/91:KU31, justitieutskottets betänkande 1990/91:JuU11, lagutskottets betänkande 1990/91:LU16, kulturutskottets betänkande 1990/91:KrU14, näringsutskottets betänkanden 1990/91:NU21 och NU22 samt jordbruksutskottets betänkande 1990/91:JoU18.

Konstitutionsutskottets betänkande KU31

Utskottets hemställan bifölls.

Justitieutskottets betänkande JuU11

Mom. 1 (tillämpning av terroristlagstiftningen)

Utskottets hemställan bifölls med 273 röster mot 28 för reservation 1 av Berith Eriksson. 4 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 och 3

Utskottets hemställan bifölls.

Lagutskottets betänkande LU16

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 211 röster mot 96 för hemställan i reservation 1 av Rolf Dahlberg m.fl.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 2 av Elisabet Franzén anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Kulturutskottets betänkande KrU14

Mom. 1 (Bidrag till trossamfund)

Utskottets hemställan bifölls med 267 röster mot 38 för reservationen av Lars Ernestam och Margareta Fogelberg. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 2 (kompensation för skatteomläggningen till de fria trossamfunden m.fl.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot motionerna Kr403 av Rune Backlund och Kersti Johansson, Kr409 av Berndt Ekholm m.fl. och Kr410 av Elver Jonsson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 3–5

Utskottets hemställan bifölls.

Näringsutskottets betänkande NU21

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservationen av Hadar Cars m.fl. – bifölls med acklamation.

Prot. 1990/91:77
13 mars 1991

Näringsutskottets betänkande NU22

Mom. 3 (NOs handläggningstider)

Utskottets hemställan bifölls med 173 röster mot 133 för reservation 1 av Hadar Cars m.fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Jordbruksutskottets betänkande JoU18

Mom. 2 (en allmän översyn av djurskyddslagstiftningen m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 285 röster mot 21 för reservation 2 av Marianne Samuelsson.

Mom. 3 (åtgärder mot djurplågeri m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 171 röster mot 134 för reservation 3 av Karl Erik Olsson m.fl.

Mom. 4 (äggproduktionen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Jan Fransson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (pälsdjursuppfödning)

Utskottets hemställan bifölls med 263 röster mot 37 för reservation 6 av Annika Åhnberg och Marianne Samuelsson.

Mom. 9 (importförbud för vissa pälsar och skinn)

Utskottets hemställan bifölls med 231 röster mot 70 för reservation 7 av Karl Erik Olsson m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 11 (koscherslakt)

Utskottets hemställan bifölls med 280 röster mot 20 för motion Jo518 av Lars Leijonborg och Kerstin Ekman. 6 ledamöter avstod från att rösta.

Jerry Martinger (m) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

11 § Beslut om fortsatt ärendebehandling den 20 mars

Kammaren beslöt att ärendebehandlingen skulle fortsättas vid arbetsple-num onsdagen den 20 mars.

Prot. 1990/91:77
13 mars 1991

12 § Kammaren åtskildes kl. 17.45.

Förhandlingarna leddes

av talmannen från sammanträdets början t.o.m. 3 § anf. 6 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. voteringen efter anf. 32,
av andre vice talmannen därefter t.o.m. 8 § anf. 66 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. 10 § anf. 103 (delvis) och
av förste vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

BENGT TÖRNELL

/Barbro Karlsson

Onsdagen den 13 mars

1 § Justering av protokoll	1
2 § Hänvisning av ärenden till utskott	1
3 § Den ekonomiska politiken och budgetregleringen	1
Finansutskottets betänkande FiU20	
Debatt	
Lars Tobisson (m)	
Anne Wibble (fp)	
Gunnar Björk (c)	
Lars-Ove Hagberg (v)	
Carl Frick (mp)	
Roland Sundgren (s)	
Finansminister Allan Larsson (s)	
Filip Fridolfsson (m)	
Beslut	59
Meddelande om samlad votering	60
4 § Riksdagen och dess myndigheter	61
Konstitutionsutskottets betänkande KU31	
Debatt	
Sten Andersson i Malmö (m)	
Olle Svensson (s)	
Hans Leghammar (mp)	
<i>Beslut fattades efter 10 §</i>	
5 § Terroristlagstiftningen	64
Justitieutskottets betänkande JuU11	
Debatt	
Berith Eriksson (v)	
Lars-Erik Lövdén (s)	
Ingela Mårtensson (fp)	
Krister Skånberg (mp)	
<i>Beslut fattades efter 10 §</i>	
6 § Ideella föreningar	69
Lagutskottets betänkande LU16	
Debatt	
Allan Ekström (m)	
Martin Olsson (c)	
Stig Gustafsson (s)	
Elisabeth Franzén (mp)	
<i>Beslut fattades efter 10 §</i>	
7 § Stöd till trossamfund m.m.	77
Kulturutskottets betänkande KrU14	
Debatt	
Margareta Fogelberg (fp)	

	Erkki Tammenoksa (s)	
	Elver Jonsson (fp)	
	<i>Beslut fattades efter 10 §</i>	
8 §	Bidrag mot royalty	81
	Näringsutskottets betänkande NU21	
	Debatt	
	Per Westerberg (m)	
	Lars Norberg (mp)	
	Bo Finnkvist (s)	
	<i>Beslut fattades efter 10 §</i>	
9 §	Näringsfrihetsombudsmannen och statens pris- och konkurrens- verk	85
	Näringsutskottets betänkande NU22	
	Debatt	
	Karin Falkmer (m)	
	Gudrun Norberg (fp)	
	Lars Norberg (mp)	
	Inga-Britt Johansson (s)	
	<i>Beslut fattades efter 10 §</i>	
10 §	Djurskydd m.m.	90
	Jordbruksutskottets betänkande JoU18	
	Debatt	
	Ingvar Eriksson (m)	
	Bengt Rosén (fp)	
	Lennart Brunander (c)	
	Annika Åhnberg (v)	
	Marianne Samuelsson (mp)	
	Håkan Strömberg (s)	
	Elisabeth Fleetwood (m)	
	Kerstin Ekman (fp)	
	Margareta Fogelberg (fp)	
Beslut		116
	Konstitutionsutskottets betänkande KU31	
	Justitieutskottets betänkande JuU11	
	Lagutskottets betänkande LU16	
	Kulturutskottets betänkande KrU14	
	Näringsutskottets betänkande NU21	
	Näringsutskottets betänkande NU22	
	Justitieutskottets betänkande JuU18	
11 §	Beslut om fortsatt ärendebehandling den 20 mars	117